

**Luonnollisen henkilön ampuma-asetukset
ja lupaviranomaisen harkintavalta**

Lapin yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Hannes Vauhkonen
Hallinto-oikeus
2016

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Luonnollisen henkilön ampuma-aseluvat ja lupaviranomaisen harkintavalta

Tekijä: Hannes Vauhkonen

Opetuskokonaisuus ja oppiaine: Hallinto-oikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma

Sivumäärä: XII + 89

Vuosi: 2016

Tiivistelmä: Aselupien luonteesta johtuen on katsottu, että kenelläkään ei ole ehdotonta oikeutta ampuma-aseen hankkimiseen tai hallussapitoon. Lainsäätäjän ilmaisemana tarkoituksena on ollut jättää lupaviranomaiselle ”laaja harkintavalta” aselupiin liittyvässä päätöksenteossa. Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella luonnollisen henkilön aselupia sääntelevän aselupalainsäädännön nykytilaa sekä analysoida, minkä luonteiseksi mainittuja säännöksiä soveltavan lupaviranomaisen harkintavalta todellisuudessa muodostuu.

Harkintavallan laajuuteen vaikuttavat toimivaltasäännökset ovat vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksen yhteydessä tulleet yksityiskohtaisimmiksi. Yhtenä merkittävimmistä muutoksista voidaan pitää uusia tarkkarajaisia kriteerejä harrastuksen aktiivisuuden osoittamiseksi, kun lupaa haetaan lyhyeen aseeseen. Harrastuksen aktiivisuus voidaan muutoksen seurauksena todeta hakijan esittämistä todistuksista, eikä asian arviointi enää edellytä lupaviranomaisen itsenäistä harkintavallan käyttöä. Lupakäytännössä on muodostunut tarkkoja linjauksia, jotka liittyvät ampuma-aseen hyväksyttäviin ominaisuuksiin. Päätökset voidaan pääasiallisesti tehdä kaavamaisen oloisesti. Todellisen ns. vapaan harkinnan mahdollisuus päätöksenteossa on supistunut koskemaan aseiden hallussapidon tärkeintä edellytystä eli henkilön sopivuutta. Ampuma-aselakiin lisätty lupaviranomaisen oikeus saada aseluvan hakijasta lääketieteellinen arvio ilman hakijan suostumusta vaikuttaa suhteellisuusperiaatteen vastaiselta. Lupaviranomaisen itsenäinen tietojensaantioikeus vaikuttaa sen sijaan edelleen perustellulta, kun on kyse jo voimassa olevan luvan peruuttamisesta. Vuoteen 2013 saakka voimassa olleet aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeet kattavine estetaulukoineen ovat tehneet myös sopivuuden arvioinnista entistä sidotumpaa.

Aseluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavalta vaihtelee huomattavasti riippuen olosuhteista. Kynnys luvan peruuttamiselle on hieman korkeampi kuin luvan antamatta jättämisen kynnys. Oikeuskäytäntö viittaa kuitenkin siihen, että kynnysero ei ole kovin suuri. Lupaviranomainen on selvästi vapaampi toimimaan intuihionsa varassa, jos se johtaa luvanhakijan tai -haltijan kannalta kielteiseen päätökseen. Toisaalta jos henkilö on ilmiselvästi sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita, tai jos aseän väärinkäytön vaara on ilmeinen, lupaviranomaisen harkintavalta väistyy. Tilalle tulee velvollisuus toimia ja apaattisuus voi johtaa rikosoikeudelliseen virkavastuuseen kuten Kauhajoen tapauksessa.

Avainsanat: Hallinto-oikeus, ampuma-aseluvat, harkintavalta, joustavat oikeusnormit, hallinnon sisäinen ohjaus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen Rovaniemen hovioikeuden käyttöön X

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi X

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

Sisällys.....	III
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XII
1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen metodit ja tavoitteet	1
1.2 Aseluvat hallintolupina	3
1.3 Aseluvat historiallisesti tarkasteltuna	4
2. Katsaus eräiden maiden ampuma-aselainsäädäntöön.....	8
2.1 Yhdysvallat.....	8
2.1.1 Perustuslain toinen lisäys	9
2.1.2 Liittovaltion sääntely	12
2.1.3 Osavaltioiden sääntely.....	14
2.1.4 New Yorkin aselait ja lupakäytäntö	15
2.2 Iso-Britannia	17
2.2.1 Ampuma-aseen ominaisuudet.....	18
2.2.2 Hyväksyttävät käyttötarkoitukset	19
2.2.3 Hakijan soveltuvuus	21
3. Aselupalainsäädännön nykytilan arviointi	24
3.1 Aselupien sääntely yleisesti	24
3.2 Henkilön soveltuvuus	27
3.2.1 Rikosten merkitys ampuma-aselupaharkinnassa.....	28
3.2.2 Sopimaton elämäntapa tai käyttäytyminen.....	32
3.2.3 Terveystilan vaikutus	33
3.2.4 Poliisin tietojensaantioikeus	35
3.3 Hyväksyttävät käyttötarkoitukset	38
3.3.1 Metsästys	39
3.3.2 Ampumaurheilu ja -harrastus	41
3.3.3 Työ, jossa ase on välttämätön.....	42

3.3.4	Ampuma-aseen pitäminen museossa tai kokoelmassa	45
3.3.5	Muut hyväksyttävät käyttötarkoitukset	46
3.4	Ampuma-asetta koskevat edellytykset.....	48
4.	Lupaviranomaisen harkintavalta	53
4.1	Harkintavaltaan vaikuttavista seikoista yleisesti	53
4.1.1	Oikeusharkinta ja tarkoituksenmukaisuusharkinta.....	54
4.1.2	Joustavat oikeusnormit	55
4.2	Hallinnon sisäinen ohjaus	56
4.3	Hallinnon oikeusperiaatteet	60
4.3.1	Yhdenvertaisuusperiaate.....	61
4.3.2	Tarkoitussidonnaisuuden periaate	61
4.3.3	Puolueettomuusperiaate.....	62
4.3.4	Suhteellisuusperiaate	62
4.3.5	Luottamuksensuojaperiaate	64
4.4	Perusoikeudet.....	65
4.4.1	Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen	66
4.4.2	Yhdistymisvapaus.....	67
4.4.3	Omaisuuksien suoja	68
4.5	Kauhajoki.....	69
4.5.1	Syyte ja tapahtumainkulku	70
4.5.2	Hovioikeuden tuomio	72
4.5.3	Tapauksen merkityksestä.....	73
4.6	Harkintavalta päätöksenteon tyyppitilanteissa.....	77
4.6.1	Luvan myöntäminen	77
4.6.2	Luvan peruuttaminen	80
4.6.3	Ampuma-aseen väliaikainen haltuunotto	83
5.	Yhteenveto.....	86

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Aer, Janne: Veli Merikoski ja kysymys hallinnollisesta harkintavallasta, *Oikeustiede-Jurisprudentia* 2005:XXXVIII, s. 7–75

Blocher, Joseph: Firearm Localism, *Yale Law Journal*, Vol. 123, No. 82 (October 2013)

Bruun, Niklas – Mäenpää, Olli – Tuori, Kaarlo: Virkamiesten oikeusasema, Keuruu 1995

Bridge, Matthew: Exit, Pursued by a "Bear"? New York City's Handgun Laws in the Wake of Heller and McDonald, *Columbia Journal of Law and Social Problems*, Vol. 46, No. 2 (Winter 2012)

Cook, Philip J – Goss, Kristin A: *The Gun Debate: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press 2014

Cornell, Saul: *The Founding Fathers and the Origins of Gun Control in America*, Oxford University Press 2006

DePalo, Alexander C: The Doctor Will See You Now: An Argument for Amending the Licensing Process for Handguns in New York City, *Touro Law Review*, Vol. 29, No. 3 (2013)

Feld, Daniel E: Federal Constitutional Right to Bear Arms, *American Law Reports*, Westlaw www.westlaw.com > Secondary Sources > haetaan "Federal Constitutional Right to Bear Arms" (noudettu 16.9.2016)

Galligan, D.J: *Discretionary Powers – A Legal Study of Official Discretion*, Oxford University Press 1992

Gamsin, Matthew: The New York Safe Act: A Thoughtful Approach to Gun Control, or a Politically Expedient Response to the Public's Fear of the Mentally Ill? *Southern California Law Review*, Postscript 16 (January 2015)

Goss, Kristin A: *Disarmed: The Missing Movement for Gun Control in America*, Princeton University Press 2006

Halbrook, Stephen P: Firearms Law Deskbook, Westlaw

www.westlaw.com > Secondary Sources > haetaan: ”Halbrook, Stephen P” > Fire-arms Law Deskbook (noudettu 16.9.2016)

Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeudet, Helsinki 2011 (*Hallberg ym.* 2011)

Helminen, Klaus – Kuusimäki, Matti – Rantaeskola, Satu: Poliisilaki, Helsinki 2012

Helminen, Klaus – Kuusimäki, Matti – Salminen, Markku: Poliisioikeus, Jyväskylä 1999

Immonen, Seppo: Voiko aseturvallisuuteen vaikuttaa, Teoksessa: Poliisi kertoo 2015, Tampere 2015, s. 391–402

Kauppi, Arto: Potilastiedot ja poliisin tiedonhankinta: tutkimus terveydenhuollon luottamuksellisuuden suojan ja potilaan yksityisyyden suojan suhteesta poliisin potilastietoihin kohdistuviin tiedonhankintavaltuuksiin, Vantaa 2007

Kiuru, Jarmo: Hirvenmetsästysoikeus, Helsinki 2015

Kopel, David B: Gun Control in Great Britain, Office of International Criminal Justice, The University of Illinois at Chicago 1992

Kulla, Heikki: Hallintomenettelyn perusteet, Helsinki 2012

Kuusikko, Kirsi: Oikeustapauskommentti: KHO 2013:172, Defensor Legis Nro. 1/2014 s. 141–150

Laakso, Seppo – Suviranta, Outi – Tarukannel, Veijo: Yleishallinto-oikeus, Jyväskylä 2006

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus, Helsinki 2013 (*Lappi-Seppälä ym.* 2013)

Merikoski, Veli: Vapaa harkinta hallinnossa, Vammala 1968

Monroe, Jeffrey D: Homicide and Gun Control – The Brady Handgun Violence Prevention Act And Homicide Rates, LFB Scholarly Publishing LLC 2008

Mäenpää, Olli: Hallintolupa, Vammala 1992

Mäenpää, Olli: Hallinto-oikeus, Helsinki 2013

Mäenpää, Olli: Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet, Keuruu 2016

Määttä, Tapani: Joustavien normien kiinteytyminen; täsmentäminen ja konkretisointimekanismit ympäristöoikeudessa, Edilex 23.7.2007 [www.edilex.fi] (noudettu 29.8.2016)

Niemivuo, Matti – Keravuori-Rusanen, Marietta – Kuusikko, Kirsi: Hallintolaki, Juva 2010

Parnell, William B: Gun Control, Nova Science Publishers, 2009

Parviainen, Mervi: Vastuut ja seuraamukset palvelussuhteessa, Helsinki 2010

Ronkainen, Suvi: Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus, Teoksessa: Väkipalta – Seuraamukset ja haavoittuvuus, Terttu Utraisen juhlaKirja, toim. Mirva Lohiniva-Kerkelä, Hämeenlinna 2006, s. 531–550

Spitzer, Robert J: The Politics of Gun Control, Paradigm Publishers 2015

Syrjänen, Olavi: Harkintavalta kaavoituksessa ja rakentamisessa, Tampere 1999

Virallislähteet:

Suomi:

Aselakityöryhmän mietintö: Ehdotus ampuma-aselaiksi, Sisäasiainministeriö 1986

Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet, Sisäasiainministeriön poliisiosasto 2007

Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteiden seurantatyöryhmän loppuraportti, Poliisihallituksen julkaisusarja 2/2010

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 16.9.2015 Dnro 3021/4/14

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 28.9.2010 Dnro 709/4/09

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 11.12.2009, Dnro 4564/2/09

HE 230/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta

HE 20/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle ampumaratalaiksi sekä laeiksi ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

HE 106/2009 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ampuma-aselain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskevan lisäpöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

HE 5/2003 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ampuma-aselain, rikoslain 44 luvun 11 §:n sekä poliisilain 23 §:n muuttamisesta

HE 110/2000 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ampuma-aselain muuttamisesta

HE 183/1997 Hallituksen esitys Eduskunnalle ampuma-aseiksi ja laiksi poliisilain 23 §:n sekä laiksi poliisin henkilökäytännöistä annetun lain 19 ja 20 §:n muuttamisesta

HE 57/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle poliisilain ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 309/1993 Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta

HE 13/1986 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun lain 5 ja 6 §:n muuttamisesta

HE 87/1932 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi ampuma-aseista ja ampumatarpeista

Jokelan koulusurmat 7.11.2007 – Tutkintalautakunnan raportti, Oikeusministeriön julkaisuja 2009:2

POL-2015-4259 Esitys lainsäädäntöhankkeen käynnistämiseksi koskien nykyisten ampuma-aselupakäytäntöjen selkiyttämistä, Poliisihallitus 29.5.2015

Yhdysvallat ja Iso-Britannia:

Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain

<https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/greatbritain.php> (noudettu 16.9.2016)

Guide on Firearms Licensing Law 2016

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/518193/Guidance_on_Firearms_Licensing_Law_April_2016_v20.pdf (noudettu 16.9.2016)

Yhdysvaltain itsenäisyysjulistus ja valtiosääntö, Yhdysvaltain tiedotustoimisto, Helsinki 1987

Oikeuskäytäntö:

Hämeen LO 4.5.1999 290/3

Itä-Suomen HaO 08.04.2015 15/0444/1

Kauhajoen KO 29.1.2010 R 09/50/718

KHO 2016:63

KHO 2014:16

KHO 2014:15

KHO 2013:172

KHO 5.12.2012/3398

KHO 2012:82

KHO 2012:81

Turun HaO 3.10.2012 nro 12/0550/3

Turun HaO 15.3.2010 10/0159/3

Uudenmaan LO 15.10.1998 934/6

Uudenmaan LO 15.10.1998 933/6

Vaasan HaO 27.3.2015 15/0074/2

Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596

Julkaisemattomat oikeustapaukset:

Kauhajoen KO 29.1.2010 R 09/50/718

Oulun HaO 22.11.2013 13/0517/1

Oulun HaO 30.9.2013 13/0429/1

Oulun HaO 20.9.2013 13/0419/1

Oulun HaO 16.8.2013 13/0345/1

Oulun HaO 16.4.2013 13/0165/1

Oulun HaO 19.2.2013 13/0082/1

Oulun HaO 22.1.2013 13/0021/1

Oulun HaO 20.12.2012 12/0607/2
Oulun HaO 13.12.2012 12/0573/2
Oulun HaO 11.10.2012 12/0451/2
Oulun HaO 11.10.2012 12/0450/2
Oulun HaO 11.10.2012 12/0447/2
Oulun HaO 13.7.2012 12/0277/1
Oulun HaO 22.3.2012 12/0129/2
Oulun HaO 31.10.2011 11/0500/2
Oulun HaO 16.6.2011 11/0278/2
Oulun HaO 4.5.2011 11/0203/2
Oulun HaO 7.3.2011 11/0101/2
Pohjois-Suomen HaO 14.8.2015 15/0271/1
Pohjois-Suomen HaO 13.7.2015 15/0254/1
Pohjois-Suomen HaO 29.5.2015 15/0196/1
Pohjois-Suomen HaO 30.10.2014 14/5403/1
Pohjois-Suomen HaO 5.6.2014 14/5127/1
Rovaniemen HaO 18.12.2013 13/0523/1
Rovaniemen HaO 18.6.2013 13/0259/1
Rovaniemen HaO 25.1.2013 13/0027/1
Rovaniemen HaO 2.5.2012 12/0166/1
Rovaniemen HaO 4.4.2012 12/0127/1
Rovaniemen HaO 19.12.2011 11/0634/1
Rovaniemen HaO 8.12.2011 11/0604/1
Rovaniemen HaO 28.6.2011 11/0259/1

Muut lähteet:

Asedirektiivi: Sisämarkkinavaliokunta äänesti aseluvista ja poikkeuslausekkeista
<http://www.europarl.europa.eu/news/fi/news-room/20160711IPR36757/asedirektiivi-sisämarkkinavaliokunta-äänesti-aseluvista-ja-poikkeuslausekkeista> (noudettu 24.9.2016)

BBC 22.2.2016, The people who want the UK's gun laws relaxed
<http://www.bbc.com/news/magazine-35588594> (noudettu 1.6.2016)

Edilex 1.7.2010, Ulkomailta – Yhdysvallat: Perustuslaki takaa maanlaajuisen aseenkanto-oikeuden [www.edilex.fi] (noudettu 1.6.2016)

Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa IV, 15.6.2011
<http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2011/06/447-vaasan-hon-tuomio-1542011-kauhajoen.html> (noudettu 1.6.2016)

Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa V; tuomion perustelut eivät vakuuta, 16.6.2011
<http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2011/06/448-vaasan-hon-tuomio-1542011-kauhajoen.html> (noudettu 1.6.2016)

Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa VI, 22.6.2011
<http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2011/06/451-vaasan-hon-tuomio-1542011-kauhajoen.html> (noudettu 1.6.2016)

Kiistellyn asedirektiivin vaikutus huolettaa metsästäjiä ja ampumaharrastajia
<http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/kiistellyn-asedirektiivin-vaikutus-huolettaa-metsastajia-ja-ampumaharrastajia/730183/> (noudettu 24.9.2016)

Suurriistavirka-apu, Suomen riistakeskuksen internetsivut
<http://riista.fi/riistatalous/riistavahingot-ja-konfliktit/suurriistavirka-apu/> (noudettu 1.6.2016)

Washington DC, Wikipedia
[https://fi.wikipedia.org/wiki/Washington_\(DC\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Washington_(DC)) (Noudettu 16.9.2016)

LYHENTEET

AmpAL Ampuma-aselaki (1/1998)

HaO Hallinto-oikeus

HE Hallituksen esitys

HL Hallintolaki (434/2003)

HO Hovioikeus

KHO Korkein hallinto-oikeus

KO Käräjäoikeus

LO Läänioikeus

NICS National Instant Criminal Background Check System

PL Perustuslaki (731/1999)

PolL Poliisilaki (493/1995)

RL Rikoslaki (39/1889)

SAFE Act New York Secure Ammunition and Firearms Enforcement Act

SRVA Suurriistavirka-apu

VahKL Vahingonkorvauslaki (412/1974)

YhdL Yhdistyslaki (503/1989)

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen metodit ja tavoitteet

Tämä tutkimus käsittelee luonnollisen henkilön ampuma-aselupiin liittyvän lainsäädännön nykytilaa sekä erityisesti mainituista luvista päättävän poliisiviranomaisen harkintavallan käyttöä. Lainsäädäntö, jota lupaviranomainen soveltaa eri ratkaisutilanteissa muuttui merkittävästi vuoden 2011 ampuma-aselain (AmpAL, 1/1998) uudistuksen (124/2011) myötä. Lupien ikärajoja nostettiin, luvanhakijalta vaadittavista erinäisistä todistuksista ja selvityksistä säädettiin tarkentavasti ja poliisin oikeutta tietojensaantiin luvanhakijan terveystietojen osalta lisättiin (AmpAL 45 §). Uutuutena verrattuna aiempaan luvanhakemisprosessiin lisättiin lakiin uusi säännös pakollisesta luvanhakijan soveltuvuutta määrittävästä ATK-pohjaisesta soveltuvuustestistä (AmpAL 45 c §). Ampuma-aseen hankkimisluvan saajaa koskevia edellytyksiä sääntelevä ampuma-aselain uusi 45 § edustaa sääntelytarkkuudeltaan huomattavan pitkälle vietyä täsmällisyyttä. Varsinkin sen ensimmäinen momentti on silmiinpistävän vaikeaselkoinen verrattuna aiempaan selkeään ja kaksivirkkeiseen momenttiin. Tasan kolmekymmentä vuotta sitten aselakityöryhmä mietinnössään luonnehti aseluvan myöntämistä vapaaharkintaiseksi hallintotoimeksi.¹ Tämän tutkimuksen tavoitteena on arvioida kuinka paljon nykylainsäädäntö vielä käytännössä jättää tilaa aidosti vapaalle harkinnalle, jossa päätöksentekijällä on tietynasteista liikkumatilaa päätöstä tehdessään.

Tutkimusta lähestytään oikeusdogmaattisesta näkökulmasta. Tutkimuksessa pyritään siis selvittämään voimassa olevan oikeuden kanta tutkimusongelmaan. Olen ottanut tämän tutkimuksen peruslähtökohdaksi *Olli Mäenpään* hallintolupia koskevan tutkimuksen ”Hallintolupa”. Siteeraan paikoittain harkiten myös *Veli Merikosken* klassikko monografiaa ”Vapaa harkinta hallinnossa” (1958). On totta, että Merikosken ajattelu ei monilta osin ole enää ajankohtaista. Ensinnäkin nykyään käytetään vapaan harkinnan sijasta useimmiten termiä ”tarkoituksenmukaisuusharkinta”. Merikosken käyttämän harkintavallan jaon oppia ei myöskään enää pidetä sidonnaisena yhden ainoan oikean ratkaisun periaatteeseen.² Vapaan harkinnan olemus vallitsevan hallintokäytännön realiteettina on kuitenkin kiistatta edelleen

---

¹ Aselakityöryhmän mietintö: Ehdotus ampuma-aselaiksi 1986 s. 6

² *Aer* 2005 s. 68–69

merkityksellinen. Nämä Merikosken esittämät reaaliset näkökulmat ovat siis edelleen relevantteja ja tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia.

Johdannon jälkeen tulevassa oikeusvertailevassa osuudessa luodaan katsaus Yhdysvaltojen sekä Iso-Britannian ampuma-aselainsäädäntöön. Kuten Suomessa, ampuma-aseilla tehdyt joukkomurhat ovat Isossa-Britanniassa ja USA:ssa vaikuttaneet vahvasti oikeuspoliittiseen keskusteluun. Tästä huolimatta kyseisissä maissa on päädytty sekä toisiinsa että Suomeen verrattuna hyvin erityyppisiin lainsäädäntöratkaisuihin. Maat ovat siksi oikeusvertailun kannalta erityisen mielenkiintoisia. Luvussa kolme tarkastellaan kotimaisen ampuma-aselainsäädännön nykytilaa. Tämän tutkimuksen aiheenrajauksen kannalta tämä tarkoittaa niitä lupaedellytyksiä, joita lupaviranomainen joutuu arvioimaan tehdessään päätöstä aseluvan myöntämisestä tai jo voimassa olevan luvan peruuttamisesta. Luvussa neljä tarkastellaan harkintavaltaa päätöksenteossa. Luvun alussa on perusteltua luoda yleiskatsaus aiheen kannalta oleellisimpiin yleisiin oppeihin: oikeusharkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan erotteluun sekä joustaviin oikeusnormeihin. Tämän jälkeen ampuma-aseluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavallan käyttöä tarkastellaan hallinnon yleisien oikeusperiaatteiden sekä perusoikeuksien kannalta. Tämän jälkeen tarkastellaan Kauhajoen koulusurmia seuranneen virkarikosasian johdosta annettua Vaasan hovi-oikeuden ratkaisua erityiskysymyksenä. Luvun lopussa tarkastellaan erikseen sitä minkä luonteiseksi lupaviranomaisen harkintavalta muodostuu lupaa myönnettäessä, lupaa peruutettaessa sekä kun on kyse ampuma-aseen väliaikaisesta haltuunotosta.

Vuoden 2015 syksyllä myönnetyn tutkimusluvan avulla on tätä tutkielmaa varten tutustuttu Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden vuoden 2011 tammikuun ja vuoden 2015 syyskuun välisenä aikana aselupapäätöksistä tehdyistä valituksista antamiin päätöksiin. Päätöksiä oli yhteensä 276 (Oulun HaO 147 kpl, Rovaniemen HaO 66 kpl, Pohjois-Suomen HaO 63 kpl). Tässä tutkimuksessa ei käsitellä erikseen ampuma-aseiden rinnakkaislupia, koska rinnakkaislupa ja aseiden hankkimislupa eivät poikkea toisistaan henkilön soveltuvuuden ja aseiden hyväksyttävän käyttötarkoituksen arvioinnin suhteen.

1.2 Aseluvat hallintolupina

Hallintolupa on yleisesti käytetty hallinnollisen sääntelyn muoto, jolla valtio ohjaa kansalaisten toimintaa yhteiskunnassa. Hallintolupaa on vakiintuneesti luonnehdittu viranomaisen yksittäistapauksessa tekemäksi poikkeukseksi yleisestä kiellosta. Hallintoluvilla voi olla monia funktioita. Ne voivat olla valvonnallisia, ohjaavia ja säänteleviä, suojaavia, oikeuksia perustavia ja muotoavia sekä muulla tavoin ryhmiteltäviä. Lupasääntelyllä voidaan suojata erilaisia intressejä, jotka yleensä liittyvät julkiseen tai yksityiseen etuun, mutta nimenomaisesti julkinen etu on yleensä lupasääntelylle keskeinen intressi. Luvanvaraistamiseen voi sisältyä toimintavapautta rajoittavia piirteitä. Luvanvaraistamisen kohteena voi olla useita erilaisia yhteiskunnan aloja ja kansalaisten toimintoja, eivätkä perustuslaissa suojattuja oikeuksia, kuten henkilökohtaista vapauttakaan sivuavat asiat, kuten ampuma-aseiden hankkiminen ja hallussapito ole tästä poikkeus, varsinkin kun ne liittyvät yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamisen tavoitteisiin.^{3 4} Aselupien luonteesta johtuen on katsottu, että kenelläkään ei olisi ehdotonta oikeutta ampuma-aseen hankkimiseen tai hallussapitoon. Tämä tulee jo ilmi ampuma-aselain 45 §:n ilmaisusta ”Hankkimislupa voidaan antaa”.⁵ Lupamenettelyssä on noudatettava hallintolain (HL, 434/2003) säännöksiä, jollei kyseessä olevaa lupaa koskevissa säännöksissä ole toisin säädetty.⁶ Tällainen viittaussäännös löytyy ampuma-aselain menettelytapasäännöksiä ja turvaamistoimia sääntelevässä 8 luvun 98 §:ssä, jonka mukaan aselupien peruuttamisessa noudatettavassa menettelyssä noudatetaan hallintolain sijasta poliisitutkintaa koskevia poliisilain (PolL, 872/2011) 4 luvun säännöksiä. Aselupien myöntämismenettelyssä poliisiviranomaista sitovat siis pääasiallisesti hallintolain ja ampuma-aselain säännökset.

---

³ *Mäenpää* 1992 s. 2, 4, 59 ja 104

⁴ *Mäenpää* referoi Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännöstä perustuslaissa määriteltyä asiaa rajoittavan luvanvaraistamisen oikeudellisiin edellytyksiin ja rajoihin vaikuttaviksi seikoiksi rajoituksen voimakkuuden ja syvyyden, luparajoituksen tavanomaisuuden/poikkeuksellisuuden, kohtuullisuuden, suojattavan intressin yleisyyden ja painavuuden sekä lupamenettelyyn liittyvät seikat kuten oikeusturva- ja korvausjärjestelyjen riittävyyden, lupaviranomaisen harkintavallan määrittelyn täsmällisyyden jne. *Mäenpää* 1992 s. 81–82

⁵ *HE 183/1997* s. 71

⁶ *Helminen – Kuusimäki – Salminen* 1999 s. 216

1.3 Aseluvat historiallisesti tarkasteltuna

Itsenäisen Suomen ensimmäinen ampuma-aseiden ja ampumatarvikkeiden hankkimista ja hallussapitoa sääntelevä säädös oli vuoden 1918 asetus ampuma-aseista, joka kumosi aiemman vuoden 1915 asetuksen ampuma-aseiden ja ampumatarpeiden ostamisesta ja hallussapidosta sekä ampumaratojen laittamisesta ja kunnossapidosta. Vuoden 1918 asetus ampuma-aseista oli sisällöltään hyvin suppea. Siinä lähinnä todettiin se voimassaolevan lainsäädännönkin tunnustama peruslähtökohta, jonka mukaan ampuma-aseiden hankkiminen, hallussapito ja kantaminen ilman poliisiviranomaisen antamaa erityistä lupaa on kielletty. Asetuksen mukaan luvansaanti edellytti 15 vuoden ikää sekä oikein täytettyä kirjallista lupahakemusta, jossa on ilmoitettu aseiden hallussapidon ”pääasiallinen tarkoitus” ja johon on liitetty valtion virkamiehen tai kahden luotettavan henkilön suositukset sekä asetta koskevat tiedot. Muuten luvansaannin edellytyksistä todettiin vain, että poliisiviranomainen voi myöntää luvan mikäli se yleisen järjestyksen ja yhteiskunnallisen turvallisuuden kannalta oman harkintansa mukaan katsoo niin voivansa tehdä. Eli vaikka lupapäätöksen edellytyksiä ei oltu kovin tarkasti määritelty, niin aseiden hankinnan ja hallussapidon luvanvaraisuuden perusintressi eli julkiseen etuun liittyvä yleisen turvallisuuden takaaminen yhteiskunnassa, tuli jo vuoden 1918 asetuksen sanamuodosta ilmi.⁷

Asetus ampuma-aseista kumottiin vuonna 1933 voimaan tulleella lailla ampuma-aseista ja ampumatarpeista (33/1933) sekä sen nojalla samana vuonna annetulla asetuksella ampuma-aseista ja ampumatarpeista (34/1933).⁸ Säännösuudistuksen taustalla oli tarve täydentää ja yhtenäistyttää voimassa olleita määräyksiä, mutta myös tarve entistä tehokkaammin ehkäistä aseiden luvatonta hallussapitoa ja yhä huolestuttavampaa aseiden väärinkäyttöä.⁹ Vuoden 1933 aselaki ja asetus seuranneine muutoksineen olivat voimassa aina vuoteen 1998, jollain tuli voimaan ampuma-aselaki, joka uudistetussa muodossaan on voimassaolevaa lainsäädäntöä.

---

⁷ Jos hakisimme aikaisinta esimerkkiä pyrkimyksestä suojata julkista etua tässä asiayhteydessä, voisimme mennä hyvinkin kauas. Vuonna 1555 ilmestyneessä Pohjoisten kansojen historiassa Olaus Magnus kirjoittaa: ”Suomalaiset tai suomalaiset kansat (Finnarna eller de finländska folken) Pohjolassa ovat hyvin vilttejä. Sen vuoksi on heiltä rauhan aikana kuninkaallisella määräyksellä ankarasti kielletty käyttämästä toistaan vastaan sota-aseita, kuten piikkejä, nuolia, heittokeihäitä, miekkoja tai pitkiä tikareita.” Ks. *Ronkainen* 2006 s. 536 (alaviite 4)

⁸ Myös vuoden 1918 asetus ampuma-aseiden ja ampumatarpeiden kaupasta sekä näiden tavaroiden maahantuonnista samana vuonna annettu senaatin päätös kumoutuivat.

⁹ *HE 87/1932*

Ampuma-aseiden ja ampumatarpeiden hankkimisesta ja hallussapidosta säädettiin 1933 lain nojalla annetun asetuksen viidennessä luvussa. Luvansaannin edellytyksiä tarkennettiin. Ensinnäkin yksiselitteisesti arvioitavat ns. kiinteät luvansaannin edellytykset muuttuivat täsmällisimmiksi. Aikaisempi yksinkertainen 15 vuoden ikäraja kolmiportaistettiin. 15 muttei vielä 18 vuotta täyttänyt saattoi holhoojan suostumuksella saada luvan metsästyksen tai tarkkuusammuntaan tarvittavan ampuma-aseen hankkimiseen. 18 muttei vielä 21 vuotta täyttänyt saattoi holhoojan suostumuksella saada luvan muunkinlaisen ampuma-aseen hankkimiseen. Riippumattomuuden holhoojan suostumuksesta luvansaannissa, eli täyden hallintomenettelykelpoisuuden, sai siis 21 vuotta täyttänyt.

Ampuma-aseisiin liittyvässä viranomaisen lupaharkinnassa on keskeisintä yleisen turvallisuuden huomioon ottaminen ja siihen liittyä iällä mitattavan kypsyyden lisäksi sellaisten hakijan henkilökohtaisten ominaisuuksien kuten luotettavuuden ja huolellisuuden arviointi. Tällaisista arvoarvostelua edellyttävistä luvansaannin edellytyksistä on kuitenkin lähestulkoon mahdotonta säädellä kiinteillä mekaanisesti sovellettavilla normeilla. Siksi merkittävämpänä uutuutena, minkä vuoden 1933 ampuma-aseista ja ampumatarpeista annettu asetus toi tullessaan, voidaankin mielestäni pitää selkeän ja uudenaikaisen joustavan normiaineksen lisäämistä luvan saannin edellytyksiin. Se, että lupaharkinnassa tuli kiinnittää huomiota hakijan luotettavuuteen, huolellisuuteen ja mahdollisiin sieluntoiminnan häiriöihin, voitiin kyllä päätellä jo vuoden 1918 asetuksen sanamuodosta¹⁰, mutta vuoden 1933 asetuksen hankkimisen edellytyksiä säätelevä 19 § määritteli nämä seikat edellytyksiksi, jotka lupaviranomainen on velvoitettu ottamaan huomioon. 19 §:n 1 momentin mukaan lupa ampuma-aseen hankkimiseen voitiin antaa vain tunnetusti luotettavalle ja huolelliselle henkilölle. Myös lupahakemuksessa esitetyn aseiden hankkimisen syyn ”hyväksyttävyyttä” säädettiin ensimmäistä kertaa myönteisen lupapäätöksen edellytykseksi. Poliisiviranomaisen oli toisen momentin mukaan lisäksi

---

¹⁰ ”Jos poliisiviranomainen yleisen järjestyksen ja yhteiskunnallisen turvallisuuden kannalta oman harkintansa mukaan katsoo voivansa anomukseen myöntyä, on hakijalle annettava lupatodistus, jossa mikäli mahdollista aseiden laatu sekä näverryys ja kuurnitus, sen läpimitta, numero ja tehtaan nimi on tahi siinä olevat muut merkit mainitaan. Lupatodistuksessa ampumatarpeiden hankkimiseksi on niiden laatu ja määrä merkittävä. Todistus annetaan joko määrääjäksi tahi toistaiseksi.” 1918 Asetus ampuma-aseista, 3 §

noudatettava harkinnassaan erityistä varovaisuutta ja harkintaa kun lupahakemus koski taskuaseen tai kaasuaseen hankkimista.¹¹

Vuoden 1933 aselaki ja asetus kävivät seuranneina vuosikymmeninä läpi muutamia osittaisuudistuksia. Esimerkiksi, kun suojeluskunnat sodan jälkeen lakkautettiin, luonnollisesti myös maininta niistä poistui aseasetuksen soveltamisalaa koskevia poikkeuksia sääntelemästä 45 §:stä (498/1946, asetus ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun asetuksen muuttamisesta). Samassa uudistuksessa tasku-aseen ja sotilaskäyttöön tarkoitettun aseiden hankkimisluvan myöntämisen edellytyksiä tiukennettiin samalla säätämällä, että mainituille aseille voidaan lupa myöntää vain sellaisissa tapauksissa, joissa ase on viran, toimen tai ammatin vuoksi välttämätön. Ampumatarvikkeiden hankkimiseen tarvittua erillisestä luvasta luovuttiin (470/1983, asetus ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun asetuksen muuttamisesta).¹²

Merkittävimpana muutoksena voidaan pitää vuoden 1986 ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun lain rangaistussääntöjen kokonaisuudistusta. Lainmuutoksen taustalla oli erityisesti katkaistun haulikon käytön huolestuttava lisääntyminen rikoksentekovälineenä. Koska tällaisen aseiden erilliskriminalisointia pidettiin epätarkoituksenmukaisena, ongelmaan puututtiin kriminalisoimalla kaikki sellainen ampuma-aseiden muuntaminen, jolla ase muuttuu rakenteeltaan tai ominaisuuksiltaan olennaisesti toisenlaiseksi. Ja jotta rangaistussäännökset yleisesti olisivat oikeassa suhteessa siihen mihin ampuma-aseisiin liittyvä rikollisuus oli Suomessa kehittynyt, samassa yhteydessä rangaistussäännökset myös portaistettiin erittelemällä rikosnimikkeinä ampuma-aserikos, törkeä ampuma-aserikos ja ampuma-aserikkomus.¹³ Yksityiskohtaisemmat säännökset ampuma-aseiden muuntamisesta otettiin ampuma-aseasetukseen (723/1986, asetus ampuma-aseista ja ampumatarpeista annetun asetuksen muuttamisesta).

---

¹¹ ”Jos lupahakemus koskee taskuaseen tai kaasuaseen hankkimista, on poliisiviranomaisen luvan myöntämisessä noudatettava erityistä varovaisuutta ja harkintaa sekä kiinnitettävä huomiota siihen, onko hakijan luonteenominaisuuksien tai elämäntapojen tahi muiden seikkojen perusteella aihetta epäillä, että hän saattaisi käyttää väärin hankkimaansa ampuma-asetta.” 1933 asetus ampuma-aseista ja ampumatarpeista, 19 §:n 2 momentti

¹² Syynä oli lupahallinnon rationalisoiminen. *HE 13/1986* s. 2

¹³ *HE 13/1986* s. 2–3

Ominaislaatuista vuoden 1998 ampuma-aselainsäädännön kokonaisuudistusta edeltäneessä ampuma-aselainsäädännössä oli, että monista keskeisistä seikoista, myös yksilön perusoikeuksiin liittyvistä, kuten elinkeinon harjoittamisen oikeudellisista rajoituksista säädettiin asetuksentasoisesti. Myös luonnollisen henkilön hankkimisluvan saamista ja hallussapitoluvan peruuttamista koskevista edellytyksistä säädettiin ampuma-aselain voimaantuloon saakka asetuksella.¹⁴ Ampuma-aselailta myös säädettiin laintasoisesti asioista, jotka olivat sitä ennen vain poliisiviranomaisen lakiin perustumatonta käytäntöä. Vaikka rinnakkaisluvista ei ollut säännelty ennen ampuma-aselakia, niin niiden myöntämisestä oli jo sitä ennen poliisiasemilla muodostunutta käytäntöä.¹⁵

Mielenkiintoisena ja merkittävänä vaiheena ampuma-aselainsäädännön lähihistoriassa mainittakoon sisäasiainministeriön poliisiosaston vuonna 2007 antamat aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeet sekä sitä täydentämään tarkoitettu ohje – ”Ampuma-aseen hallussapitolupien antaminen ja peruuttaminen”. Sisäasiainministeriön antamilla yhtenäistämishjeilla pyrittiin erityisesti aselupien hakijoiden sopivuuden arvioinnissa, sekä lupien peruuttamisessa, käytetyn menettelyn yhtenäistämiseen. Yhtenäistämishjeet olivat nimensä mukaisesti ohjeita, eikä niillä ollut sitovaa vaikutusta, mutta niillä oli hyvin merkittävä yhtenäistävä vaikutus erityisesti niihin käytännön prosesseihin, joita poliisilaitoksilla noudatettiin ja edelleen noudatetaan hakijan sopivuutta arvioitaessa.¹⁶ Yhtenäistämishjeen soveltaminen sinällään katsotaan päättyneeksi. Uuden antamisesta on keskusteltu, mutta asia ei ole edennyt.¹⁷

---

¹⁴ HE 183/1997 s. 8

¹⁵ HE 183/1997 s. 101

¹⁶ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämistyöryhmän loppuraportti 2010 s. 5 ja 8–10

¹⁷ *Kuusikko* 2013 s. 148 (alaviite 20)

2. Katsaus eräiden maiden ampuma-aselainsäädäntöön

2.1 Yhdysvallat

Yhdysvallat on aseiden hallussapidon suhteen monella tapaa ainutlaatuinen maa. Oikeus hankkia ja omistaa aseita on Yhdysvalloissa tunnetusti perustuslain takaama oikeus, mutta se on myös jotain paljon enemmän. Sen voisi katsoa jopa olevan osa valtion omintakeista kansanperinnettä, niin sanottua ”americanaa”. Koska kyseessä on kulttuurillis-historiallinen instituutio, amerikkalaista asekulttuuria on tietysti hyvin hankala tieteellisesti määritellä. Poliitikkatieteilijä *Robert J. Spitzerin* kuvausta voidaan kuitenkin pitää osuvana. Spitzeriä mukailen amerikkalaisessa asekulttuurissa on kyse merkittävän kansanosan tuntemasta pitkäaikaisesta sentimentalisesta kiintymyksestä ampuma-aseita kohtaan. Tämä kiintymys kumpuaa maan väkivaltaisesta historiasta. Oli sitten kyse maan kamppailusta itsenäisyyden saavuttamiseksi tai uudisraivaajien omakohtaisista henkiinjäämiskamppailuista, aseet ovat olleet runsaina läsnä amerikkalaisten elämässä maan syntyajoista lähtien.¹⁸

Edellä sanotusta huolimatta Yhdysvalloissa on myös pitkään tunnustettu se, ettei aseiden hallussapitoa voida jättää täysin vapaaksi toiminnaksi. Ensimmäiset pyrkimykset rajoittaa lailla aseiden vapaata hallussapitoa voidaan jäljittää vuosien 1813 ja 1859 väliselle ajanjaksolle, jolloin useissa osavaltioissa säädettiin lakeja, joilla kiellettiin aseiden kantaminen kätkettyinä. Kentuckyn osavaltiossa säädetyin lain perusteluosassa valitettiin sitä, miten salamurhista ja salamurhan yrityksistä oli muodostunut vakava vaara rauhanomaisten asukkaiden turvallisuudelle. Georgian ja Tennesseeen osavaltion lainsäätäjät katsoivat pistoolien olevan jopa niin merkittävä ”julkinen kiusa”, että niiden, samoin kuin tikarien ja kävelykepeiksi naamioitujen miekkojen, myynti kiellettiin kokonaan. Vuosina 1817–1822 New Yorkin kuvernöörinä toiminut De Witt Clinton painotti puheissaan, että rajoittamatonta aseenkanto-oikeutta paljon tärkeämpi perusoikeus oli kansalaisten oikeus elää ilman pelkoa kätkettyä asetta kantavista murhamiehistä ja että valtiovallan on suojeltava tätä oikeutta.¹⁹ Asekysymyksen ympärillä vellonut riidanalaisuus on jatkunut Yhdysvalloissa näihin päiviin saakka.

---

¹⁸ ”The second answer is both less obvious and more important: the just mentioned American gun culture. This phrase usefully summarizes the long-term sentimental attachment of many Americans to the gun, founded on the presence and proliferation of guns since the earliest days of the country; the connection between personal weapons ownership and the country’s early struggle for survival and independence followed by the country’s frontier experience; and the cultural mythology that has grown up about the gun in both frontier and modern life, as reflected in books, movies, folklore, and other forms of popular expression.” *Spitzer* 2015 s. 8

¹⁹ *Cornell* 2006 s. 141–144

Yhdysvaltain liittovaltion korkeimman oikeuden vuoden 2010 ennakkoratkaisussa (McDonald v. City of Chicago) erimielisyys enemmistön ja vähemmistön kantaa edustaneiden jäsenten kesken sai jopa niin filosofisia sävyjä, että väiteltiin, takaavatko aseet ihmisten vapauden vai onko aseilla pohjimmiltaan ambivalentti suhde vapauteen.²⁰ Kokonaisuutena yhdysvaltalainen ampuma-aselainsäädäntö edustaa maan federalistista järjestelmää, mikä rajoittaa liittovaltion roolia ja antaa laajan lainsäädäntövallan osavaltioille. Liittovaltion lainsäädäntö toimii järjestelmässä minimilainsäädäntönä, joita osavaltioiden ja joissain tapauksissa kaupunkien lait täydentävät.²¹

2.1.1 Perustuslain toinen lisäys

Amerikkalaisten oikeus hankkia ja omistaa aseita perustuu USA:n perustuslakiin tehtyyn vuonna 1791 voimaan tulleeseen toiseen lisäykseen (Second Amendment). Toinen lisäys on osa Bill of Rights asiakirjaa, jonka tarkoituksena oli perusteellisemmin turvata kansalaisten perusoikeudet.²² Aikanaan katsottiin, että oikeus kantaa aseita olisi ilman muuta jokaisen amerikkalaisen perusoikeus ilman, että siitä edes tarvitsisi olla laissa nimenomaista mainintaa. Lisäystä edeltäneessä poliittisessa keskustelussa tuotiin kuitenkin erityisesti ns. antifederalistien taholta vahvasti esiin, että tämä oikeus ei ole vakaalla pohjalla ellei sille ole takeita kirjoitetussa laissa. Vaikka perustuslaillisen lisäyksen tarpeellisuudesta oltiin eri mieltä, niin sen aikaisten päättäjien keskuudessa vallitsi laaja yhteisymmärrys siitä, että kansalaisista muodostuvat vahvat ja järjestäytyneet suojeluskunnat ovat tärkeitä sen varmistamiseksi, ettei tyrannimaisesti käyttäytyvä liittovaltio tai jokin muu ulkoinen uhka koskaan puutu

---

²⁰ Cook – Goss 2014 s. 94

²¹ Cook – Goss 2014 s. 89–91

²² Muina asiakirjan esittelemänä perustuslaillisina lisäyksinä mainittakoon esimerkiksi uskonnonvapauden, sananvapauden ja kokoontumisvapauden turvaava ensimmäinen lisäys ja kansalaisten ruumiillisen koskemattomuuden, kotirauhan ja omaisuuden suojan turvaava neljäs lisäys. Ks. Yhdysvaltain itsenäisyysjulistus ja valtiosääntö 1987 s. 22–23

vahingollisesti yksilön tai osavaltioiden oikeuksiin.^{23 24 25} Aseiden omistusoikeuden kodifointi osaksi perustuslakia oli siis lainsäätäjän reaktio esitettyjen pelkojen tyynnyttämiseksi.

Vaikka säännöksen historialliset taustat ja syyt ovat melkoisen hyvin tiedossa ja dokumentoitu, sen sanamuodon tarkka merkitys ja säännöksessä tarkoitettun oikeuden rajat ja luonne ovat yhä näinä päivinäkin oikeudellisesti jokseenkin kiistanalaisia. Yhdysvaltojen perustuslain toinen lisäys kuuluu näin: ”A well regulated Militia, being necessary to the security of a free State, the right of the people to keep and bear Arms shall not be infringed.” Suomeksi: ”Koska hyvin valvottu kansalliskaarti on tarpeellinen vapaan valtion turvallisuudelle, kansalaisten oikeutta omistaa ja kantaa aseita älköön loukattako.”²⁶ Toisen lisäyksen takaaman oikeuden luonteesta on esitetty kaksi kilpailevaa tulkintaa. Kyseessä on joko yksilöllinen oikeus tai oikeus koskee ainoastaan osallistumista kansanarmeijaan (militia), joita käytännössä ei enää ole olemassa. Vallalla oleva tulkinta on se, että kyseessä on yksilöllinen oikeus, joka on riippumaton siitä, osallistuuko henkilö minkään nimenomaisen ”kansanarmeijan” toimintaan vai ei.

Tämä käsitys aseiden omistusoikeuden yksilöllisyydestä vahvistui entisestään kun Yhdysvaltojen liittovaltion korkein oikeus antoi asiasta historiallisen ennakkopäätöksen vuonna 2008. Jutussa oli kyse Washingtonin kaupungin (virallisesti District of Columbia eli Columbian liittopiiri) hyvin tiukan aselain (Fire-arms Control Regulations Act) perustuslainmukaisuudesta. Washington oli kieltänyt lailla kaikkien sellaisten tuliaseiden

²³ *Halbrook, Stephen P.*: Fire-arms Law Deskbook, Chapter 1. Right to Bear Arms, § 1:2. Intent of the framers

²⁴ Sama epäluuloinen asennoituminen keskusvaltaa kohtaan on ilmiselvästi havaittavissa jo vuoden 1776 USA:n itsenäisyysjulistuksen (Declaration of independence) johdannosta: ”Governments are instituted among Men, deriving their just powers from the consent of the governed, That whenever any Form of Government becomes destructive of these ends, it is the Right of the People to alter or to abolish it, and to institute new Government, laying its foundation on such principles and organizing its powers in such form, as to them shall seem most likely to effect their Safety and Happiness. Prudence, indeed, will dictate that Governments long established should not be changed for light and transient causes; and accordingly all experience hath shewn, that mankind are more disposed to suffer, while evils are sufferable, than to right themselves by abolishing the forms to which they are accustomed. But when a long train of abuses and usurpations, pursuing invariably the same Object evinces a design to reduce them under absolute Despotism, it is their right, it is their duty, to throw off such Government, and to provide new Guards for their future security.”

²⁵ Ajattelun juuria voidaan löytää jo 1640-luvun Englannista eli kaukaa ennen Yhdysvaltojen vapaussotaan johtaneita tapahtumia. Kirjassaan ”Gun Control in Great Britain” David B. Kopel selittää syitä miksi Englannin parlamentti uskalsi uhmata Kaarle ensimmäistä Englannin sisällissodassa. Kopel siteeraa alahuoneen jäsen Sir Henry Capelia: ”Our security is the militia: that will defend us and never conquer us.” ja kirjoittaa: ”It was clear that the militia would fight foreign invaders, but would be much less willing than the standing army was to obey royal orders to attack fellow Englishmen (particularly when the fellow Englishmen were neighbours, or supporters of a popular cause). *Kopel* 1992 s. 10

²⁶ Yhdysvaltain itsenäisyysjulistus ja valtiosääntö 1987 s. 22

hallussapidon, joita ei ole rekisteröity. Tämän lisäksi Washington oli kieltänyt käsiaseiden rekisteröimisen. Tämä oli johtanut tilanteeseen, jossa käsiaseiden hallussapito Washingtonissa oli kategorisesti laitonta. Laki myös vaati, että rekisteröityjä aseita säilytetään lataamattomina sekä purettuina tai vaihtoehtoisesti liipaisinlukkoon kiinnitettynä tavalla, joka kriitikoiden mukaan vaikeutti aseiden nopeaa käyttöä kodinpuolustustilanteissa. Jutun kantaja oli kaupungissa työskentelevä poliisi Dick Heller, joka oli hakenut aseenkantolupaa, jotta rikoksen uhriksi joutumisen varalta saisi säilyttää asetta myös kotonaan. Lupahakemus oli evätty, jonka seurauksena Heller nosti asiassa kanteen. Hellerin pääargumentti oli, että Yhdysvaltain perustuslain toinen lisäys turvaa hänelle yksilöllisen perusoikeuden hankkia ase ja säilyttää sitä. Korkein oikeus vahvisti Hellerin tulkinnan ja katsoi, että Columbian liittopiirin säädökset, jotka kieltävät käsiaseet sekä edellyttävät aseiden säilyttämistä lataamattomina sekä purettuina tai liipaisinlukolla turvattuna, ovat perustuslain vastaisia.^{27 28}

Toisen lisäyksen luonteen lisäksi toinen perustavanlaatuinen ja kiistelty kysymys on liittynyt kyseisen oikeuden alaan. Yhden perinteisesti laajaa kannatusta nauttineen näkemyksen mukaan Yhdysvaltain perustuslain toinen lisäys rajoittaa ainoastaan liittovaltion, mutta ei osavaltioiden mahdollisuuksia säännellä rajoituksia aseiden hallussapitoon.²⁹ Ja koska Washingtonin kaupunki ei kuulu mihinkään osavaltioon,³⁰ Heller-ratkaisu ei kyseenalaistanut tätä näkemystä. Kaksi vuotta myöhemmin Yhdysvaltain korkein oikeus otti kuitenkin asiaan kantaa yhtä lailla historiallisessa tapauksessa *McDonald v. City of Chicago, Ill.* (2010). Tiukka päätös syntyi äänin 5–4. Enemmistön kannan mukaan oikeus kantaa ja pitää hallussaan aseita on perusoikeus ja se sitoo osavaltioita samalla tavalla kuin liittovaltiota. Päätöksen johdosta Chicagonkaan käsiasekieltoa ei voitu panna täytäntöön. Kuten Heller-ratkaisu, *McDonald v. City of Chicago* oli ymmärrettävästi suuri pettymys niille, jotka toivoivat kategorisista asekielloista helppoa lääkettä Yhdysvaltojen aseväkivalta-ongelmaan.³¹ Heller ja *McDonald* eivät kuitenkaan merkitse normaalin ampuma-aseita koskevan sääntelyn muuttumista perustuslain vastaiseksi. *McDonald*-ratkaisussa Yhdysvaltain korkein oikeus ainoastaan katsoi, ettei osavaltioilla tai paikallisviranomaisilla ole oikeutta asettaa koko toisen lisäyksen kokonaan poissulkevia

---

²⁷ *Halbrook, Stephen P*, Fire-arms Law Deskbook, Chapter 1. Right to Bear Arms, § 1:3. *District of Columbia v. Heller*

²⁸ American Law Reports, Federal Constitutional Right to Bear Arms, § 4:5

²⁹ American Law Reports, Federal Constitutional Right to Bear Arms, § 3

³⁰ Washingtonin kaupunki kuuluu suoraan Yhdysvaltain kongressin alaisuuteen ja sillä on rajoitettu itsehallinto. [https://fi.wikipedia.org/wiki/Washington_\(DC\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Washington_(DC))

³¹ Edilex 1.7.2010, Ulkomailta – Yhdysvallat: Perustuslaki takaa maanlaajuisen aseenkanto-oikeuden

rajoituksia. Tarkoituksena ei ollut kyseenalaistaa ”vakiintuneita sääntelykeinoja” kuten rikoksentekejiöihin ja mielisairaisiin kohdistuvia kieltoja pitää hallussa aseita.³²

2.1.2 Liittovaltion sääntely

Yksityistä henkilöä koskevaa ampuma-aseiden hankkimista ja hallussapitoa sääntelee Yhdysvalloissa liittovaltion tasolla kaksi merkittävää lakia: vuoden 1934 ”National Fire-arms Act” ja vuoden 1968 ”Gun Control Act”. Nämä lait asettavat minimitason ampuma-aseisiin liittyvälle sääntelylle. Osavaltioiden on mahdollista säätää ankarammin ampuma-aseiden hankkimisen ja hallussapidon edellytyksistä, mutta osavaltioiden lainsäädäntö ei saa olla ristiriidassa liittovaltion lainsäädännön kanssa.³³ On merkillepantavaa, että mainituissa liittovaltion laeissa ei säännellä minkäänlaisista hankkimis- tai hallussapitoluvista, kuten Suomen ampuma-aselaissa. Aseiden hankkiminen ja hallussapito on osassa Yhdysvaltoja luvanvaraista, mutta tämä perustuu aina osavaltion lainsäädäntöön.³⁴ Tästä huolimatta ”National Fire-arms Act” ja ”Gun Control Act” sisältävät pakottavaa sääntelyä, joka osittain vastaa sisällöltään sitä mitä Suomen ampuma-aselaissa säännellään mm. henkilön soveltuvuudesta.

Ehkä merkittävin lailla säädetty rajoitus aseiden omistukselle on ”Gun Control Actin” 9-kohtainen luettelo henkilöistä, jotka ovat sopimattomia pitämään hallussaan ampuma-aseita. Gun Control Actin 922-kohdan mukaan kukaan ei saa myydä tai luovuttaa ampuma-asetta henkilölle, jonka tietää olevan tai perustellusti epäilee olevan ns. ”kielletty henkilö” (prohibited person). Kiellettyjä henkilöitä ovat 1) henkilöt jotka on tuomittu rikoksesta yli yhden vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen; 2) henkilöt, jotka pakoilevat oikeutta; 3) huumeidenkäyttäjät tai huumeriippuvaiset; 4) henkisesti vajavaiset tai mielisairaalahoitoon määrättyt; 5) laittomat siirtolaiset ja suurin osa maassa vierailevista ei-maahanmuuttajista; 6) henkilöt, jotka sotilastuomioistuimella on osana vakavaan rikokseen perustuvaa tuomiota vapauttanut asepalveluksesta (dishonorable discharge); 7) henkilöt, jotka ovat luopuneet Yhdysvaltain

---

³² Halbrook, Stephen P, Fire-arms Law Deskbook, Chapter 1. Right to Bear Arms, § 1:7

³³ Parnell 2009 s. 39

³⁴ Cook – Goss 2014 s. 107

kansalaisuudestaan; 8) henkilöt, joille on määrätty lähestymiskielto; 9) rikkomuksen tasoiseen perheväkivaltaan syyllistyneet.³⁵

Säännöksen tehokkuutta laskee se, että sen noudattamisen valvonta on järjestetty huonosti. Aseelinkeinonharjoittajien kohdalla valvontaa on ainoastaan suhteessa niihin ostajan sopimattomuutta ilmentäviin tietoihin, jotka tulevat ilmi Yhdysvaltain liittovaltion keskusrikospoliisin (FBI) ylläpitämästä kansallisesta rikosrekisteritietoja sisältävästä NICS-järjestelmästä. NICS tulee sanoista National Instant Criminal Background Check System. Vuonna 1993 Gun Control Actiin tehdyn ns. Brady lisäyksen myötä kaikki aseelinkeinonharjoittajat ovat velvoitettuja varmistamaan NICS-järjestelmästä, ettei ostaja kuulu mihinkään Gun Control Actin 922-kohdan sopimattomuusluokista. Jos esimerkiksi ilmenee, että ostaja on tuomittu yli vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen, myyjä ei saa luovuttaa asetta ostajalle. Merkittävä ongelma kuitenkin on, että tiettyihin sopimattomuus-kategorioihin kuuluvat eivät tule ilmi NICS-järjestelmän kautta. Eli vaikka rikolliset ja oikeutta pakoilevat pääsääntöisesti jäävät haaviin NICS-haulla, ei yksinkertaisesti ole olemassa kattavia NICS-järjestelmään liitettävissä olevia tietokantoja, joiden avulla esimerkiksi huumeongelmaiset, mielisairaalahoitoon määrätty tai laittomat maahantulijat voitaisiin seuloa aseiden ostamisvaiheessa.^{36 37} Virallisten arvioiden mukaan vain puolet potilastiedoista, jotka voisivat osoittaa henkilön olevan sopimaton aseiden ostajaksi, ovat saatavilla NICS-järjestelmän kautta.³⁸ Ja koska rikolliset käyttävät aseiden ostamisessa usein bulvaaneja, ei järjestelmä edes teoriassa pysty estämään aseiden päätymistä väriin käsiin. Ilmiöstä käytetään nimitystä ”straw purchasing”. Rikollinen suostuttelee avukseen valeostajan (esimerkiksi narkomaanin tai parisuhdekumppaninsa), joka asioi aseliikkeessä ja ostaa aseiden omiin nimiinsä. Valeostajat saattavat ostaa kerralla jopa useita pistooleita – usein yhtä ja samaa halvinta mallia, jotta ne voidaan myydä eteenpäin katukaupassa mahdollisimman suurella voitolla. Ostaessaan aseiden ostaja on velvoitettu täyttämään kaavakkeen, jossa hänen on ilmoitettava olevansa aseiden aito

---

³⁵ *Parnell* 2009 s.40

³⁶ *Monroe* 2008 s.11

³⁷ Vuonna 2008 voimaantulleella lainmuutoksella (NICS Improvement Amendments Act) NICS-järjestelmän käyttö tehostui hieman. Se mm. edellytti osavaltiot valtionavun saannin edellytyksenä järjestämään tietyt henkilötietorekisterit (mm. rekisterit jotka sisältävät tiedot henkilöistä jotka on tuomittu rikkomuksista) niin, että FBI voisi sisällyttää ne NICS-järjestelmään. *Parnell* 2009 s. 47

³⁸ *DePalo* 2013 s. 1

ostaja. Näin tehdessään valeostaja tietysti rikkoo lakia. Mutta koska aseiden sarjanumerot usein viilataan jälkikäteen pois, teosta on vaikeampaa jäädä kiinni.³⁹

Jos ase myyjänä on ase-elinkeinonharjoittajan sijasta yksityishenkilö, tilanne on vielä huonompi. Yhdysvalloissa yksityishenkilöt saavat laillisesti myydä eteenpäin kokoelmissaan olevia yksittäisiä aseita niin kauan, kuin toiminnan ei voida katsoa olevan voittoa tavoittelevaa.⁴⁰ Ja kun kyseessä on tällainen kahden yksityishenkilön välinen kauppa, liittovaltion tasoiset säädökset eivät edellytä minkäänlaisia aseiden ostajille tehtäviä taustatarkistuksia. Tässäkin suhteessa tilanne kuitenkin vaihtelee osavaltiokohtaisesti. Useissa osavaltioissa on voimassa lainsäädäntöä, joka edellyttää Bradyn tasoiset taustatarkistukset myös niistä ostajista, jotka ovat aikomassa ostaa aseiden yksityishenkilöltä.⁴¹ Vaikka Brady-lakia on pidetty modernin yhdysvaltalaisen aselainsäädännön suurimpana saavutuksena,⁴² käytännön tasolla se on siis äärimmäisen puutteellinen.

2.1.3 Osavaltioiden sääntely

Vaikka Yhdysvaltain liittovaltion hallitus on käyttänyt valtaansa säätää lakeja, jotka sisältävät rajoituksia ampuma-aseiden hallussapidolle, niin valtaosa merkittävästä ampuma-aselainsäädännöstä on osavaltioiden lainsäädäntöä tai paikallisia määräyksiä.⁴³ Se, kuinka tiukasti ampuma-aseiden hankkimista ja hallussapitoa säädelään, vaihtelee hurjasti riippuen paikkakunnasta. Pääsääntöisesti sääntely on ollut ja on edelleen paljon tiukempaa suurissa asutuskeskitymissä kuin maaseudulla. Tämä johtuu siitä, että väkivaltarikollisuus ja aseiden väärinkäyttö on keskittynyt pääasiassa kaupunkeihin, joissa luonnollisesti siksi myös kannatetaan tiukempaa asekontrollia.⁴⁴ Siksi ei olekaan yllättävää, että kaikista tiukimmat aselait ovat voimassa etelä- ja itärannikon osavaltioissa sekä muutamassa urbanisoituneessa keskilämmen osavaltioissa. Sääntely on löyhintä etelän ja lounaan osavaltioissa. Ainoastaan tusinassa osavaltiossa on käytössä järjestelmä, jossa käsiaseita ”kohdellaan kuin autoja”, eli

---

³⁹ Parnell 2009 s. 3–9

⁴⁰ Halbrook, Stephen P, Fire-arms Law Deskbook, Chapter 2. Gun Control Act: Federal Regulation § 2:6

⁴¹ Monroe 2008 s. 15

⁴² Goss 2006 s. 5

⁴³ Cook – Goss 2014 s. 104

⁴⁴ Blocher 2013 s. 2 ja 8

jossa käsiaseiden hallussapito on, esimerkiksi Suomeen verrattavissa olevalla tavalla, luvanvaraista. Pitkien aseiden hallussapito on luvanvaraista ainoastaan muutamassa osavaltiossa.⁴⁵ Kirjallisuudessa nämä osavaltiot on jaoteltu ns. ”may issue” osavaltioiksi sekä ”shall issue” osavaltioiksi sen mukaan, kuinka vapaata lupaviranomaisen harkintavalta on. ”May issue” osavaltioilla tarkoitetaan osavaltiota, jossa lupaviranomaiselle on myönnetty enemmän tai vähemmän vapaata harkintavaltaa päättää myönnetäänkö hakijalle lupa aseiden hallussapitoon vai ei. ”Shall issue” osavaltioissa lupa tulee aina myöntää, ellei esiin nouse erityisiä ja täsmällisiä epäämisperusteita.⁴⁶

2.1.4 New Yorkin aselait ja lupakäytäntö

New York on ns. ”may issue” osavaltio⁴⁷ ja siellä voimassaoleva ampuma-aselainsäädäntö on ehdottomasti Yhdysvaltain tiukimmasta päästä. Saadakseen New Yorkissa käsiaseiden hallussapitoluvan, hakijan on oltava vähintään 21 vuotias. Osavaltion lain mukaan hakija ei saa olla syyllistynyt törkeään rikokseen tai muuhun vakavaan rikkomukseen, eikä hakija saa kärsiä vakavista mielenterveysongelmista. Hakijalta edellytetään myös luonteenpiirteitä, jotka edustavat hyvää moraalialaa (”good moral character”).⁴⁸ Lisäksi mikäli aseelle haetaan kantolupaa (carry license), eli jolloin asetta on tarkoitus kantaa mukana, hakijan on osoitettava, että aseiden kantamiselle on perusteltu syy. Osavaltion oikeuskäytännössä vakiintuneen kannan mukaan perusteltu syy tarkoittaa selkeästi muista yhteisön jäsenistä poikkeavaa erityistä suojelun tarvetta.⁴⁹ Osavaltion sääntelyn lisäksi liittovaltion sekä New Yorkin kaupungin sääntely kieltää vielä erikseen ampuma-aseiden hallussapidon huumeidenkäyttäjiltä, perheväkivaltaan syyllistyneiltä sekä lähestymiskieltoon määrättyiltä. Yleisesti ottaen New Yorkin kaupungissa noudatetaan paljon tiukempia aselupakäytäntöjä kuin osavaltion muissa osissa. Syynä tähän on se, että New Yorkin kaupungissa luvansaannin edellytyksiä sääntelee liittovaltion ja osavaltion lakien lisäksi myös edellä mainitut kaupungin omat määräykset.⁵⁰ Tämä paikkakuntaakohtainen eroavaisuus aselupakäytännöissä on erinomainen esimerkki ilmiöstä, johon viitattiin jo

⁴⁵ Cook – Goss 2014 s. 109 ja 107

⁴⁶ DePalo 2013 s. 7

⁴⁷ DePalo 2013 s. 7

⁴⁸ Spitzer 2015 s. 184

⁴⁹ DePalo 2013 s. 7

⁵⁰ Bridge 2012 s. 3–4

edellisen jakson alussa ja jota *Joseph Blocher* kutsuu ampuma-ase lokalismiksi (Firearm localism).⁵¹

New Yorkin kaupungissa aseluvan hakuprosessi on äärimmäisen mutkikas ja siihen sisältyvät selvitykset huomattavan pitkälle meneviä. Neljäsvuosisessa hakulomakkeessa hakijalta kysytään mm, onko häntä koskaan irtisanottu mistään työtehtävästä. Jos vastaus on kyllä, hakijan on annettava erilliselle sivulle selvitys irtisanomiseen johtaneista syistä. Hakemuksessa hakijan on ilmoitettava koko mielenterveydellinen hoitohistoriansa, johon sisältyy kaikki saatu hoito ja määrättyt lääkkeet. Pelkästään se, että hakija käyttää masennuslääkkeitä, on peruste hakemuksen hylkäämiselle. Hakijan on myös ilmoitettava, jos hän kärsii mm. alkoholismista, epilepsiasta, diabeteksestä, pyörtymiskohtauksista, tajunnan menetyksistä, muistisairauksista, ahdistuneisuushäiriöistä tai muista sairauksista tai vammoista, jotka voivat vaikuttaa aseeseen käsittelyyn.⁵² Siltä varalta, että hakijan muisti toimii hakemusta täyttäessä valikoivasti, New Yorkissa on myös viime vuosina panostettu vahvasti siihen, että asukkaiden potilastiedot liitetään FBI:n NICS-järjestelmään mahdollisimman joutuisasti ja kattavasti. NICS-haun katsotaankin tuottavan tässä suhteessa parempia tuloksia New Yorkissa kuin Yhdysvalloissa keskimäärin.⁵³ Tietojen saantia auttaa entisestään vuonna 2013 voimaan saatettu koko osavaltion kattava New York Secure Ammunition and Firearms Enforcement Act (tai ”SAFE Act”). SAFE Act asetti mielenterveydenhuollon ammattihenkilöille velvollisuuden kaikissa tilanteissa, joissa he epäilevät potilaan olevan vaarassa joko itselleen tai muille, tekemään asiasta ilmoituksen aseluvista päättävälle viranomaisille. Saadessaan ilmoituksen lupaviranomaisen on välittömästi peruutettava lupa ja otettava luvanhaltijan aseet haltuun.^{54 55}

New Yorkin kaupungin määräysten mukaan hakemukseen on myös liitettävä valahtoinen notaarin vahvistama kirjallinen lausunto, jossa hakija vahvistaa olevansa tietoinen kaikista ampuma-aseen hankkimiseen ja hallussapitoon liittyvistä laeista ja säännöistä ja mikä

---

⁵¹ *Blocher* 2013 s. 1

⁵² *Bridge* 2012 s. 4

⁵³ *DePalo* 2013 s. 8

⁵⁴ *Gamsin* 2015 s. 1

⁵⁵ Lait, jotka asettavat mielenterveyden ammattihenkilöille velvollisuuksia ryhtyä kohtuullisiin toimiin potilaiden esittämien uhkauksien johdosta, eivät ole Yhdysvalloissa harvinaisia. Näitä ns. ”Tarasoff-lakeja” oli vuonna 2015 voimassa 45:ssä Yhdysvaltain osavaltiossa. SAFE Actin ja Tarasoff-lakien ero on siinä, että vaikka Tarasoff lait velvoittavat mielenterveyden ammattihenkilön varoittamaan vaarallisista potilaista, Tarasoff-lait eivät kuitenkaan aseta lupaviranomaisille velvollisuutta automaattisesti takavarikoida aseita ilmoitusten johdosta. Ks. *Gamsin* 2015 s. 3–4

mielenkiintoista, valaehoiset notaarin vahvistamat lausunnot myös kaikilta hakijan mahdollisilta asumiskumppaneilta (kuten huonetovereilta, puolisolta tai seurustelukumppanilta), joissa nämä toteavat, että heillä ei ole mitään vastalauseita sille, että hakija tulisi säilyttämään kotonaan ampuma-aseita. Hakemukseen on myös liitettävä kirjallinen lupaus joltakulta muulta osavaltion asukkaalta, jossa hän lupautuu väliaikaisesti vartioimaan hakijan aseita, mikäli hakija kuolee tai tulee toimintakyvyttömäksi. Ja mitä lausuntoihin tulee, ei tässäkään vielä kaikki. Kuten jo mainittua, hakijalta edellytetään luonteenpiirteitä, jotka ilmentävät ”hyvää moraalista”. Asian selvittämiseksi New Yorkin kaupungin lupaviranomaiset edellyttävät, että hakemukseen liitetään suosittelukirjeitä. Se, kuinka monta suosittelijaa hakija tarvitsee ja kuinka monen vuoden ajan näiden suosittelijoiden on täytynyt tuntea hakija, riippuu piirikunnasta.⁵⁶ ⁵⁷ Ennen luvan myöntämistä lupaviranomaisen on myös henkilökohtaisesti haastateltava hakijaa.⁵⁸

2.2 Iso-Britannia

Ampuma-aselainsäädäntönsä puolesta Iso-Britannia on oikeusvertailun kannalta monella tapaa erityisen mielenkiintoinen maa. Vaikka Iso-Britanniassa ja Yhdysvalloilla on pitkä yhteinen historia ja vaikka maat kummatkin kuuluvat common law -oikeuden piiriin, ampuma-aseiden hallussapidon sääntely kahden maan välillä poikkeaa huomattavasti. Iso-Britannian aselait ovat kansainvälisesti katsottuna eräitä maailman ankarimpia. Nykyään laki kieltää Isossa-Britanniassa kaikkien itselataavien ja pumpputoimisien kiväärien ja haulikoiden hallussapidon. Käsiaseet (eli pistoolit ja revolverit) ovat myös lähestulkoon kokonaan kielletty. Kuten Suomella ja Yhdysvalloilla myös Isossa-Britanniassa on omat kulttuuriin ja historiaan liittyvät syynsä, mitkä ovat osaltaan vaikuttaneet siihen linjaan, minkä he ovat ottaneet. Ampuma-aseiden hallussapitoa sääntelevänä yleislakina toimii Isossa-Britanniassa, alun perin vuonna 1920 säädetty, Firearms Act. Laki esiteltiin parlamentille keinona rajoittaa aseiden päätymistä rikollisten kynsiin. Lainsäätäjällä oli kuitenkin tärkeämpi julkilausumaton motiivi. Bolsevikit

---

⁵⁶ *Bridge* 2012 s. 8

⁵⁷ Nassaun piirikunnan poliisilaitos on edellyttänyt jopa neljän suosittelukirjeen esittämistä. Jokaisen suosittelijan on täytynyt tuntea hakija vähintään vuoden ajan. Suosittelijalta on edellytetty USA:n kansalaisuutta ja sitä, että suosittelija ei asu samassa kotitaloudessa hakijan kanssa, ole hakijan puoliso, sukulainen tai virassa oleva poliisi. Rocklandin piirikunnassa edellytetään, että suosittelijat ovat Rocklandin piirikunnan asukkaita. Jokaisen suosittelijan tulee olla tuntenut hakija vähintään kahden vuoden ajan. *Bridge* 2012 s. 29 (lähdeviite 136)

⁵⁸ *Bridge* 2012 s. 4

olivat vastikään syösseet vallasta Venäjän Tsaari-hallinnon ja Englannissa pelättiin vastaavan tyyppistä vallankumousta. Salaisesti kokoontunut valtion komitea maalaili pelottavia uhkakuvia. Uusi vihollinen oli ”anarkisti” ja ”suurten kaupunkien tyytymätön älykkö, jonka aseena on pommi ja automaattinen pistooli”. Lain myötä ampuma-aseen ostajan oli esitettävä poliisille ”hyvä syy” saadakseen aseiden hankkimiseen oikeuttavan luvan. Uusi sääntely rajoitti myös aseiden myyntiä ja kantamista tietyillä alueilla. Vuoden 1919 bolsevikki- ja anarkistiuhka väistyi kuitenkin pian. Tosiasiassa uuden lain noudattamista valvottiin oikeastaan lähinnä Irlannissa, jossa vallankumouksellinen toiminta jatkui vielä senkin jälkeen, kun pahimmat pelot bolsevismista olivat laantuneet.⁵⁹

Siirtyminen kokonaisten asetyyppien kategorisiin kieltoihin on kuitenkin suhteellisen moderni kehityskulku, joka alkoi vasta ns. Hungerfordin joukkomurhan seurauksena. Vuonna 1987 Michael Ryan niminen mies tappoi kuusitoista ihmistä ja haavoitti neljäätoista, jonka jälkeen hän surmasi itsensä. Aseena Ryan käytti kahta järeää itselataavaa kivääriä, joiden hallussapitoon hänellä oli luvat. Tapauksen seurauksena Firearms Actia tiukennettiin vuonna 1988. Uudistettu laki kielsi järeä-kaliiperisten itselataavien kiväärien hallussapidon. Seuraava merkittävä muutos Firearms Actiin tehtiin kymmenen vuotta myöhemmin vastauksena vuoden 1996 Dunblanen joukkomurhaan. Tällä vuoden 1997 lainmuutoksella asetettiin niin pitkälle meneviä aseiden ominaisuuksia koskevia rajoituksia, että se käytännössä kielsi suurimman osan pistooleista ja revolvereista.⁶⁰

2.2.1 Ampuma-aseen ominaisuudet

Koska Firearms Act kieltää tänä päivänä niin lukuisia eri asetyyppejä, on selkeyden vuoksi järkevämpää käydä läpi ne aseet, joihin on mahdollista saada lupa. Luvan voi edelleen saada kivääreihin ja haulikoihin. Itselataavien kiväärien osalta ase ei kuitenkaan saa olla .22 kaliiperia järeämpi. Pistoolien ja revolverien osalta luvan voi saada ns. pitkäpiippuisiin (long-barrelled) malleihin, joiden piipun pituus on vähintään 30 cm. ja kokonaispituus vähintään 60 cm. Itselataavista pitkäpiippuisista pistooleista luvallisia ovat kuitenkin ainoastaan 22-kaliiperiset

---

⁵⁹ *Kopel* 1992 s. 24–25

⁶⁰ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, History of Firearms Law, Modern Developments in Firearms Legislation

mallit. Pitkäpiippuisia pistooleita ja revolvereita lyhyempiinkin aseisiin voi saada luvan, mutta silloin edellytetään, että kyseessä on ns. suustaladattava malli. Tiukan sääntelyn tarkoituksena on kieltää helpon kätkevävyytensä takia vaaralliset aseet.⁶¹ Ankarat aseiden ominaisuuksia koskevat kiellot ovat kuitenkin saaneet osakseen paljon kritiikkiä. Aseharrastajien mukaan kiellot käytännössä estävät monien ampumalajien harrastamisen sekä demonisoivat laillisten aseiden omistajia.⁶² Puhtaasti tilastojen valossa kieltojen toimivuudesta on kuitenkin näyttöä. Isossa-Britanniassa ampuma-aseiden käyttö rikoksissa on vähentynyt tasaisesti 2000-luvun aikana. Entisen sisäministeri Jack Strawn mukaan erityisesti uusien joukkomurhien riski on huomattavasti pienempi Dunblanen jälkeen säädetyn tiukennetun lainsäädännön johdosta.⁶³

Lupaharkinnassa yksi- ja kaksipiippuiset haulikot sekä enintään kolmen patruunan kapasiteetilla varustetut pumpputoimiset sekä automaattiset haulikot on luokiteltu omaksi muista tuliaseista erilliseksi kategoriakseen.⁶⁴ Tällaista enintään kolmen patruunan kapasiteetilla varustettua haulikkoa varten on haettava ”haulikko-lupaa” (Shotgun Certificate). Kaikkia muita tuliaseita varten haetaan ”tuliase-lupaa” (Firearm Certificate). Tuliase-lupa myönnetään tyypillisesti viideksi vuodeksi kerrallaan. Haulikko-lupa myönnetään toistaiseksi voimassaolevana.⁶⁵ Haulikkoluvan myöntämisen perusteet eivät ole aivan yhtä tiukat, kuin tuliase-luvan myöntämisen. Käsittelen näiden kahden luvan eroa tarkemmin seuraavien kappaleiden yhteydessä.

2.2.2 Hyväksyttävät käyttötarkoitukset

Toisin kuin Suomen ampuma-aselaki, Firearms Act ei sääntele tyhjentävästi ampuma-aseen hyväksyttävistä käyttötarkoituksista. Kuten on jo tullut mainituksi, Firearms Act sääntelee erikseen tuliase-luvista ja haulikko-luvista. Saadakseen tuliase-luvan hakijan on lain sanamuodon mukaan osoitettava, että hänellä on ”hyvä syy” (good reason) pitää hallussa ampuma-aseita (Firearms Act 1968, Section 27(1)b). Sitä mitä voidaan pitää hyvänä syynä,

⁶¹ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 12 ja 17–18

⁶² BBC 22.2.2016, The people who want the UK’s gunlaws relaxed

⁶³ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Effectiveness of the Legislation

⁶⁴ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms Laws, Lawful Ownership and Use: Certification

⁶⁵ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms Laws, Duration and Revocation of Certificates

tarkennetaan sisäministeriön ohjeissa. Ohjeiden mukainen pääsääntö on, että hakijan on osoitettava että hän tulee käyttämään asetta ”säännöllisesti ja oikeutetulla perusteella työssä, urheilussa tai vapaa-ajalla”. Hyvän syyn arvioimisen kerrotaan olevan monimuotoinen lupaviranomaisen harkintavaltaan kuuluva kysymys, eikä ohjeita ole tarkoitettu tyhjentäviksi.⁶⁶ Silti ohjeet käsittelevät hyvän syyn vaatimusta, kuten muitakin ampuma-aselupiin liittyviä kysymyksiä, äärimmäisen kattavasti. Hyväksyttävänä syynä ampuma-aseen hankkimiselle voidaan pitää mm. tuhoeläinten tappamista, metsästystä, tarkkuusammuntaa ja asekeräilyä. Lupa voidaan myös myöntää, jos hakija työssään tarvitsee asetta eläinten lopettamiseksi. Ohjeiden mukaan itsepuolustus ei voi olla hyväksyttävä syy ampuma-aseiden hallussapitoon.⁶⁷

Hyvän syyn arvioinnissa sisäministeriö korostaa hakijan vilpittömyyden varmentamisen merkitystä. Ei riitä, että hakija on muodollisesti ilmoittanut hyväksyttävän perusteen ampuma-aseen hallussapidolle. Perusteesta on saatava myös luotettava selvitys. Luotettavan selvityksen hankkimiseksi lupaviranomaisen odotetaan tekevän kohtuulliset taustatutkimukset siitä, että hakijan ilmoittama hyvä syy on todellinen. Kohtuullisina taustatutkimuksina voidaan pitää ainakin: 1) kirjallisten todistuksien pyytämistä, kun niiden edellyttäminen on asiaankuuluvaa ja mahdollista; 2) varmistus siitä, että metsästettävää saalislajeja on todellisuudessa tavattavissa siellä missä metsästys on tarkoitus suorittaa; 3) selvitys siitä, että maa-alue, jolla aseella on tarkoitus ampua, on oikeassa suhteessa hakijan aseenkäyttökokemukseen; 4) selvitys siitä, että hakijalla on todellisuudessa oikeus ampua maa-alueella, jolla aseella on tarkoitus ampua; 5) kun perusteena on ampuma-urheilu, todistus hakijan kuulumisesta ampumaseuraan ja 6) kun perusteena on asekeräily, selvitys hakijan toiminnasta asekeräilyn saralla mukaan lukien akateeminen tutkimus, todistus siitä että hakija kuuluu tunnustettuun asekeräilyseuraan jne. On merkille pantavaa, että aina kun ”hyvänä syynä” esitetään minkä tahansa tyyppinen tarkkuusammunta, ampumaseuran jäsenyys on luvansaannin ehdoton edellytys.⁶⁸ Ohjeiden mukaan lupaviranomaisen tulee noudattaa erityistä varovaisuutta kaikissa tapauksissa, joissa on aihetta epäillä, että hakijalla on aseiden käyttöön liittyviä salattuja tarkoituspäitä.

---

⁶⁶ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 105

⁶⁷ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 106–115

⁶⁸ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms laws, Lawful Ownership and Use: Certification

Tuliase-lupaharkinnassa lupaviranomaisen on siis tultava vakuuttuneeksi siitä, että hakijalla on hyvä syy pitää hallussaan ampuma-aseita. Hieman yllättäen, sama ei kuitenkaan päde, kun on kyse haulikko-luvista. Toisin kuin tuliase-luvan myöntämisen edellytyksiä sääntelevä Firearms Actin kohta 27, haulikko-lupaa sääntelevä kohta 28 ei sisällä vastaavaa edellytystä. Sen sijaan, että varmennettaisiin, että hakijalla on ”hyvä syy”, kohta 28 määrää ainoastaan, että lupaa ei myönnetä, jos lupaviranomainen on ”vakuuttunut siitä, että hakijalla ei ole hyvää syytä haulikon hallussapitoon”. Rajoitetulla kapasiteetilla varustetun haulikon hallussapitoon on siis oltava hyvä syy. Ero on ainoastaan siinä, että kun on kyse haulikko-luvan myöntämiseen liittyvästä harkinnasta, hyvää syytä ei tarvitse näyttää toteen. Toisin sanoen, hakijalla oletetaan olevan hyväksyttävä käyttötarkoitus, ellei ole syytä epäillä toisin. Mikäli aitoja epäilyjä tulee ilmi, lupaviranomaisen on selvitettävä onko hakijalla hyväksyttävä käyttötarkoitus, ja jos lupaviranomainen ei vakuutu, haulikkolupaa ei myönnetä.⁶⁹

2.2.3 Hakijan soveltuvuus

Isossa-Britanniassa hakijan sopivuus ampuma-aseen hallussapitoon on kysymys, joka otetaan erityisen vakavasti suurelta osin riippumatta siitä onko kyseessä haulikko-lupaan tai tuliase-lupaan liittyvä harkinta. Tuliase-luvan myöntämisen edellytyksiä sääntelevän Firearms Actin kohdan 27 mukaan tuliase-lupa voidaan myöntää; jos lupaviranomainen on vakuuttunut, että hakijaa voidaan pitää sopivana pitämään hallussa ampuma-aseita; hakijaa ei ole samaisen lain 21 kohdan mukaan kielletty pitämästä hallussaan ampuma-aseita; ja että kaikissa olosuhteissa hakija pystyy pitämään aseita ja ampumatarvikkeita hallussaan ilman, että siitä aiheutuu vaaraa yleiselle turvallisuudelle ja järjestykselle. Firearms Actin kohta 21 kieltää ampuma-aseiden hallussapidon tiettyihin rikoksiin syyllistyneiltä henkilöiltä. Kohta 21 on pitkä ja harvinaislaatuisten kiemurtelevasti muotoiltu. Sisäministeriön ohjeessa lainkohdan oleellisin sisältö referoidaan seuraavasti. Henkilölle, joka on tuomittu vähintään kolmen vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen tai vähintään kolmen vuoden pituiseen arestin sisältämään nuorisorangaistukseen, ei voida koskaan myöntää tuliase-lupaa. Vähintään kolmen kuukauden mutta enintään kolmen vuoden pituinen vankeusrangaistus on este luvan saamiselle, kunnes viisi vuotta on kulunut vapautumispäivästä. Vähintään kolmen kuukauden ehdollinen rangaistus on este luvan saamiselle, kunnes viisi vuotta on kulunut rangaistuksen

---

⁶⁹ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 87

päättymispäivää seuraavasta päivästä. Luonnollisesti myös mainitun säännöksen alaan kuulumattomat rikokset voidaan ottaa lupaviranomaisen puolesta huomioon hakijan soveltuvuutta alentavina seikkoina.⁷⁰

Sisäministeriö ohjeistaa, että periaatteessa kaikki hakijan käytöksestä saatavilla olevaa tieto, erityisesti kun se viittaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen, voidaan ottaa huomioon arvioitaessa hakijan sopivuutta – silloinkin, kun se perustuu kuulopuheisiin.⁷¹ Toinen asia on, että merkittäviltä osin kuulopuheisiin perustuva kielteinen lupapäätös ei välttämättä pysy voimassa, jos hakija valittaa päätöksestä tuomioistuimeen.⁷² Kielteisiä lupapäätöksiä erityisesti tapauksissa, joissa päätös on perustunut suurelta osin hakijan elämäntapaan tai rikolliseen tuttavapiiriin, on kritisoitu mielivaltaisuudesta.⁷³ Kun epäilyjä hakijan sopivuudesta ilmenee, lupaviranomaista suositellaan ohjeistuksessa ottamaan yhteyttä sosiaalihuollon palveluihin tai muihin virastoihin, joilla saattaisi mahdollisesti olla lisätietoja liittyen hakijan sopivuuteen.⁷⁴

Yhtenä brittiläisen ampuma-aselainsäädännön mielenkiintoisimpana ratkaisuna voidaan pitää vaatimusta suosittelijoista. Sekä tuliase-luvan että haulikko-luvan saannin edellytykseksi on säädetty, että hakijalla on suosittelijoita, joilla on myönteinen mielipide hakijan sopivuudesta. Tuliase-lupahakemukseen on Fire-arms Actin 26 kohdan mukaan liitettävä kahden suosittelijan yhteystiedot. Suosittelijan tulee olla tuntenut hakija vähintään kahden vuoden ajan, olla hyvä maineinen (good charecter),⁷⁵ eikä hän saa kuulua hakijan perheeseen, olla hakijan seurustelukumppani tai hakijan kanssa yhteistaloudessa asuva. Suosittelijan tarkoituksena on auttaa lupaviranomaista muodostamaan mahdollisimman tarkka kuva hakijan luonteenpiirteistä

⁷⁰ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 96

⁷¹ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 101

⁷² ”It should be noted, however, that in the event of challenge a court is likely to attribute less weight to hearsay evidence than to direct evidence, and less weight to evidence falling short of a conviction (which has not been tested under cross-examination) than to actual convictions. The chief officer must therefore make a judgement about the reliability and credibility of hearsay evidence before relying upon it to refuse or revoke a certificate.” Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 102

⁷³ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms Laws, Appealing the Denial of a Certificate

⁷⁴ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 103

⁷⁵ Hyvämaineisuudella tarkoitetaan rehellisyyttä, uskottavuutta ja hyvää arvostelukykyä. Suosittelijan tulisi olla henkilö, jonka ulkoapäin havaittavasti voi odottaa antavan luotettavan ja vilpittömän kuvan hakijan sopivuudesta. Hyvämaineisuutta arvioitaessa suosittelijan mahdollinen rikosrekisteri, ”hillitön” elämäntapa ja mielenterveyden häiriöt voidaan ottaa huomioon hylkäämisperusteina. Suosittelijan ammatille ja yhteiskunnalliselle asemalle ei tulisi antaa merkitystä hyvämaineisuutta arvioitaessa. Mikäli suosittelija on ilmeisen sopimaton, hakijaa tulee ohjeistaa tekemään uusi hakemus jossa on ilmoitettu uusi suosittelija. Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 70–72

ja käyttäytymisestä. Suosittelemme edellytetään vastaavan luottamuksellisesti tarkkoihin hakijan mielentilaa, ampuma-aseisiin liittyviä asenteita ja jopa yksityiselämää koskeviin kysymyksiin.⁷⁶ Haulikko-lupaa haettaessa tarvitsee ilmoittaa ainoastaan yksi suosittelemme.⁷⁷

Arvioitaessa haulikko-luvan hakijan sopivuutta lupaviranomaisen ei lain mukaan edellytetä tekemään aivan yhtä perinpohjaista selvitystä, kuin jos kyseessä olisi tuliase-lupa. Ei ainakaan teoriassa. Ensinnäkin vaikka haulikko-luvan saannin edellytyksiä sääntelevässä Firearms Actin kohdassa 28 edellytetään, että hakija ei muodosta uhkaa yleiselle turvallisuudelle ja järjestykselle, siinä ei missään kohtaa nimenomaisesti käytetä termiä sopiva (”fit” tai ”fitness”), kuten tuliase-lupia koskevassa kohdassa 27. Lain oikeaoppista soveltamista ohjeistavan sisäministeriön ohjeen mukaan tästä ei pidä kuitenkaan vetää sitä johtopäätöstä, ettei hakijan sopivuus olisi oleellinen kysymys. 28 kohdan hieman väljemmällä sanamuodolla on tarkoitettu antaa lupaviranomaisen harkintaan hieman enemmän vapautta varsinkin mitä tulee selvitysten hankkimiseen.⁷⁸ Toisaalta ellei toisin ole ilmoitettu se mitä sisäministeriön ohjeissa on sanottu hakijan sopivuuden arvioinnista, pätee yhtä lailla niin tuliase-lupaa kuin haulikko-lupaakin myönnettäessä.⁷⁹ Hakijan on kummassakin tapauksessa annettava hakemusta täyttäessään suostumuksensa terveydentilaa koskevien tietojensa luovuttamiseen terveydenhuollon ammattihenkilöiltä lupaviranomaiselle.⁸⁰ Hakijan rikoksilla, sopimattomalla käytöksellä ja elämäntavoilla sekä terveydentilalla katsotaan olevan lähtökohtaisesti vastaavat vaikutukset kummankin luvan myöntämiseen ja voimassaoloon.⁸¹ Henkilön soveltuvuuden tarkkailun tulisi olla jatkuvasti käynnissä oleva prosessi. Jos poliisille esimerkiksi tulee ilmoitus perheväkivallasta, tulee henkilön soveltuvuus aseiden hallussapitoon ottaa uudelleen arvioitavaksi.⁸²

---

⁷⁶ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms Laws, Firearm Certificate

⁷⁷ Firearms-Control Legislation and Policy: Great Britain, Firearms Laws, Shotgun Certificate

⁷⁸ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 87

⁷⁹ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 95

⁸⁰ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 72 ja 88

⁸¹ Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 95–104

⁸² Guide on Firearms Licensing Law 2016 s. 102

3. Aselupalainsäädännön nykytilan arviointi

3.1 Aselupien sääntely yleisesti

Ampuma-aseen hankkimisesta ja hallussapidosta säännellään ampuma-aselain viidennessä luvussa. Lupamenettelyssä on käytössä ns. kaksilupajärjestelmä, jossa hankkimisluvan nojalla ampuma-aseen tai aseosan hankkineen on 30 päivän kuluessa aseosan hankkimisesta, vielä erikseen haettava hallussapitolupaa aseelle tai aseosalle. Hallussapitoluvan, jonka hakemisen yhteydessä ase esitellään poliisille, tarkoituksena on varmistaa, että hankittu ase tai aseosa vastaa laadultaan sitä mille hankkimislupa myönnettiin. Poliisihallitus on kuitenkin vuoden 2015 kesäkuun alussa jättänyt sisäministeriölle esityksen ampuma-aselain uudistamistyön käynnistämiseksi. Esityksessä on mm. kaavailtu, että nykyisestä hankkimislupa-hallussapitolupavaiheistuksesta voitaisiin mahdollisesti luopua ja siirtyä yksinkertaisempaan menettelyyn, jossa lupaviranomainen myöntää suoraan aseluvan, joka oikeuttaa hankkimaan ja pitämään hallussa määrätyn määrän määrätynlaisia aseita.⁸³

Ampuma-aselain 18 §:n 2 momentissa on säädetty yleinen edellytys kaikelle ampuma-aselain mukaan luvanvaraiselle toiminnalle. Lupa voidaan antaa vain, jos luvan antamiselle on hyväksyttävä peruste eikä ole syytä epäillä, että lupaa tai sen nojalla hankittuja tai hallussapidettyjä esineitä käytetään väärin. Mutta kuten sanottua 18 §:n 2 momentti on yleissäännös ja siinä säädettyt yleiset edellytykset koskevat kaikkia AmpAL:ssa tarkoitettuja lupia (myös kaupallisiin tarkoituksiin myönnettäviä aselupia).⁸⁴ Ampuma-aseen hankkimisluvan saajaa koskevista erityisistä edellytyksistä säädetään AmpAL 45 §:ssä. Nämä edellytykset koskevat vain luonnollisia henkilöitä. Hankkimisluvan saajaa koskevista edellytyksistä yhteisölle ja säätiölle säädetään 45 a §:ssä. Uudistettu 45 § tuli voimaan vuoden 2011 AmpAL:n uudistuksen myötä ja on aikaisempaan verrattuna hyvin pitkä ja edustaa sääntelytarkkuudeltaan huomattavan pitkälle vietyä täsmällisyyttä.

---

⁸³ POL-2015-4259 Esitys lainsäädäntöhankkeen käynnistämiseksi koskien nykyisten ampuma-aselupakäytäntöjen selkiyttämistä s. 4

⁸⁴ HE 183/1997 s. 70–71

”Hankkimislupa voidaan antaa sellaiselle 18 vuotta täyttäneelle henkilölle, jota terveydentilansa ja käyttäytymisensä perusteella on pidettävä sopivana pitämään hallussaan ampuma-aseita ja aseiden osia. Lupaviranomaisella on oikeus saada hakijasta lääketieteellinen arvio, kun saatujen tietojen tai haastattelun perusteella lupaviranomaisella on syytä epäillä luvanhakijan henkilökohtaista sopivuutta ampuma-aseiden hallussapitoon. Lupaviranomaisella on oikeus salassapitovelvollisuuden estämättä saada lääketieteellisessä arvioissa luvanhakijasta sellaiset terveystiedot, jotka ovat välttämättömiä lupaviranomaisen arvioidessa hakijan sopivuutta ampuma-aseiden hallussapitoon. Asevelvollisen on esitettävä selvitys suoritetusta varusmies- tai siviilipalveluksesta. Jos palvelusta ei ole suoritettu, asevelvollisen on esitettävä määräys aloittaa palvelus taikka päätös palveluksesta vapauttamisesta, palvelusajankohdan siirrosta tai palveluksen keskeyttämisestä syineen. Hankkimislupa pistoolia, pienoispistoolia, revolveria tai pienoisrevolveria taikka niiden osaa varten voidaan antaa vain 20 vuotta täyttäneelle henkilölle. Hankkimislupa ampumaurheilussa ja -harrastuksessa käytettävää 6 §:n 2 momentin 4–7 kohdassa tarkoitettua ampuma-asetta varten voidaan antaa luonnolliselle henkilölle vain, jos tämä esittää yhdistyksen ampuma-asekouluttajan antaman todistuksen harrastuksestaan, jonka on oltava jatkunut aktiivisesti vähintään kaksi vuotta. Aktiivisen harrastuksen jatkumista koskevaan kahden vuoden ajanjaksoon lasketaan puolet aseellisessa palveluksessa asevelvollisena suoritetusta palvelusta tai puolet naisten vapaaehtoisessa asepalveluksessa suoritetusta palvelusta. Hankkimislupa ampumaurheilussa ja harrastuksessa käytettävään tämän lain 6 §:n 2 momentin 4–7 kohdassa tarkoitettuun ampuma-aseeseen voidaan myöntää myös, jos henkilö esittää luotettavan selvityksen harrastuksestaan ja työnantajanaan toimivan valtion viranomaisen todistuksen siitä, että hän virkaansa kuuluvissa tehtävissä kantaa 6 §:n 2 momentin 4–7 kohdassa tarkoitettua ampuma-asetta.

Haettaessa lupaa:

- 1) metsästyslainsäädännön mukaan sallittua eläinten ampumista varten hakijan on esitettävä harrastuksestaan luotettava selvitys ja, jos hakemus koskee lupaa 6 §:n 2 momentin 5 tai 7 kohdassa tarkoitettua ampuma-asetta varten, lisäksi riistanhoitoyhdistyksen antama todistus aktiivisesta harrastuksestaan;
- 2) ampumaurheilua ja -harrastusta varten hakijan on esitettävä harrastuksestaan luotettava selvitys;
- 3) työtä varten hakijan on esitettävä selvitys siitä, että hän on koulutuksessaan tai muuten riittävästi perehtynyt ampuma-aseiden turvalliseen käsittelemiseen ja että hänellä on hyväksyttävä peruste ampuma-aseiden kantamiseen työssään.

Lupa museossa tai kokoelmassa pitämiseen voidaan antaa vain asekeräilijälle, jolla on Poliisihallituksen hyväksyntä ampuma-aseiden tai aseiden osien keräilyyn

ja jonka ampuma-aseiden ja aseiden osien säilytystilat säilytystilojen sijaintipaikan poliisilaitos on hyväksynyt. Lupa 43 §:n 1 momentin 8 kohdan perusteella voidaan antaa, kun huollettava henkilö on jättänyt rinnakkaislupaa koskevan lupahakemuksensa ja lupaviranomainen on tutkinut, että rinnakkaisluvan antamiseen on 54 §:ssä säädetyt edellytykset.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua harrastusta voidaan pitää aktiivisena, jos eläinten ampuminen 6 §:n 2 momentin 5 tai 7 kohdassa tarkoitettulla ampuma-aseella on metsästyskausittain säännönmukaisesti jatkuvaa pyyntiä, johon muu kuin mainitussa lainkohdissa tarkoitettu ampuma-ase ei hyvin sovellu. Eläinten ampumisella tarkoitetaan luolassa, loukussa tai muutoin vastaavissa olosuhteissa olevan eläimen metsästyksen liittyvää lopettamista. Ampumaurheilu ja harrastus on aktiivista, jos kyseessä on jonkin ampumaurheilulajin harjoittelu, kilpaileminen, kilpailun toimihenkilönä toimiminen, valmentaminen tai kouluttaminen ampuma-aseen käyttöön.” Ampuma-aselain 45 §

Ampuma-aselain 53 § sisältää säännökset ampuma-aseiden hallussapitolupien voimassaoloajoista ja lupaehdoista. Pääsääntö voimassaoloajoista on, että lupa annetaan toistaiseksi, jollei sitä erityisistä syistä ole annettava määräajaksi. Ensimmäinen hallussapitolupa käsiaseeseen annetaan kuitenkin aina enintään viiden vuoden määräajaksi, kun kyseessä on metsästys-, ampumaurheilu/harrastus- tai kuvaus/esityspuole. Määräaikaisen luvan voimassaoloaikana kaikki myöhemmin annettavat hallussapitoluvat lyhyisiin aseisiin annetaan määräaikaisina siten, että niiden päättymispäivä on viimeistään ensimmäisen määräaikaisen luvan päättymispäivä. Viiden vuoden määräaikaisuuden jälkeen, mikäli luvanhakija haluaa uusia lupansa, hänen on osoitettava harrastuksensa jatkuminen 53 a §:n edellyttämällä tavalla. Tämä uusi lupa myönnetään toistaiseksi, edelleen mikäli 53 §:n mukaista erityistä syytä ei ilmene, mutta tässäkin tapauksessa luvanhaltijan on aina viiden vuoden välein osoitettava harrastuksensa jatkuminen 53 a §:n mukaisesti.^{85 86}

Koska ampuma-aseiden hallussapitoluvan myöntämisessä on kyse viranomaisen yksittäistapauksessa sallimasta poikkeuksesta yleiseen kieltoon⁸⁷, on luonnollista, että myönnettyjä hallussapitolupia ei ole tarkoitettu pysyviksi ns. saavutetuiksi eduiksi. Sallittua

⁸⁵ HE 106/2009 s. 46

⁸⁶ 53 a § edellyttää, että luvanhaltija toimittaa ampuma-asekouluttajan/riistanhoitoyhdistyksen todistuksen harrastuksen jatkumisesta. Pykälän toinen momentti oikeuttaa lupaviranomaisen vaatimaan myös muita todistuksia harrastuksen jatkumisesta.

⁸⁷ Mäenpää 2013 s. 185

toimintaa on myös tarkoitus valvoa. AmpAL 66–68 §:ssä onkin säädetty yksityiskohtaisesti lupien raukeamisesta ja peruuttamisesta. Lupa luonnollisesti raukeaa mm. silloin, kun luvanhaltija kuolee tai kun luvanhaltija luovuttaa ampuma-aseen pysyvästi toiselle (66 §). Lupien peruuttamisesta säännellään AmpAL 67 §:ssä. Luvan peruuttamisen normaalimuotona voidaan pitää luvansaajan jollain lailla virheellistä tai moitittavaa menettelyä.⁸⁸ Tämä huomioon ottaen lupaviranomaisen rutiinityöskentelyn kannalta 67 §:n oleellisin osa on sen 2 momentti, jossa säännellään seikkaperäisesti niistä luvanhaltijan käyttäytymiseen, terveydentilaan ja elämäntilanteeseen liittyvistä seikoista, jotka ovat hyväksyttävä peruste luvan peruuttamiselle. Referaatinomaisesti ilmaisten lainmukaisia peruuttamisen perusteita ovat: 1) luvanhaltija on syylistynyt sopimattomuutta osoittavaan rikokseen tai osallistunut muuhun ampuma-asetta käyttäen tehtyyn rangaistavaan tekoon, 2) luvanhaltija on rikkonut lupaehtoja tai osoittanut muuta aseisiin liittyviin säännöksiin liittyvää piittaamattomuutta, 3) luvanhaltija on hänen terveydentilansa taikka itsensä tai jonkun toisen turvallisuutta vaarantavan elämäntapansa tai käyttäytymisen vuoksi pidettävä sopimattomana hankkimaan tai pitämään hallussa aseita, aseiden osia tai ammuksia, 4) aseiden hallussapito ei ole enää työn puolesta välttämätöntä tai 5) ampuma-ase tai aseiden osa on kadonnut tai anastettu.

Lupien peruuttamisen sääntelyä täydentävät menettelytavoista ja turvaamistoimenpiteistä sääntelevät ampuma-aselain 8 luvun säännökset. AmpAL 91 §:n mukaan kun lupa raukeaa tai peruutetaan, poliisin on tehtävä päätös aseiden haltuunotosta. On myös tilanteita, joissa aseiden haltuunotto on aiheellista jo ennen kuin lupaa on ehditty peruuttaa. Näitä tilanteita varten AmpAL 92 §:ssä säädetään ampuma-aseiden väliaikaisen haltuunoton edellytyksistä. 92 §:n mukaan väliaikainen haltuunotto voi tulla kysymykseen tilanteissa, joissa luvan peruuttaminen on jo pantu vireille tai kun on perusteltu syy epäillä että asetta käytetään väärin tai kun aseiden väärinkäytön vaara on ilmeinen.

3.2 Henkilön soveltuvuus

---

⁸⁸ Mäenpää 1992 s. 267

Ampuma-aseiden vaarallisuuden ja niiden väärinkäytöstä mahdollisesti aiheutuvien tuhoisien vaikutusten takia on ensiarvoisen tärkeää, että aseet eivät päädy väärin käsiin. Täten henkilön soveltuvuus (tai ”sopivuus” kuten se laissa ilmaistaan) ampuma-aseen hallussapitoon on aselupien saannin ehdottomasti tärkein edellytys. Tätä edellytystä, kuten muitakin hankkimisluvan saajaa koskevia edellytyksiä, säännellään AmpAL 45 §:ssä. Käytännössä hakijan sopivuudella tarkoitetaan hakijan terveydentilan ja käyttäytymisen perusteella tehtävää kokonaisarviota. Hakijan käyttäytymistä tulisi arvioida niin menneen kuin nykyisenkin käyttäytymisen valossa.⁸⁹ Mutta vaikka kaikki tämä on ollut ilmaistuna laissa ja lain esitöissä jo ampuma-aselain säätämisestä lähtien, hakijan sopivuuteen on toden teolla alettu kiinnittää huomiota vasta Jokelan ja Kauhajoen murhenäytelmien jälkeen. Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksen tarkoituksena ei ollut määritellä uudestaan mainittuja hankkimisluvan saajaa koskevia perusperiaatteita, vaan tehostaa lupaviranomaisen menetelmiä ja tietojensaantia. Henkilön soveltuvuus ei ole välttämättä pysyvä tila ja lainsäätäjän on tiedostanut tämän. Lain tarkoituksena ei siis ole ainoastaan varmistaa, että henkilön soveltuvuus tulee asianmukaisesti arvioitavaksi luvan hakuvaiheessa vaan myös säätää kriteereistä, joiden perusteella luvanhaltijan hallussapitolupa on peruutettava ja ase otettava haltuun, kun lupaviranomainen saa tietoonsa seikkoja, jotka kyseenalaistavat luvanhaltijan sopivuuden. Seuraavaksi käsitellään sitä, mikä merkitys hakijan rikollisella käyttäytymisellä, muulla sopimattomalla elämäntavalla ja käyttäytymisellä ja terveydentilalla on luvan myöntämisen ja jo voimassa olevan luvan peruuttamisen kannalta. Tämän jälkeen tarkastellaan niitä tietojensaantioikeuksia mitkä ovat soveltuvuutta arvioivan lupaviranomaisen käytössä.

3.2.1 Rikosten merkitys ampuma-aselupaharkinnassa

Ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin mukaan ampuma-aselupa voidaan peruuttaa, jos:

- 1) luvanhaltija on syyllistynyt väkivaltaista käyttäytymistä osoittavaan rikokseen, rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai muuhun rikokseen, joka osoittaa hänet sopimattomaksi hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia;
- 2) luvanhaltija on syyllistynyt törkeään ampuma-aserikokseen, ampuma-aserikokseen tai ampuma-aserikkomukseen taikka muuhun ampuma-asetta käyttäen tehtyyn rangaistavaan tekoon;

---

⁸⁹ HE 183/1997 s. 94

Laki ei vastaavalla tarkkuudella suoranaisesti sääntele, että mikä merkitys aikaisemmalle rikollisuudelle tulisi antaa, kun päätetään luvan myöntämisestä. Lainsäätäjän tarkoituksena on kuitenkin ollut, että luvan peruuttamisen edellytyksiä tulee ilman muuta käyttää apuna myös hakijan sopivuutta arvioitaessa.⁹⁰ AmpAL 67.2 §:n mukaiset rikokset ovat siis myös riittävä peruste uuden luvan epäämiseksi. Ero uuden luvan myöntämistilanteiden ja aiemmin myönnettyjen lupien peruuttamisien välillä on siinä, että pelkkä syy epäillä hakijan syyllistymisestä AmpAL 67.2 §:n 1 ja 2 kohdissa mainittuihin rikoksiin on riittävä peruste uutta aselupaa koskevan hakemuksen hylkäämiseen, mutta aseluvan peruutusperusteena mainittuihin rikoksiin syyllistymistä voidaan pitää vain, jos aseluvanhaltija on tuomittu niistä lainvoimaisella tuomiolla, tai jos luvanhaltija on myöntänyt syyllistyneensä säännöksessä tarkoitettuun rikokseen.⁹¹ ⁹² Tämän eron merkitystä kaventaa kuitenkin se, että vaikka luvanhaltijaa ei olisi tuomittu epäilystä rikoksesta lainvoimaisella tuomiolla, eikä hän olisi tunnustanut syyllisyyttään, lupa on tarpeen vaatiessa mahdollista peruuttaa myös AmpAL 67.2 §:n 4 kohdan (turvallisuutta vaarantava elämäntapa tai käyttäytyminen) perusteella.⁹³ Kautta linjan on myös katsottu, että kynnys uuden luvan epäämiseen on hieman matalampi kuin jo voimassa olevan luvan peruuttamiseen.⁹⁴

Mitkä kaikki rikokset sitten ovat AmpAL 67.2 §:n mukaisia uuden luvan epäämisen ja voimassa olevan luvan peruuttamisperusteita? Ensinnäkin, millainen rikos osoittaa tekijässään väkivaltaista käyttäytymistä? Puhtaasti rikostunnusmerkistöjä tarkastellen AmpAL 67.2 §:n mukaisiksi väkivaltaista käyttäytymistä osoittaviksi rikoksiksi voidaan katsoa ainakin henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikoslain (RL, 39/1889) 21 luvussa luetellut rikokset lievää pahoinpitelyä lukuun ottamatta sekä RL 34 luvussa (yleisvaaralliset rikokset) tarkoitetut tahallisia rikoksina rangaistavat teot. Lievä pahoinpitely voidaan kuitenkin tietysti ottaa huomioon kokonaisarvostelussa. Myös monet seksuaalirikokset (mm. raiskaus, törkeä raiskaus ja pakottaminen seksuaaliseen tekoon) sisältävät tunnusmerkistönsä mukaan väkivaltaista käyttäytymistä. Vapauteen kohdistuvista rikoksista ainakin vapaudenriisto, törkeä

---

⁹⁰ HE 183/1997 s. 46

⁹¹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohejeet s. 9

⁹² *Kuusikko* 2013 s. 144

⁹³ Aiheesta tarkemmin jaksossa 3.2.2

⁹⁴ Aiheesta tarkemmin jaksossa 5.2

vapaudenriisto, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, laitton uhkaus ja pakottaminen osoittavat ainakin tunnusmerkistönsä mukaisesti väkivaltaista käyttäytymistä.⁹⁵

On ilmiselvää, että huume- tai päihderiippuvainen henkilö on sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita. Lainsäätäjä onkin sisällyttänyt AmpAL 67.2 §:in kaikki rikoslain 50 luvun huumausainerikokset – myös huumausaineen käyttörikoksen. Käytäntö vaikuttaa hyvin ankaralta. Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjoiden mukaan pelkästään yksittäisestä miedoksikin luokiteltavan huumausaineen (hasis, marihuana) käyttörikoksesta tulee seurata aina aselupien peruuttaminen tai kielteinen päätös lupahakemuksesta. Mainittakoon tässä yhteydessä Rovaniemen hallinto-oikeuden ratkaisema valitus lupaviranomaisen päätökseen vuodelta 2004, joka otetaan esiin yhtenä esimerkkinä yhtenäistämisohjoiden sivulla 17. Poliisi oli hylännyt X:n jättämän rinnakkaislupahakemuksen sillä perusteella, että käräjäoikeus oli kolme vuotta aikaisemmin tuominnut X:n nuorena henkilönä tehdystä huumausainerikoksesta sakkorangaistukseen. X oli kasvattanut huumekasveja ja käyttänyt toistuvasti kannabista. HaO katsoi, että hakijaa ei voitu vielä pitää sopivana pitämään hallussa ampuma-aseita ja hylkäsi X:n valituksen.

Ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan peruste luvan peruuttamiselle (ja samalla uuden luvan myöntämisen epäämiselle) on myös törkeä ampuma-aserikos, ampuma-aserikos, ampuma-aserikkomus tai syyllistyminen johonkin muuhun ampuma-asetta käyttäen tehtyyn rangaistavaan tekoon. Kyseiset rikokset voivat moitittavuudeltaan vaihdella huomattavasti, joten niiden merkitys lupaharkinnassa voi siksi olla hyvin eriasteista.⁹⁶ Esimerkiksi, jos on kysymys aseiden luvattomasta hallussapidosta ja ase on selkeästi hankittu luvattomasti ja sitä on myös käytetty, tulee uutta asetta koskeva lupahakemus pääsääntöisesti hylätä ja voimassa olevat aseluvat peruuttaa. Mutta jos luvattomasti hallussa pidetty ase on peräisin esimerkiksi kuolinpesän jäämistöstä ja sitä ei ole hallussapidon aikana käytetty, voidaan harkita myös varoituksen käyttöä.⁹⁷

Kaikista tulkinnanvaraisiin on 2 momentin ilmaisu ”tai muuhun rikokseen, joka osoittaa hänet sopimattomaksi hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia”. Lain esityöt jättävät kysymyksen melko avoimeksi.

---

⁹⁵ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet 2007 s. 12–13

⁹⁶ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet s. 17

⁹⁷ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet s. 17

Tarkoituksena on ollut jättää lupaviranomaiselle tarpeeksi harkintavaltaa, koska momentissa tarkoitettut teot ja väärinkäytökset voivat olla moitittavuudeltaan hyvin eriasteisia.⁹⁸ Selvää on, että rikollinen käyttäytyminen osoittaa tekijässään aina vähintään tietynasteista arvostelukyvyn puutetta, mutta siitä mitä voidaan pitää tässä asiayhteydessä tarpeeksi moitittavana, on muodostunut oikeuskäytännössä linja, joka on nykyään varsin tiukka. Nykyisen oikeuskäytännön valossa turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisen ei tarvitse liittyä ampuma-aseisiin, mutta sen ei tarvitse edes suoranaisesti olla väkivaltaista. Esimerkiksi omaisuusrikokset, vaikka ne eivät osoittaisikaan väkivaltakäyttäytymistä saattavat olla osoitus siitä, että niiden tekijä on sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita. Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishajojien mukaan omaisuusrikokset osoittavat sopimattomuutta silloin, kun rikoksen kohteena olevan omaisuuden arvo on suuri, se on laadultaan ”erikoista” (esim. aseet, lääkkeet, huumeet) tai jos tekoja on useita. Ohje vaikuttaa olevan linjassa lain esitöiden kanssa.⁹⁹ Nykyään myös talousrikoksia pidetään rikoksina, jotka voivat osoittaa tekijän sopimattomaksi pitämään hallussaan ampuma-aseita. Vuonna 2012 julkaistussa tapauksessa KHO 2012:82 korkein hallinto-oikeus katsoi, että useista rikoksista kuten kirjanpitorikoksista, rekisterimerkintärikoksesta, avunannosta törkeään velallisen epärehellisyyteen sekä väärennökseen syylistynyt henkilö on sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita.

Eräs tyypillinen esimerkki AmpAL 67 §:n mukaisesta muusta rikoksesta on törkeä rattijuopumus. Tapauksessa KHO 2013:172 henkilö oli tuomittu törkeästä rattijuopumuksesta, jonka johdosta poliisilaitos oli peruuttanut henkilölle myönnetyt ampuma-aseiden ja kaasuseen hallussapitoluvat ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla. Ratkaisussaan korkein hallinto-oikeus oli vahvistanut, että päätös lupien peruuttamisesta on ollut lainmukainen. Tämän voidaan katsoa olevan johdonmukaista, kun ottaa huomioon, että AmpAL 67.2 §:n funktio on hyvin samankaltainen kuin ajokorttilain (386/2011) 64 §:n 1 momentissa, jossa säädetään mm. törkeään rattijuopumukseen syylistyneen määräämisestä ajokieltoon. Olisihan toki hankala kuvitella, että henkilö joka on käytökseltään sopimaton kuljettamaan autoa, olisi kuitenkin soveltuva pitämään hallussaan ampuma-aseita.

---

⁹⁸ HE 183/1997 s. 109

⁹⁹ 67 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan edelleen aseenkäsittelylupan peruuttamisen ja raukeamisen edellytyksistä sääntelevän AmpAL 29.3 §:n 1 kohdan perusteluihin joiden mukaan: ”vähäiset liikenne- tai omaisuusrikokset eivät ainakaan kaikissa tapauksissa aiheuttaisi luvan peruuttamista. Ainakin lukuisiin pieniinkin omaisuusrikoksiin syylistymistä yhdistettynä rikolliseen ystävapiiriin voitaisiin toisaalta pitää sellaisena seikkana, jonka perusteella ampuma-aseiden turvallisen käsittelyn edellytysten voitaisiin katsoa vaarantuneen.” HE 183/1997 s. 109 ja 79

3.2.2 Sopimaton elämäntapa tai käyttäytyminen

Rikosrekisterimerkintöjen puolesta täysin nuhteetonkin kansalainen voi olla tyystin sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita. AmpAL 67.2 §:n 4 kohdan mukaan hallussapitoon oikeuttava lupa voidaan peruuttaa, jos ”luvanhaltijaa on hänen terveydentilansa taikka omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavan elämäntapansa tai käyttäytymisensä vuoksi pidettävä sopimattomana hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia”. AmpAL 67.2 §:n 4 kohdan mukaisen henkilön sopimattomuutta ilmentävän käyttäytymisen tai elämäntavan ei tarvitse täyttää minkään tietyn rikoksen tunnusmerkistöä, mutta ollakseen aseluvan epäamis- tai peruuttamisperuste sanotun käyttäytymisen tai elämäntavan olisi oltava henkilön omaa tai toisten henkilöiden turvallisuutta vaarantavaa.^{100 101} Lainkohdan tulkintaa valaisee hyvin KHO:n vuonna 2012 julkaisema ratkaisu. Tapauksessa KHO 2012:81 henkilö oli sanallisesti uhkaillut ammattikorkeakoulun oppilasryhmää tappamisella, pahoinpitelyllä ja koko koulun räjäyttämällä. Kihlakunnansyyttäjä oli kuitenkin katsonut, ettei riittävää näyttöä syytteen nostamiseksi yleisen edun perusteella ollut. A oli myös kaadetun hirven kuljettamisen yhteydessä huutanut ja kiroillut kovaäänisesti vieraiden ihmisten ja lasten kuullen. Kun otettiin huomioon asiakirjoista saatu selvitys näistä kahdesta välikohtauksesta, korkein hallinto-oikeus katsoi, että henkilöä oli pidettävä ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla toisen turvallisuutta vaarantavan käyttäytymisensä vuoksi sopimattomana pitämään hallussa ampuma-aseita.

AmpAL 67.2 §:n 4 kohdassa tarkoitetun käyttäytymisen ei välttämättä tarvitse edes kohdistua ihmisiin. Vaasan HaO:n viime vuonna ratkaisemassa tapauksessa (Vaasan HaO 27.3.2015 15/0074/2) henkilö oli piittaamatta viranomaisten antamista korjausmääräyksistä, aiheuttanut tuotantoeläimilleen tarpeetonta tuskaa ja kärsimystä jättämällä ne toistuvasti vaille riittävää puhtaanapitoa, juottoa ja ruokintaa. A:n menettely oli jatkunut yli toistakymmentä vuotta ja vielä ampuma-aseasiassa toimitetun kuulemisen jälkeenkin. Hallinto-oikeus katsoi, että A oli sopimaton pitämään hallussaan ampuma-aseita. Koska AmpAL 67.2 §:n 4 kohdassa puhutaan käyttäytymisen lisäksi turvallisuutta vaarantavasta elämäntavasta, voidaan kysyä, että

¹⁰⁰ 67 §:n 2 momentin 4 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan 29 §:n 3 momentin 4 kohdan perusteluihin. HE 187/1997 s. 110 ja 79

¹⁰¹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet 2007 s. 26

edellytetäänkö lainkohdan mukaiselta perusteelta ylipäättänsä mitään konkreettista tekoa tai laiminlyöntiä. KHO:n vuonna 2012 ratkaisemassa tapauksessa (KHO 5.12.2012/3398) poliisilaitos oli peruuttanut A:n hallussapitoluvat AmpAL 67.2 §:n 4 kohdan perusteella, koska keskusrikospoliisin tietojen mukaan A oli jäsen x-jengissä, jonka keskusrikospoliisi luokittelee rikolliseksi moottoripyöräjengiksi. KHO katsoi, että jäsenyys kyseisen kaltaisessa organisaatiossa tai sen toimintaan osallistuminen, osoitti sellaista AmpAL 67.2 §:n 4 kohdassa tarkoitettua elämäntapaa tai käyttäytymistä, jonka perusteella A:ta oli pidettävä sopimattomana pitämään hallussaan ampuma-aseita. Sopimattoman elämäntavan viettäminen voidaan siis johtaa pelkän assosiaation kautta. KHO:n linjaus ei kuitenkaan ole kovin yllättävä, kun ottaa huomioon lain esityöt. ”Rikollisen ystäväpiiriin” merkitys otetaan nimenomaisesti esiin elämäntavan moitittavuutta lisäävänä seikkana rajanvetotilanteessa.¹⁰²

3.2.3 Terveystilan vaikutus

Yksi hankkimisluvan saajaa koskevista edellytyksistä ampuma-aselain 45 §:n mukaan on se, että henkilö on terveystilansa puolesta sopiva pitämään hallussaan ampuma-aseita. Somaattisten sairauksien osalta vuoden 1997 hallituksen esityksessä todetaan, että huomiota olisi kiinnitettävä sellaisiin vammoihin ja sairauksiin, jotka saattavat heikentää hakijan kykyä kantaa, kuljettaa ja säilyttää ampuma-asetta ja muita lain soveltamisalaan kuuluvia esineitä turvallisesti. Tämän voidaan katsoa asettavan vaatimuksia ainakin hänen näköaistilleen ja kyvyllään hallita omien raajojensa toimintaa.¹⁰³ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet käsittelevät kysymystä myös melko suppeasti. Luvan epäämisen ja peruuttamisen perusteena ohje liittyy fyysiset sairaudet lähinnä henkilön korkeaan ikään. Esimerkiksi otetaan tilanne, jossa ikääntynyt luvan haltija on joutunut palvelutaloon asumaan, jolloin aseiden turvallinen säilytys tietysti muodostuu ongelmaksi.¹⁰⁴ Korkeaa ikää ei kuitenkaan yksinään olisi pidettävä luvan epäämisen tai peruuttamisen perusteena.¹⁰⁵ Tässä tutkielmassa hyödynnetystä Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden aineistosta ilmeni ainoastaan yksi tapaus, jossa lupaviranomainen oli kyseenalaistanut henkilön sopivuuden pitää hallussaan ampuma-aseita nähtävästi

¹⁰² 67 §:n 2 momentin 4 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan 29 §:n 3 momentin 4 kohdan perusteluihin. HE 187/1997 s. 110 ja 79

¹⁰³ HE 183/1997 s. 94

¹⁰⁴ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet 2007 s. 28

¹⁰⁵ HE 183/1997 s. 94

yksinomaan henkilöllä todettujen fyysisten sairauksien johdosta.¹⁰⁶ Päätöksessään (Pohjois-Suomen HaO 29.5.2015 15/0196/1) HaO oli katsonut, että henkilöä oli terveydentilansa vuoksi pidettävä sopimattomana pitämään hallussaan ampuma-aseita olosuhteissa, joissa henkilö oli jo aiemmin määrätty pysyvään ajokieltoon lääketieteellisin perustein. Henkilö oli lisäksi suullisesti myöntänyt lupaviranomaiselle, ”ettei hän pysty metsästämään tai ampumaan” ja että hän joutuu ottamaan neljä kertaa päivässä lääkettä, joka aiheuttaa hänelle puistatusta.

Vuoden 1997 hallituksen esityksessä on todettu, että luvan hakijan sopivuudella tarkoitettaisiin hänen terveydentilansa ja käyttäytymisensä perusteella tehtävää kokonaisarviota. Yleisen elämäkokemuksen perusteella voidaan pitää ilmeisenä, että henkilön terveydentila kuvastuu useimmiten ainakin jollain tasolla henkilön tosiasiallisessa käyttäytymisessä. Henkilön käyttäytymisestä saatavilla olevat tiedot ovat erityisen tärkeitä kun on kyse henkilön mahdollisista mielenterveydellisistä ongelmista. Mielenterveydelliset ongelmat tulevat nimittäin ampuma-aseluvista päättävän lupaviranomaisen tietoon usein vasta silloin, kun poliisi on jo aiemmin joutunut puuttumaan siihen käyttäytymiseen, joka on seurausta näistä ongelmista.¹⁰⁷ Jos saadut tiedot tai henkilön antamat lausunnot tai käyttäytyminen lupaviranomaisen toimittaman haastattelun aikana antavat aihetta epäillä luvanhakijan sopivuutta, lupaviranomaisella on ampuma-aselain 45 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada hakijasta lääketieteellinen arvio. Luvan peruuttamisharkintaa varten vastaavan tyyppisestä lupaviranomaisen tietojensaantioikeudesta on säädetty poliisilain 35 §:n 3 momentissa.¹⁰⁸

Minkälaiset mielenterveydelliset ongelmat lupaviranomaisen olisi sitten otettava huomioon? Jos mielisairauteen tai mielenterveydelliseen ongelmaan liittyy vaara vahingoittaa itseään tai muita, kyseessä on ehdoton este luvan saamiselle ja luvan peruutusperuste.¹⁰⁹ Tämän kriteerin täyttävien tautiluokkien kirjo on laaja. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaalista ilmenee, että luvan epäämiseen tai peruuttamiseen ovat johtaneet mm. kaksisuuntainen mielialahäiriö (Rovaniemen HaO 2.5.2012 12/0166/1); vaikea-asteinen depressio sekä epäluuloinen, depressiivinen ja passiivis-vihamielinen persoonallisuus (Oulun HaO 16.4.2013 13/0165/1); psykoosipiirteinen persoonallisuus ja vaikea psykoottinen masennustila (Oulun

---

¹⁰⁶ ”Nähtävästi”, koska sopivuuden arviointi edellyttää aina kokonaisharkintaa. Näin ollen ei koskaan ole varmaa, että kaikki lupaviranomaisen ratkaisuun vaikuttaneet seikat välttämättä ilmenisivät hallinto-oikeuden päätösasiakirjasta.

¹⁰⁷ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet 2007 s. 29

¹⁰⁸ Näiden säännösten merkityksestä lupaviranomaisen harkinnassa tarkemmin jaksossa 3.2.4

¹⁰⁹ HE 183/1997 s. 94

HaO 19.2.2013 13/0082/1); lievä älyllinen kehitysvammaisuus, ADHD ja impulssikontrollin hankaluudet (Oulun HaO 20.9.2013 13/0419/1) ja alkoholin aiheuttama psykoottinen häiriö (Oulun HaO 7.3.2011 11/0101/2). Melkein kaikissa Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaaliin sisältyneissä päätöksissä, joissa lupaharkintaan oli vaikuttanut diagnosoitu mielenterveyden häiriö, epäämis- tai peruuttamispäätös oli monen seikan summa. Kaikissa juuri mainituissa tapauksissa oli lupaviranomaisen tietoon tullut mainittujen sairauksien lisäksi myös joko alkoholin väärinkäyttöä, aggressiivista ja uhkailevaa käytöstä tai itsetuhoisuutta ilmentäviä lausuntoja.

3.2.4 Poliisin tietojensaantioikeus

Jo vuoden 1997 hallituksen esityksessä ampuma-aselainsäädännön otettiin esiin ajatus rekisterien hyödyntämisestä arvioitaessa henkilön sopivuutta pitää hallussaan ampuma-aseita. AmpAL 45 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa korostettiin, että ”aiemman käyttäytymisen” arvioinnissa tulisi käyttää kaikkia käytettävissä olevia keinoja. Esimerkkinä mainittiin ”poliisin pitämät rekisterit”.¹¹⁰ Itse laissa ei kuitenkaan säännelty poliisin tietojensaantioikeudesta millään lailla. Yhtenä vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksen merkittävimpana uutuutena voidaankin pitää poliisin tietojensaantioikeuksia lisääviä säännöksiä. AmpAL 45.1 §:n mukaan mikäli saatujen tietojen tai haastattelun perusteella lupaviranomainen katsoo, että on syytä epäillä luvanhakijan henkilökohtaista sopivuutta aseiden hallussapitoon, lupaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada hakijasta lääketieteellinen arvio, joka sisältää kaikki sellaiset terveystiedot, jotka ovat välttämättömiä hankkimisluvan hakijan sopivuutta arvioitaessa.

Ampuma-aselain 45 §:n 1 momentti oikeuttaa siis lupaviranomaisena toimivan poliisin saamaan terveydenhuollon toimintayksiköltä luvanhakijaa koskevia salassa pidettäviä tietoja ilman luvanhakijan nimenomaista suostumusta. Tämä käytännössä tietysti merkitsisi puuttumista perustuslain (PL 731,1999) 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan. AmpAL 45.1 § on tässä suhteessa ongelmallinen, koska se vaikuttaisi olevan ristiriidassa perustuslakivaliokunnan määrittelemissä perusoikeuksien yleisissä rajoitusperusteissa mainitun suhteellisuusvaatimuksen kanssa. Perustuslakivaliokunnan mukaan perusoikeuksien rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän

---

¹¹⁰ HE 183/1997 s. 94

tarkoituksen saavuttamiseksi.^{111 112} Näin ollen ensisijaisena keinona tietojen luovutukseen poliisin lupaharkintaa varten olisi edelleen pidettävä sitä, että luvan hakija itse hankkii todistuksen terveydenhuollon toimintayksiköltä, jonka hän sitten toimittaa poliisille hakemuksen käsittelyä varten.

Lupa-asian asianosaisaloitteisuudesta myös seuraa, että lupanhakijalla on hallintolain 31 §:n 2 momentin mukainen velvoite myötävaikuttaa vireille panemansa asian selvittämiseen.¹¹³ Lupaviranomaisen itsenäinen tietojensaantioikeus ei tästäkään syystä ole perusteltu. Jos lupanhakija ei toimittaisi häneltä pyydettyä lääketieteellistä arviota ilmoitettuun määräaikaan mennessä, lupaviranomainen voisi aina hylätä hakemuksen sillä perusteella, että se ei ole saanut asian ratkaisemiseksi riittävää selvitystä. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaalista voi päätellä, että tämä on normaali käytäntö. Materiaalista ilmeni yhteensä neljä tapausta, joissa lupaviranomainen oli hylännyt hankkimislupaa koskevan hakemuksen, koska pyydettyä lääketieteellistä arviota ei syystä tai toisesta ollut toimitettu.¹¹⁴ Kussakin tapauksessa hallinto-oikeus oli hylännyt hakijan tekemän valituksen. Vastaan ei tullut yhtään tapausta, jossa lupaviranomainen olisi ottanut itsenäisesti yhteyttä terveydenhuollon toimintayksikköön saadakseen tietoja hakijan terveydentilasta.

Lupaviranomaisella on myös oikeus saada lääketieteellinen arvio voimassa olevan aseluvan haltijasta, kun on kyse aseluvan peruuttamisesta. Mutta toisin kuin luvan myöntämiseen liittyvä tiedonsaantioikeus, poliisin tiedonsaantioikeuksista luvan peruuttamistilanteita silmällä pitäen, on ollut säädös poliisilaisissa jo vuodesta 1995 lähtien.¹¹⁵ Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksella ei muutettu tätä järjestelyä. Lupaviranomaisen tietojensaantioikeudesta luvan peruuttamisharkinnan yhteydessä säännellään tällä hetkellä poliisilain 35 §:n 3 momentissa. Kyseisen lainkohdan mukaan lupaviranomaisella on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada luvanhaltijasta sellaisia terveystietoja, jotka ovat välttämättömiä henkilön sopivuuden arvioimiseksi. Säännös on sisällöltään melko lailla verrannollinen ampuma-aselain 45 §:ssä säädellyn tietojensaantioikeuden kanssa. Tietojensaantioikeuden edellytyksenä on, että

---

¹¹¹ *Hallberg ym.* 2011 s. 157

¹¹² Hallintolain 6 §:ssä säännellyn suhteellisuusperiaatteen vaikutuksesta lupaviranomaisen itsenäiseen oikeuteen saada luvanhakijaa koskevia terveystietoja tarkemmin jaksossa 4.3.4.

¹¹³ *Kauppi* 2007 s. 68

¹¹⁴ Oulun HaO 31.10.2011 11/0500/2, Oulun HaO 22.3.2012 12/0129/2, Rovaniemen HaO 4.4.2012 12/0127/1 ja Pohjois-Suomen hallinto-oikeus 14.8.2015 15/0271/1

¹¹⁵ *HE 57/1994* s. 68

on ilmennyt syy epäillä, että henkilö ei ole terveydentilansa puolesta enää sopiva pitämään hallussaan ampuma-aseita.¹¹⁶ Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelta saamaani materiaaliin sisältyi yksi päätös josta tuli selkeästi ilmi, että lupaviranomainen oli toiminut itsenäisesti ilman luvanhaltijan suostumusta (Rovaniemen HaO 18.12.2013 13/0523/1). PolL 35.3 § oikeuttaa lupaviranomaisen saamaan salassapitovelvollisuuden estämättä myös puolustusvoimilta tietoja asevelvollisen palveluksesta ja palveluskelpoisuudesta. Tämä tietojensaantioikeus koskee sekä luvan myöntämiseen liittyvää harkintaa, että luvan peruuttamistilanteita.

Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on tietyissä tilanteissa myös itsenäisesti oikeus tai velvollisuus tehdä poliisille ilmoitus henkilöstä, jonka hän havaitsee mahdollisesti sopimattomaksi. Sääntelyä on tämän ns. ”ampuma-aseilmoituksen” suhteen hiljattain muutettu. Lääkärin ilmoitusvelvollisuus on rajattu kahteen tarkoin määriteltyyn tilanteeseen. Uuden viime vuonna voimaantulleen ampuma-aselain 114 §:n 1 momentin (764/2015) mukaan lääkärillä on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä tehdä poliisille ilmoitus (ampuma-aseilmoitus) henkilöstä ensinnäkin, jos hänet on todettu mielentilatutkimuksessa, vaarallisuusarviossa tai muussa oikeuspsykiatrisessa tutkimuksessa itselleen tai toiselle vaaralliseksi. Toinen lääkärin ilmoitusvelvollisuuden aikaansaava tilanne olisi käsillä, jos henkilö olisi itsemurhayrityksen vuoksi otettu tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon mielenterveyslain (1116/1990) 8 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella ja lääkäri tahdosta riippumattoman hoidon aikana tehdyn arvion perusteella katsoo hänen olevan sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta. Uuden ampuma-aselain 114 §:n 2 momentin (764/2015) mukaan lääkärillä ja muulla terveydenhuollon ammattihenkilöllä on edelleen oikeus (mutta ei siis velvollisuutta) tehdä poliisille vastaava ilmoitus henkilöstä, jonka hän potilastietojen ja henkilön tapaamisen perusteella katsoo perustellusta syystä olevan terveydentilansa tai käyttäytymisensä perusteella sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta. Lain aiemman sanamuodon mukainen lääkärin ilmoitusvelvollisuus oli hyvin laaja. Velvollisuus ilmoituksen tekemiseen oli jo potilastietojen ja henkilön tapaamisen perusteella tehtyjen havaintojen perusteella.

---

¹¹⁶ HE 57/1994 s. 68

114 §:n uudistamisen syistä ei hallituksen esityksessä lausuta muuta kuin, että syynä ovat muutettavan säännöksen voimassaoloaikana saadut kokemukset.¹¹⁷ Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaaliin sisältyneistä päätöksistä ainoastaan kahdessa tulee ilmi, että terveydenhuollon ammattihenkilö oli tehnyt ampuma-aseilmoituksen. Kummatkin ovat vuodelta 2013. Tapauksessa Rovaniemen HaO 25.1.2013 13/0027/1 Lapin poliisilaitos oli ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 4 kohdan nojalla peruuttanut luvanhaltijan hallussapitoluvat sekä ampuma-aselain 91 §:n nojalla ottanut haltuunsa kysymyksessä olevat aseet. Perusteena poliisin päätökselle oli poliisin vastaanottama psykiatriaan erikoistuneen lääkärin ilmoitus, jonka mukaan luvanhaltija on sopimaton pitämään hallussa aseita. Hallinto-oikeuden asiassa saaman selvityksen mukaan ilmoituksen tehnyt lääkäri ei ollut kuitenkaan koskaan henkilökohtaisesti tavannut luvanhaltijaa eikä hänellä ole ollut käytettävissään hänen potilastietojaan ilmoitusta tehdessään. Ilmoitus oli perustunut ainoastaan lääkärin virassaan suullisesti saamiin tietoihin. Koska poliisilaitos oli perustanut päätöksensä ainoastaan mainittuun lääkärin ilmoitukseen, HaO katsoi, ettei se ollut hallintolain 31 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla huolehtinut asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä. HaO oli kumonnut poliisilaitoksen päätöksen ja palauttanut asian sille uudestaan käsiteltäväksi. Tapauksessa Rovaniemen HaO 18.6.2013 13/0259/1 poliisilaitos oli myös peruuttanut luvanhaltijan hallussapitoluvat terveydenhuollon ammattihenkilön antaman ampuma-aseilmoituksen perusteella. HaO oli kuitenkin jättänyt asiassa tehdyn valituksen myöhässä saapuneena tutkimatta, eikä tapauksen tarkempia yksityiskohtia päätöksessä siksi selosteta.

3.3 Hyväksyttävät käyttötarkoitukset

Ampuma-aseen hyväksyttävät käyttötarkoitukset, eli ne joita varten hankkimislupa voidaan myöntää, on lueteltu ampuma-aselain 43 §:ssä tyhjentävästi. Ne ovat: 1) metsästys 2) ampumaurheilu ja -harrastus 3) työ, jossa ase on välttämätön 4) näytös, kuvaus tai muu vastaava esitys 5) museossa tai kokoelmassa pitäminen 6) muistoesineenä säilyttäminen 7) merkinanto ja 8) 15 vuotta vaan ei 18 vuotta täyttäneen, luvanhaltijan huollettavana olevan henkilön hallussa pidettäväksi tarkoitetun haulikon, kiväärin, pienoiskiväärin tai yhdistelmäaseen säilyttäminen ja kuljettaminen. Merkillepantavaa on, että ns. itsepuolustusperuste ei siis ole

---

¹¹⁷ HE 20/2014 s. 19

lainmukainen hyväksyttävä käyttötarkoitus. Lupa kaasusumuttimen hankkimiseksi sen sijaan voidaan myöntää oman tai toisen henkilökohtaisen koskemattomuuden taikka omaisuuden suojelemiseksi (ampuma-aselain 55 b §). Metsästys, ampuma-urheilu ja harrastus sekä museossa tai kokoelmassa pitäminen muodostavat valtaosan kaikista myönnetyistä ampuma-aseluvista. Vain murto-osa vuosittain myönnetyistä ampuma-aseen hallussapitoluvista myönnetään työ- tai muistoesineperusteella.¹¹⁸ Mainittuihin perusteisiin liittyy kuitenkin tämän tutkielman kannalta mielenkiintoisia erityiskysymyksiä. Nekin ansaitsevat siksi tulla tarkastelluiksi erikseen.

Kun puhumme ampuma-aseen hyväksyttävistä käyttötarkoituksista, on syytä pitää mielessä, että lain tarkoituksena ei ole estää aseiden käyttämistä muussa kuin siinä käyttötarkoituksessa, jota varten lupa on annettu. Jos aseiden hallussapitolupa on myönnetty ampuma-urheilu ja harrastusperusteella, sillä voi siis myös metsästää edellyttäen, että metsästyslainsäädännön säännökset tai lupaehdot eivät sitä estä.¹¹⁹ Metsästysperusteella myönnetyn ampuma-aseiden voi luonnollisesti myös viedä ampumaradalle.

3.3.1 Metsästys

Ampuma-aselain 45 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan haettaessa hankkimislupaa metsästysperusteella, hakijan on esitettävä harrastuksestaan luotettava selvitys. Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistus ei tuonut tässä asiassa muutosta aikaisempaan sääntelyyn. Yleislausekkeenomaista ”luotettavan selvityksen” vaatimusta konkretisoidaan vuoden 1997 hallituksen esityksessä. Luvan hakijan tulisi esittää lupaviranomaiselle selvitys siitä, mitä hän aikoo metsästää ja missä metsästyksen olisi tarkoitus tapahtua. Hyödyllisenä apuna harrastuksen arvioinnissa olisivat metsästyslainsäädännössä asetettujen edellytysten täyttyminen.¹²⁰ Koska jokaisen, joka harjoittaa Suomessa metsästystä on täytettävä

---

¹¹⁸ HE 106/2009 s. 13

¹¹⁹ HE 183/1997 s. 8–9

¹²⁰ HE 183/1997 s. 95

metsästyskortin myöntämisen edellytykset, voidaan näin ollen metsästyskortin esittämistä pitää luotettavana selvityksenä metsästysharrastuksesta.¹²¹

Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksen tuomana uutuutena, jos sitä enää uutuudeksi voidaan sanoa, oli ns. lyhyiden käsiaseiden (pistoolit, pienoispistoolit, revolverit ja pienoisrevolverit) osalta harrastukselta vaadittava korostettu aktiivisuus. Korostettua aktiivisuutta vaaditaan, oli sitten kyse metsästyksestä tai ampuma-urheilusta ja -harrastuksesta. Helpon kätkevävyytensä ansiosta, lyhyitä käsiaseita pidetään erityisen vaarallisina. Lainsäätäjän tarkoituksena onkin ollut siksi rajoittaa niiden saatavuutta enemmän kuin ns. ”pitkien aseiden” (kiväärit ja haulikot).¹²² Hankittavan ampuma-aseen edellytyksiä sääntelevän ampuma-aselain 44 §:n mukaan metsästyslainsäädännön mukaan sallittua eläinten ampumista varten ei tule antaa hankkimislupaa kertatulitoimista pienoispistoolia ja pienoisrevolveria järeämmille käsiaseille ja näitäkin aseita saa metsästyksessä käyttää ainoastaan kun on kyse ns. loukko- ja luolapyynnistä (ampuma-aselain 45 §:n 4 momentti). AmpAL 45.4 §:n mukaan loukko- ja luolapyynnin osalta harrastus on aktiivista, kun kyseessä on metsästyskausittain säännönmukaisesti jatkuva pyynti, johon ns. ”pitkä ase”, eli kivääri tai haulikko, ei hyvin sovellu. Vaadittava selvitys tämän osoittamiseen on riistanhoitoyhdistyksen antama todistus (AmpAL 45.2 §:n 1 kohta).

AmpAL 44.1 §:n osalta voidaan havaita, että vaikka kertatulitoimista pienoispistoolia ja pienoisrevolveria tulivoimaisemmille lyhyille aseille ei voida myöntää lupaa metsästystarkoituksessa, lainkohta ei kuitenkaan kiellä mainittuja aseita järeämpien lyhyiden aseiden käyttöä eläinten lopettamisessa. Kuten jo edellisessä jaksossa tuotiin esille, se käyttötarkoitus jonka nojalla hallussapitolupa on myönnetty, ei sido aseiden tulevaa lainmukaista käyttöä. Tapauksessa Itä-Suomen HaO 08.04.2015 15/0444/1 valittaja oli hakenut lupaa järeälle .357 kaliiperiselle revolverille. Lupaa oli haettu samalla sekä metsästysperusteella että ampuma-urheilu- ja harrastusperusteella. Ampuma-urheilu- ja harrastusperusteen osalta asia oli melkoisen yksiselitteinen. Valittaja ei ollut toimittanut AmpAL 45.1 §:ssa edellytettyä

¹²¹ ”Jokaisen, joka harjoittaa metsästystä, on metsästysvuosittain maksettava riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 1 §:n 1 momentin mukaan valtiolle riistanhoitomaksu. Maksun suorittaneelle annetaan metsästyskortti. Ennen maksun suorittamista on suoritettava mainitun lain 2 §:n 1 momentin mukainen metsästäjäutkimus riistanhoitoyhdistyksen tai riistanhoitopiiriin asettamalle tutkijalle.” *HE 183/1997 s. 95–96*

¹²² *HE 106/2009 s. 41*

todistusta harrastuksesta, joten poliisi oli voinut hylätä hakemuksen tältä osin. Metsästysperusteen osalta valittaja oli esittänyt, että tarvitsee kyseistä asetta suurriistavirka-aputoiminnan (SRVA) lopetusaseeksi.¹²³ HaO katsoi, että poliisilaitos oli voinut hylätä hakemuksen myös tältä osin. Perusteluissaan HaO oli viitannut vuoden 1997 hallituksen esitykseen, jonka mukaan AmpAL 43.1 §:n 1 kohdan mukaisena hyväksyttävänä käyttötarkoituksena ei olisi pidettävä eläinsuojelulainsäädännössä tarkoitettua eläinten lopettamista. HaO katsoi, että suurriistavirka-aputoiminnan puitteissa tapahtuvassa eläinten lopettamisessa ei ole kysymys metsästyksestä, vaan eläinsuojelullista syistä poliisin valtuuttamana suoritettavasta tehtävästä ja että revolverin käyttöä SRVA-lopetusaseena ei täten voida pitää ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisena hyväksyttävänä käyttötarkoituksena.¹²⁴ Todettakoon, että mikäli valittaja olisi toimittanut laissa edellytetyn todistuksen ampuma-urheiluharrastuksesta ja lupa oltaisiin tällä perusteella myönnetty, valittaja olisi voinut käyttää kyseistä asetta myös suurriistavirka-aputoiminnan lopetusaseena.

3.3.2 Ampumaurheilu ja -harrastus

Ampuma-urheilua harjoitetaan pääasiallisesti ampuma-kilpailuun osallistumista varten. Ammuntaa voidaan Suomessa kuitenkin harrastaa myös harrastuksenomaisesti, ilman aikomusta osallistua kilpailuun.¹²⁵ Tämä ilmenee jo lain sanamuodosta: ”ampumaurheilu ja -harrastus”. Ehkä hieman paradoksaalisesti, vaikka pelkkä harrastuksenomainen ammunta on hyväksyttävä käyttötarkoitus, myös sen on edustettava jotain sellaista ammunnan lajia, jossa järjestetään kilpailuja. Vuoden 2009 hallituksen esityksessä toistetaan se, mikä tuotiin esiin jo vuoden 1997 hallituksen esityksessä: ”ampumaurheilun ja -harrastuksen tulisi käsittää jonkin sellaisen ammunnan lajin aktiivista harrastamista, jossa järjestetään kilpailuja”. ”Satunnaista maaliin ampumista” ei voida pitää momentissa tarkoitettuna ampuma-urheiluna ja harrastuksena.¹²⁶ AmpAL 45.2 §:n 2 kohdan mukaan hakijan on esitettävä luotettava selvitys harrastuksesta. Laissa ei täsmennetä sitä, että mitä tältä luotettavalta selvitykseltä käytännössä edellytetään, jos kyseessä on pitkä ase.

¹²³ ”Suurriistavirka-apu on riistanhoitoyhdistysten ylläpitämä organisaatio, joka välittää poliisille metsästäjien virka-apua suurriistakonflikteissa.” Suomen riistakeskuksen internetsivut <http://riista.fi/riistatalous/riistavahingot-ja-konfliktit/suurriistavirka-apu/>

¹²⁴ Päätöstä kohtaan esitetystä kritiikistä ks. Kiuru 2015 s. 16–19

¹²⁵ HE 183/1997 s. 96

¹²⁶ HE 106/2009 s. 41

Mitä tulee lyhyisiin aseisiin ampuma-aselain 45 § ei kuitenkaan ole aivan yhtä epämääräinen. Kun lupaa haetaan lyhyeen käsiaseeseen, on osoitettava korostettua aktiivisuutta harrastusta kohtaan. Ampumaurheilu ja -harrastus on aktiivista, jos kyseessä on jonkin ampumaurheilulajin harjoittelu, kilpaileminen, kilpailun toimihenkilönä toimiminen, valmentaminen tai kouluttaminen ampuma-aseen käyttöön. Vaadittava selvitys tämän osoittamiseksi on poliisin hyväksynnän saaneen ampuma-asekouluttajan antama todistus ampumaharrastuksesta, joka on jatkunut aktiivisesti vähintään kaksi vuotta. Kahden vuoden ajanjaksoon lasketaan puolet aseellisessa palvelussa asevelvollisena suoritetusta tai puolet naisten vapaaehtoisessa asepalvelussa suoritetusta palvelusta. Ampuma-urheilu ja -harrastus käyttöön hankkimislupaa käsiaseelle haettaessa luotettavalta selvitykseltä ei vaadita kahden vuoden aktiivista harrastusta, jos hakija esittää työnantajanaan toimivan valtion viranomaisen todistuksen siitä, että hän virkaansa kuuluvissa tehtävissä kantaa käsiasetta. Ampuma-aselain 45 §:ssä ei siis suoranaisesti säädetä lyhyiden aseiden osalta luvansaannin edellytykseksi, että luvanhakija olisi yhdistyslain (YhdL, 503/1989) 4 §:ssä tarkoitetun luvan saaneen yhdistyksen jäsen, kuten vuoden 2009 hallituksen esityksessä alun perin ehdotettiin.¹²⁷ Toisaalta on vaikea kuvitella, miten ampumaseuraan kuulumaton voisi toimia ampumaharrastuksensa parissa edellytetyllä aktiivisuudella niin, että hyväksynnän saanut ampuma-asekouluttaja voisi asiasta myös lausua.

3.3.3 Työ, jossa ase on välttämätön

Ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan hankkimislupa on mahdollista myöntää sellaista työtä varten, jossa ase on välttämätön. Lain esitöiden mukaan riittävältä välttämättömyydeltä vaaditaan sitä, että työn menestyksellinen suorittaminen ei kertakaikkisesti onnistu ilman asetta. Merkille pantavaa on, että mm. puolustusvoimien ja poliisin sekä rajavartio-, vankeinhoito- ja tullilaitoksen tehtävät, joissa käytetään valtion omistamia ampuma-aseita, eivät ole AmpAL 43.1 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja töitä, eikä mainituissa tehtävissä toimiminen edellytä AmpAL 45 §:n mukaista hallussapitolupaa.¹²⁸

¹²⁷ Sanamuoto jota alun perin ehdotettiin, mutta johon ei päädytty kuului: ”Hankkimislupa ampumaurheilussa ja -harrastuksessa käytettävää 6 §:n 2 momentin 4 - 7 kohdassa tarkoitettua ampuma-asetta varten voidaan antaa luonnolliselle henkilölle vain, jos tämä on yhdistyslain (503/1989) 4 §:ssä tarkoitetun luvan saaneen yhdistyksen jäsen ja esittää yhdistyksen ampuma-asekouluttajan antaman todistuksen harrastuksestaan, jonka on oltava jatkunut aktiivisesti vähintään kaksi vuotta.” HE 106/2009 s. 89

¹²⁸ HE 183/1997 s. 69

AmpAL 17.1 §:n 2 kohdan mukaan aseiden hallussapito, jos perusteena hallussapidolle on valtion palveluksessa olevien, valtion oppilaitoksissa opiskelevien tai asevelvollisuuteen perustuvaa asepalvelusta taikka vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien henkilöiden tehtävien hoitaminen, ei kuulu ampuma-aselain soveltamisalaan.

Paradoksaalista kyllä edellä sanotusta huolimatta, valtion palveluksessa olevalle esim. poliisille, vaikka hän ei tarvitse hallussapitolupaa virka-aseelleen, voitaisiin hallituksen esityksen mukaan myöntää lupa aseiden hallussapitoon ”työperusteella”, jos hänelle ”jostakin syystä on tarpeellista antaa lupa” myös oman aseiden hallussapitoon hänen ollessaan valtion palveluksessa.¹²⁹ Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaalissa oli ainoastaan yksi tapaus, jossa oli kyse nimenomaan tällaisesta ns. virka-aseammuntaharjoittelua varten haetusta hankkimisluvasta. Tapauksessa Rovaniemen HaO 19.12.2011 11/0634/1 luvan hakijana oli ollut rajavartijana työskentelevä henkilö, jonka työtehtäviin kuului ampuma-aseiden kantaminen ja hallussapito virantoimituksessa. Asian ratkaissut Rovaniemen hallinto-oikeus otti kuitenkin ajatukseen kielteisen kannan: ”Siltä osin kuin X on hakenut hankkimislupaa virka-aseharjoittelua varten, hallinto-oikeus toteaa, että kyse ei ole ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesta ampumaurheilusta tai -harrastuksesta tai muustakaan mainitusta pykälässä luetelluista luvan myöntämisen edellytyksenä olevista hyväksyttävistä käyttötarkoituksista.” Vaikka ratkaisuselostuksessa kuvaillut hakijan olosuhteet vaikuttaisivat sopivan erinomaisen hyvin lain esitöissä ehdotettuun luvanmyöntämisperusteeseen, mainittua hallituksen esityksen relevanttia kohtaa ei kuitenkaan kommentoida ratkaisun perusteluissa sanallakaan. Päätös onkin siinä mielessä hieman yllättävä. Saatavilla olevan tiedon valossa on siis hankala antaa yksiselitteistä vastausta siihen, että olisiko ”virkaharjoittelu” hyväksyttävä syy hallussapitoluvan myöntämiseksi työperusteella tällä hetkellä tai tulevaisuudessa.

Toisena esimerkkinä työstä, jossa ase voisi olla välttämätön, vuoden 1997 hallituksen esityksessä mainitaan riittävän koulutuksen saanut vartioimisliikelaissa (nykyisin laki yksityisistä turvallisuuspalveluista, 282/2002) tarkoitettu vartija, joka toimii vaarallisina pidettävissä arvokuljetustehtävissä tai murtohälytysten tarkastustehtävissä. Tämän laatuisten myöntämisperusteiden olemassaoloa pidettäisiin kuitenkin harvinaislaatuksena.¹³⁰ Tämä tulee

---

¹²⁹ HE 183/1997 s. 89

¹³⁰ HE 183/997 s. 89

havainnollisesti ilmi Uudenmaan lääninoikeuden (LO) ratkaisussa vuodelta 1998. Tapauksessa Uudenmaan LO 15.10.1998 933/6 valittaja toimi kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä ja ainoana työntekijänä vartioalan yrityksessä. Vaikka henkilön tehtäviin kuuluivat arvokuljetukset sekä murtohälytysten tarkastustehtävät, LO silti katsoi, että ampuma-asetta ei pidetty ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla välttämättömänä hänen yksin suorittamissaan vartiointitehtävissä. Selvää on, että tavanomaisen vartijan käyttöön varsinaista ampuma-asetta ei tulisi koskaan myöntää.¹³¹ Samana vuonna Uudenmaan lääninoikeus käsitteli myös tapauksen, jossa LO katsoi, että ampuma-ase ei ole samaisen 43 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisella tavalla välttämätön myöskään yksityisetsivän työssä (Uudenmaan LO 15.10.1998 934/6).¹³²

Joissakin harvoissa tapauksissa aseiden hallussapitolupa voidaan myöntää työperusteella silloin kun työhön kuuluu eläinten lopettaminen.¹³³ Tapauksessa Hämeen LO 4.5.1999 290/3 LO katsoi, että teurastustyössä ampuma-ase on tarpeellinen ja kyseessä on hyväksyttävä käyttötarkoitus. Eräässä erittäin mielenkiintoisessa Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaaliin sisältyneessä tapauksessa (Oulun HaO 11.10.2012 12/0450/2) hankkimisluvan hakija oli poliisiviranomaisille sekä armeijoille suunnattuja kenttälääkinnällisiä tuotteita valmistavan yrityksen toimitusjohtaja. Kyseessä oli yhtiö, joka suuntautui kansainvälisille markkinoille. Hakija oli ilmoittanut, että markkinoinnissa mahdollisilta ostajilta tulee jatkuvasti kyselyitä liittyen tuotteiden kestävyysluodin tai sirpaleen osuessa. Tästä syystä hakija ilmoitti tarvitsevänsä erikaliiperisia aseita, joilla tuotteiden kestävyysluodien ominaisuuksia voitaisiin testata. Päätöksessään HaO oli katsonut, että poliisilaitoksen päätöstä olla myöntämättä hankkimislupaa ei ollut syytä muuttaa. Päätöstä perusteltiin sillä, että koska hakijan tarkoittama testaustoiminta on selvityksen perusteella mahdollista ulkoistaa, ampuma-aseet eivät olleet välttämättömiä työssä. Perusteluissaan Oulun hallinto-oikeus oli myös yleisemmällä tasolla selostanut käsityksensä ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 3 kohdan oikeaoppisesta soveltamisesta. Oulun hallinto-oikeuden mukaan työperusteisia hankkimislupia harkittaessa ase on käytännössä välttämätön lähinnä eläinten kuljettamisesta tai teurastamisesta vastaaville henkilöille ja joissakin harvoissa tapauksissa vartioimisliikkeiden vartijoille. Mutta

---

¹³¹ HE 183/1997 s. 89

¹³² Lupa kaasusumutinluvan saamiseen olisi yksityisetsivälle, kuten myös vartijalle, kuitenkin mahdollista. ”Luvan antaminen voisi olla perusteltua sellaiselle, joka voi työssään tai työmatkalla kohdata väkivaltaista käyttäytymistä joko työn luonteen tai työn ajankohdan takia.” HE 183/1997 s. 89

¹³³ HE 183/1997 s. 89

kuten aiemmin mainittu vartijaa koskenut päätös osoittaa, vartioimisliikkeidenkin ollessa kyseessä, lupien myöntämiseen suhtaudutaan ilmeisesti melko kielteisesti.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että välttämättömyyden vaatimusta tulkitaan erittäin konservatiivisesti. Mainittakoon vielä, että kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva ampumaradan pitäminen, ampuma-aseiden käyttöön kouluttaminen tai ammattimainen aseiden kauppiaana, valmistajana tai korjaajana toimiminen eivät ole AmpAL 43.1 §:n 3 kohdassa tarkoitettuja töitä. Näitä ns. asealan elinkeinon harjoittajia koskee oma erityinen sääntelynsä ampuma-aselain 3 luvussa.¹³⁴

3.3.4 Ampuma-aseen pitäminen museossa tai kokoelmassa

Ampuma-aselain 43.1 §:n 5 kohdan ns. ”asekeräilyperusteella” lupa voidaan antaa aseiden museossa tai kokoelmassa pitämistä varten. Asekeräily on yksi vähemmän tunnetuista laillisista aseiden käyttötarkoituksista. Kyseessä on alakulttuuri, joka kiintoisalla tavalla poikkeaa sekä luonteeltaan, että siltä osin miten sitä on laissa säädelty, muista aseisiin liittyvistä harrastuksista. Asekeräilyssä ei ole niinkään kyse aseiden käyttämisestä sanan perinteisessä merkityksessä, vaan aseiden säilyttämisestä osana kokoelmaa tai kuten Turun hallinto-oikeus on erään päätöksensä perusteluissa asian ilmaissut: ”aseiden passiivisesta hallinnasta” (Turun hallinto-oikeus 3.10.2012 nro 12/0550/3).¹³⁵ Kokoelman teemasta riippuen asekeräilijällä voi olla hallussaan poikkeuksellisen vaarallisia ampuma-aseita, jopa sarjatuliaseita.¹³⁶ Asekeräilijöistä on säädetty täsmällisemmin erikseen ampuma-aselain 57–60 pykälissä. Näistä säädöksistä lupaprosessin kannalta mielenkiintoisimpana voidaan pitää 59 a §:ä, koska se mahdollistaa asekeräilijöille tietyissä tapauksissa etuoikeuden saada vapautus velvollisuudesta hakea hallussapitoluvat hankkimilleen aseille. Mahdollisuus vapautukseen tulisi kyseeseen tilanteissa, joissa

¹³⁴ Asealan elinkeinonharjoittaja tarvitsee asealan elinkeinoluvan (ampuma-aselain 20§). Lisäksi, niiltä ase-elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevilta, jotka kuljettavat, säilyttävät tai muuten käsittelevät ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia vaaditaan lisäksi aseenkäsittelylupa. Aseenkäsittelylupa oikeuttaa esittely-, kokeilu- tai koulutustarkoituksessa myös ampumaan edellä tarkoitetuilla ampuma-aseilla, jos se on asealalla harjoitettavan elinkeinotoiminnan kannalta tarpeellista (ampuma-aselain 27 §).

¹³⁵ ”Keräilyaseella ampuminen ei pääsääntöisesti ole myöskään asekeräilyn perusajatuksen mukaista” *HE 183/1997 s. 97*

¹³⁶ Luvan myöntämistä erityisen vaarallisten taisteluvälineiden kuten sarjatuliaseiden hankkimista varten on kuitenkin pidettävä poikkeuksellisenä ja se tulisi kyseeseen vain ”kaikkein ansioituneimpien keräilijöiden” kohdalla. *HE 183/1997 s. 104*

asekeräilijän hankkimien aseiden suuri lukumäärä aiheuttaisi normaalia lupamenettelyä sovellettaessa kohtuuttoman suuren työmäärän sekä asekeräilijälle että lupaviranomaisille.¹³⁷ Näissä tilanteissa hallussapitolupien hakemisen sijasta asekeräilijän on pidettävä tiedostoa hankkimistaan aseista.¹³⁸

Ampuma-aselain 57 §:n mukaan asekeräilijältä edellytetään lisäksi poliisihallitukselta erillinen hyväksyntä asekeräilijäksi. Hakijan ollessa luonnollinen henkilö,¹³⁹ hänen on luonnollisesti ensinnäkin täytettävä ampuma-aselain 45 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset. Lisäksi hakijan on osoitettava omaavansa toiminnan harjoittamista varten tarpeellinen asehistoriallinen ja asetekninen asiantuntemus sekä esitettävä hyväksyttävä suunnitelma järjestelmällistä asekeräilyä varten. Ampuma-aselain 58 §:n mukaan poliisihallitus voi asettaa hyväksynnälle rajoituksia asekeräilijän asehistoriallisen ja aseteknisen asiantuntemuksen, keräilyalan sekä harrastuksesta tehdyn kokonaisarvioinnin perusteella. Ampuma-aselain 46 §:n mukaan lupaviranomainen voi asettaa hankkimislupaansa myös ehdon, jonka mukaan keräilykokoelmaan kuuluvalla ampuma-aseella ei saa ampua. Lain esitöiden mukaan tällainen lupaehto tulisi kyseeseen esimerkiksi kun kyseessä on sarjatuliase.¹⁴⁰ Vuonna 2014 julkaistussa tapauksessa (KHO 2014:15) korkein hallinto-oikeus otti kantaa tämän rajoituksen asettamisoikeuden alaan. Asiassa oli ratkaistavana voidaanko ampumisen kieltävä ehto asettaa keräilijäksi hyväksymistä koskevaan päätökseen vai onko se toteutettavissa vain yksittäistä asetta koskevan lupaharkinnan yhteydessä. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että mahdollisuus sisällyttää lupaan ampumisen kieltävä ehto sisältyy kumpaankin tilanteeseen.

3.3.5 Muut hyväksyttävät käyttötarkoitukset

Ampuma-aselain 43 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan hankkimislupa voidaan myöntää myös muistoesineenä säilyttämistä varten. Myönnettäessä hankkimislupa ns. muistoesineperusteella, kyseessä on aina poikkeustilanne. AmpAL 43.2 §:n mukaan ”muistoesineenä säilyttämiseksi

¹³⁷ HE 110/2000 s. 34 ja 47

¹³⁸ Tiedoston sisällöstä ja muodosta säädetään tarkemmin ampuma-aseasetuksen 54 §:ssä.

¹³⁹ Asekeräilijäksi voidaan hyväksyä myös yhteisö tai säätiö siltä edellytettyjen ampuma-aselain 57 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttyessä.

¹⁴⁰ ”Erityisesti sarjatuliasetta koskevaan hankkimislupaansa tulisikin pääsääntöisesti sisällyttää aseella ampumisen kieltävä ehto. Tämän tyyppisillä aseilla ampuminen aiheuttaa yleensä lähiympäristössä turvallisuuden ja hämmennyksen tunnetta.” HE 183/1997 s. 97

lupa voidaan antaa muun kuin erityisen vaarallisen ampuma-aseen tai sen osan hankkimiseen yksittäisessä tapauksessa, jos hakija osoittaa ampuma-aseella tai aseosalla olevan hänelle erityistä historiallista tai muuta muistoarvoa.” Lain esitöiden mukaan pelkästään aseosien siirtyminen suvussa testamentilla tai perintönä ei ole riittävä peruste. Luvan hakijan olisi myös kyettävä luotettavalla tavalla osoittamaan aseosien saannon laillisuus sekä ne tekijät, joiden johdosta aseosilla on juuri hänelle erityistä AmpAL 43.2 §:ssa tarkoitettua tunnearvoa.¹⁴¹ Hakijan on siis pystyttävä osoittamaan erityisen historiallisen tai muun muistoarvon henkilökohtainen liityntä häneen. Ensin katsottuna laki vaikuttaisi asettavan lupaviranomaisen lähestulkoon mahdottoman tehtävän eteen. Kuinka voidaan arvioida joidenkin selkeästi niin epäselviin ja subjektiivisiin lähtökohtiin perustuvien arvojen olemassaoloa? Korkein hallinto-oikeus on kuitenkin linjannut (KHO 2014:16), että hyväksyttävä muistoesineperuste on käsillä lähinnä vain, jos asetta on käytetty Suomen sodissa. Henkilökohtainen liityntä hakijaan muodostuisi, jos aseosien alkuperäinen käyttäjä olisi esimerkiksi hakijan sukulainen.

Neljän vuoden ajanjakson kattava Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaali sisälsi yhden päätöksen, jossa oli kyse muistoesineperusteisesta hankkimislupahakemuksesta. Vuodelta 2011 peräisin olevassa tapauksessa (Rovaniemen HaO 28.6.2011 11/0259/1) henkilö oli hakenut hallussapitolupaa (väittämänsä mukaan) ullakkonsa perältä löytämälleen pistoolille. Hakija perusteli hakemustaan sillä, että kyseisellä aseella ja hakijan kotitalolla on historiallinen yhteys, jonka hän haluaa selvittää. HaO katsoi, että koska henkilö ei ollut esittänyt mitään selvitystä kyseessä olevan aseosien saannon laillisuudesta eikä osoittanut mitään tekijöitä, joiden vuoksi aseosilla olisi juuri hänelle erityistä muistoarvoa, poliisilaitos oli harkintavaltansa puitteissa voinut hylätä hakemuksen. Päätökseen sisältyneestä Peräpohjolan poliisilaitoksen lausunnosta ilmenee, että kyseisenä ajankohtana poliisilaitoksen sisäisessä koulutuksessa oli ohjeistettu, että historiallista tai muuta muistoarvoa voidaan katsoa olevan aseosilla, ”jolla on saavutettu erityisiä saavutuksia tai jota on käytetty historiallisissa tapahtumissa”. Myös aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet antavat vahvasti ymmärtää, että Suomen sotiin liittyvien perusteiden lisäksi myös aseosilla aiemmin käydyt kilpailut voisivat olla hyväksyttävä muistoesineperuste.¹⁴² Mainittu KHO:n päätös (KHO 2014:16) huomioon ottaen jää kuitenkin hieman epäselväksi, voisiko menestyksekkäs ampumaurheilija säilyttää asetta vielä aktiivisen harrastuksen

¹⁴¹ HE 183/1997 s. 90

¹⁴² Esimerkkinä muistoesineperusteiden olemassaolosta mainitaan: ”Aseosien käyttöhistoria ja yhteys luvan hakijaan (esim. aseosilla käydyt kilpailut).” Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet s. 70

päättymisen jälkeen muistoesineperusteella. AmpAL 43.2 §:n sanamuoto ei tätä ainakaan kiellä. Jos aseella on saavutettu menestystä kilpailuissa, olisi itseasiassa hyvin ymmärrettävää, että aseella olisi entiselle ampumaurheilijalla 43 §:n 2 momentin mukaista erityistä muistoarvoa. Erityisen muistoarvon henkilökohtainen liityntä olisi myös kätevästi osoitettavissa kilpailutodistuksilla. Korkein hallinto-oikeus on tuoreessa ratkaisussaan (KHO 2016:63) katsonut, että vaikka ampuma-aselain 53 §:n 2 momentti, joka mahdollistaa ampumisen kieltävän ehdon sisällyttäminen hallussapitolupaan, koskee sanamuotonsa mukaisesti vain keräilykokoelmaan kuuluvia aseita, myös muistoperusteella myönnettyyn lupaan on mahdollista sisällyttää mainittu ehto.

Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksella 43 §:n 1 momenttiin lisättiin myös uusi hyväksyttävä käyttötarkoitus. Ensimmäisen momentin kahdeksas kohta mahdollistaa 15 vuotta vaan ei 18 vuotta täyttäneen, luvanhaltijan huollettavana olevan henkilön hallussapidettäväksi tarkoitetun haulikon, kiväärin, pienoiskiväärin tai yhdistelmäaseen säilyttämisen ja kuljettamisen. Tämä lupa siis mahdollistaa 15–18 vuotiaan luvanhaltijan huollettavana olevan henkilön harrastaa ampuma-urheilua tai metsästystä omalla aseella. Uuden lupaperusteen lisääminen lakiin oli aiheellista, koska ampuma-aseen hankkimisluvan saannin yleinen ikäraja nostettiin samalla lainmuutoksella kahdeksantoista ikävuoteen. Luvan hakijaa (eli huoltajaa) koskevat kaikki ampuma-aseen hankkimiseen oikeuttavan luvan hakijaa koskevat edellytykset.¹⁴³ AmpAL 43.1 §:n kohta 7 (merkinanto) koskee merkinanto- eli valopistoolaita, joita käytetään lähinnä vesiliikenteessä hätämerkinantovälineinä.¹⁴⁴

3.4 Ampuma-asetta koskevat edellytykset

Ampuma-aselain 44 § asettaa tiettyjä kategorisia kieltoja, jotka asettavat äärimmäisen vaaralliset aseet normaalien aseharrastajien ulottumattomiin. 44 §:n 2 momentin mukaan lupa taskuasetta (ase joka on helposti kätkevässä vaatteisiin tai kämmenen suojaan¹⁴⁵) varten voidaan antaa vain museossa tai kokoelmassa pitämistä varten, muistoesineenä säilytettäväksi tai työhön, jossa ase on välttämätön. Lain esitöissä ei spekuloida mikä tällainen työ voisi olla. Periaatteessa työn pitäisi olla luonteelta sellaista, jossa nimenomaan taskuaseen hallussapito

¹⁴³ HE 106/2009 s. 39–40

¹⁴⁴ HE 183/1997 s. 90

¹⁴⁵ HE 183/1997 s. 93

olisi työn asianmukaisen suorittamisen kannalta välttämätöntä. Eläinten teurastamista ei ainakaan voida pitää tällaisena työnä.¹⁴⁶ AmpAL 44.3 §:n mukaan sarjatuliaseita ja erittäin järeitä aseita kuten sinkoja, kranaatin heittämiä, ohjusjärjestelmiä ja takaaladattavia tykkejä varten voi saada luvan vain kuvausta tai esitystä, kokoelmassa pitämistä sekä erityisestä syystä työtä varten. Hurjalta kuulostava lainkohta ei kuitenkaan tarkoita, että asekeräilijöillä olisi mahdollisuus laillisesti hankkia toimivia ohjuksia, kranaatinheittämiä tai muita vastaavia vain taistelukäyttöön tarkoitettujen asejärjestelmiä. Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut, että sarjatuliaseita voitaisiin myöntää asekeräilijöille erittäin rajoitetusti. Muille AmpAL 44.3 §:n mukaisille aseille voisi saada määräajaksi luvan vain elokuvan filmaamista tai muuta vastaavaa projektia varten.¹⁴⁷

Lupaviranomaisen rutiinityöskentelyn kannalta oleellisin on kuitenkin AmpAL 44.1 §, jonka mukaan ”hankkimislupa voidaan antaa vain sellaista ampuma-asetta tai aseosa varten, joka ei lippaan patruunamäärän, kaliiperin tai muiden ominaisuuksien perusteella ole hakijan ilmoittamaan käyttötarkoitukseen nähden tarpeettoman tulivoimainen ja tehokas sekä joka soveltuu hyvin hakijan ilmoittamaan käyttötarkoitukseen”. Kysymys aseosa soveltuvuudesta on siis kaksiosainen. Ensinnäkin aseosa tulee soveltua siihen käyttötarkoitukseen, jonka perusteella lupaa haetaan aseeseen. Toisekseen, ase ei saa olla tarpeettoman vaarallinen, edelleen ottaen huomioon se käyttötarkoitus, jonka perusteella lupaa haetaan. Harkittaessa aseosa soveltuvuutta metsästystarkoitukseen harkintaa ohjaa ampuma-asetlain 44 §:än otettu viittaus metsästyslainsäädäntöön: ”Jos hakijan ilmoittama käyttötarkoitus on metsästyslainsäädännön mukaan sallittu eläinten ampuminen, ampuma-aseosa soveltuvuutta arvioitaessa noudatetaan lisäksi, mitä metsästyslaissa (615/1993) ja sen nojalla säädetään.” Lain esitöissä tuodaan myös esiin, että harkittaessa aseosa soveltuvuutta ampuma-urheiluun, tulee lupaviranomaisen ottaa huomioon ne usein varsin tiukat aseosa ominaisuuksia koskevat säännökset, joita sovelletaan eri kilpa-ammunnan lajien piirissä.¹⁴⁸ Kovin paljoa mainittuja kriteerejä pitemmälle, ei lupaviranomainen voi kuitenkaan mennä harkitessaan aseosa soveltuvuutta ilmoitettuun käyttötarkoitukseen. Lain ja sitä soveltavan lupaviranomaisen tarkoitus ei ole varmistaa, että ase soveltuu erittäin hyvin käyttötarkoitukseensa. Muunlainen tulkinta johtaisi luonnollisesti

---

¹⁴⁶ ”Teurastustyössä ei ole välttämätöntä käyttää nimenomaan taskuasetta, joten lääninoikeus hylkäsi valituksen” Hämeen LO 4.5 1999 290/3

¹⁴⁷ HE 183/1997 s. 93

¹⁴⁸ HE 183/1997 s. 91–92

mahdottomaan tilanteeseen.¹⁴⁹ Olisihan varsin oudoksuttavaa, jos lupaviranomainen antaisi kielteisen päätöksen aselupahakemukseen esim. sillä perusteella, että ase on merkki ei ole arvostettu tai että kyseisen valmistajan aseet menestyvät kilpailuissa heikommin verrattuna muiden valmistajien aseisiin.

Aseen soveltavuuden toinen osa-alue eli ampuma-aseen mahdollinen tarpeeton vaarallisuus on sen sijaan seikka, joka antaa aiheen selkeästi tarkemmalle kontrollille. Vaikka ase ei tarvitse soveltua täydellisesti suunniteltuun käyttötarkoitukseen, se ei saa missään tapauksessa olla ominaisuuksiltaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta sen enempää vaarantava kuin mitä kyseinen käyttötarkoitus edellyttää. Lain esitöiden mukaan lupien suhteen tulisi noudattaa sitä tiukempaa lupaharkintaa, mitä vaarallisemmasta aseesta on kyse. Vaarallisuuden arvioinnissa merkityksellisiä ominaisuuksia ovat ainakin ase on tulivoima, teho, helppo käsiteltävyys, helppo kätkeävyys sekä epätavanomainen ulkomuoto. Hallituksen esityksessä painotetaan, että ase on vaarallisuutta arvioitaessa lähtökohdaksi on otettava aina ase on tosiasialliset ominaisuudet, ei se mihin tarkoitukseen ase on alun perin valmistettu. Myöskään ase on ulkonäölle ei pitäisi antaa lupaharkinnassa merkitystä. Lupahakemus tulisi hylätä aina kun lupaa haetaan selvästi liian voimakastehoiseen tai muuten tarpeettoman ase on hankkimiseen.¹⁵⁰

Aseen vaarallisuus on kuitenkin välttämättömästi kytköksissä edellytykseen siitä, että ase soveltuu hyvin ilmoitettuun käyttötarkoitukseen. Tämä tarkoittaa sitä, että myös erittäin vaarallisina pidettäviin helposti kätkeäviin pistooleihin sekä rynnäkkökiväärikaliiperia ampuviin itselataaviin kivääreihin on mahdollista saada lupa, jos ase soveltuu käyttötarkoitukseensa. Tämän tyyppisten aseiden yhteydessä hallituksen esitys mainitsee erityisesti ”practical-ammunnan” sekä eräät ”vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön liittyvät reserviläisammunnan lajit” ja ohjeistaa, että näissä ammunnan lajeissa sotilaskäyttöön valmistettu tehokas ja tulivoimainen ase on välttämätön ja että näissä tapauksissa lupa tulisi myöntää ”aseen vaarallisista ominaisuuksista huolimatta”.¹⁵¹ Toisin sanoen, ase on huomattavakin vaarallisuus on hyväksyttävää, jos huomattava vaarallisuus on välttämätöntä. Se mitä tarkoitetaan ase on ”tulivoimalla” ei ole laissa erikseen määritelty, mutta hallinto-

---

¹⁴⁹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohe s. 50

¹⁵⁰ HE 183/1997 s. 91–93

¹⁵¹ HE 183/1997 s. 92

oikeuksien ennakkotapauksien valossa aseiden tulivoima näyttää liittyvän yksinomaan aseiden lipaan kapasiteettiin. Käytännössä lipaan kapasiteetti kohonneen riskin kannalta tulee harkinnan kohteeksi useimmiten jo mainitussa practical-ammunnassa sekä reserviläisammunnassa ja metsästyksessä.¹⁵² Näissä kysymyksissä on kuitenkin muodostunut vakiintuneita linjoja. Metsästyslain 33 §:n 1 momentin kohta 7 määrittelee itselataavat aseet, joiden lipaskapasiteetti on yli 3 patruunaa, kielletyiksi pyyntivälineiksi. Itselataavaan metsästyskivääriin voi siis tällä hetkellä saada luvan vain, jos sen lipaskapasiteetti on rajoitettu kolmeen patruunaan.

Mutta kuten jo mainittua Practical- ja reserviläisammunnassa aseiden vaaralliset ominaisuudet ovat usein välttämättömiä. Kyseisissä ammunnan lajeissa suuri lipaskapasiteetti kuuluu siis asiaan.¹⁵³ Vaikuttaa siltä, että mainituissa ammunnan lajeissa ainoat tiukat aseiden ominaisuuksia koskevat edellytykset liittyvät aseiden kätkeväyyteen. Vaikka edellytyksestä ei ole säädetty laissa, lupahallinnon käytännön linjaukseksi on muodostunut, että ampuma-asetin 6 §:n muu ase -luokkaan kuuluviin aseisiin ei myönnetä lupaa ampumaurheilu- tai harrastusperusteella muuta kuin äärimmäisen poikkeuksellisissa tapauksissa.¹⁵⁴ Ase ei siis saa mitoiltaan tai muilta ominaisuuksiltaan poiketa 6 §:ssä asetetuista aseiden vähimmäispituuksista. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden aineisto viittaa siihen, että kysymys tulee tarkasteltavaksi lähinnä kun on kyse luvan myöntämisestä ns. ”pitkälle aseelle”. Materiaaliin sisältyi yhteensä kolme tapausta, joissa oli kyse rynnäkkökivääriyypin aseiden ominaisuuksien edellytyksistä (Oulun HaO 13.12.2012 12/0573/2, Oulun HaO 22.1.2013 13/0021/1, Pohjois-Suomen HaO 13.7.2015 15/0254/1). Kaikissa mainituissa tapauksissa aseiden ilmoitettuna käyttötarkoituksena oli reserviläisammunta, mutta lupaa ei ollut myönnetty, koska aseiden kokonaispituus oli alle 840 mm (eli kyseessä oli ”muu ase”). Kaikissa kolmessa tapauksessa hallinto-oikeus oli hylännyt valituksen. Päätöksien perusteluista käy myös selkeästi ilmi, että mainittu vähimmäispituus on käytännössä kategorinen kielto, joka ei jätä tilaa tulkinnalle. Jos ase ei kokonaispituutensa puolesta täytä AmpAL 6 §:n edellytyksiä, lupaa ei voida myöntää – ei vaikka hakija olisi kuinka kokenut harrastaja ja vaikka lyhyempi ase selkeästi auttaisi kilpailusuorituksessa.

¹⁵² Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet 2007 s. 51–52

¹⁵³ ”pienen lipaskapasiteetin aseilla ei practical-lajeissa yksinkertaisesti menesty, kun taas ns. tarkkuusammunnassa käytetään yleensä viiden patruunan lipasta.” Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet 2007 s. 53

¹⁵⁴ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet 2007 s. 54

Vaikka suurin osa Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden AmpAL 44 §:n tulkintaa koskevista päätöksistä koski lyhyitä aseita, yhdessäkään näistä ei ollut kysymys aseiden kätkevävyydestä.¹⁵⁵ Näistä yhteensä kahdeksasta valituksesta seitsemän oli tapauksia, joissa oli valitettu päätöksestä, jonka mukaan 22 kaliiperinen itselataava pienoispistooli on tarpeettoman tulivoimainen metsästäjän lopetusaseeksi ampuma-aselain 44 §:n nojalla.¹⁵⁶ Ja koska 44 §:n lopetusaseita koskeva itselataavien pistooleiden kieltö ei jätä tilaa tulkinnalla, hallinto-oikeuden päätös oli kaikissa tapauksissa hakijalle kielteinen. Ei ole myöskään yllättävää, että kaikki paitsi yksi mainituista seitsemästä tapauksesta olivat vuosilta 2011–2012, jolloin vuonna 2011 uudistetun AmpAL 44 §:n sisällöstä oli metsästäjien parissa todennäköisesti vielä hieman epäselvyyttä. AmpAL 44 §:n tulkintaa koskevat asiat muodostavat hyvin pienen osan ampuma-aselupia koskevista valituksista - Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaaliin näitä sisältyi kaiken kaikkiaan vain 14.

---

¹⁵⁵ Periaatteessahan kaikki ampuma-aselain 6 §:n mukaisia pistoolit ja revolverit ovat lähtökohtaisesti jossain määrin kätkevässä olevia.

¹⁵⁶ Oulun HaO 4.5.2011 11/0203/2, Oulun HaO 16.6.2011 11/0278/2, Oulun HaO 13.7.2012 12/0277/1, Oulun HaO 11.10.2012 12/0447/2, Oulun HaO 11.10.2012 12/0451/2, Oulun HaO 20.12.2012 12/0607/2, Pohjois-Suomen HaO 30.10.2014 14/5403/1

4. Lupaviranomaisen harkintavalta

4.1 Harkintavaltaan vaikuttavista seikoista yleisesti

D.J. Galliganin määritelmän mukaan harkintavalta tarkoittaa virkamiehille delegoitua valtaa, joka suo heillä ensinnäkin tiettyä toimintavapautta päättää niistä perusteista ja normeista, joihin heidän tekemänsä hallintopäätökset perustuvat, ja toiseksi mahdollisuuden tulkita sanottuja perusteita ja normeja.¹⁵⁷ Harkintavallassa on siis kyse lain sallimasta tietynasteisesta liikkumatilasta hallintopäätöksen lopputuloksesta päätettäessä. Tämän tutkielman 3-luvussa on käsitelty ampuma-aselupaa koskevan päätöksen ampuma-aselain mukaisia edellytyksiä. Minkä luonteista viranomaisen harkinta todellisuudessa sitten on, kun on kyse näiden edellytysten arvioinnista? Lainsäätäjän ilmaisemana tarkoituksena on ollut jättää lupaviranomaiselle ”laaja harkintavalta luvan antamiseen”.¹⁵⁸ Vakiintuneena kantana pidetään sitä, että kenelläkään ei ole subjektiivista oikeutta ampuma-aseen hankkimiseen tai hallussapitoon.¹⁵⁹ Tämä voidaan myös johtaa AmpAL 18.2 §:n ilmaisusta, jonka mukaan lupa ”voidaan antaa”. Jos kysymyksessä olisi subjektiivinen oikeus, viranomaiselta puuttuisi itsenäinen harkintavalta päätettäessä sen toteuttamisesta.¹⁶⁰ Mutta tästä ei voida tehdä vastakohtaispäätelmää, jonka mukaan ei-subjektiivisiin oikeuksiin liittyvä viranomaisen harkinta olisi lähtökohtaisesti vapaata. Myöskään siitä, että aseluvan hakijalla on muutoksenhakumahdollisuus, ei voida päätellä viranomaisen harkintavallan luonnetta.¹⁶¹ ¹⁶² Harkintavallan luonnetta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota itse käsiteltävänä olevan asian luonteeseen.¹⁶³ Selvittääksemme viranomaisen harkintavaltaa ampuma-aselupa-asioissa meidän on lain sisällön ymmärtämisen lisäksi hallittava keskeisten teoreettisten käsitteiden kuten oikeusharkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan sekä joustavan normin merkitysisältö sekä oikeaoppinen käyttö. Meidän on myös tiedostettava ns. täydentävien tai täsmentävien normien, kuten hallinnon oikeusperiaatteiden ja perusoikeuksien, vaikutus lupaviranomaisen harkintavaltaan.

---

¹⁵⁷ *Galligan* 1992 s. 21

¹⁵⁸ *HE 106/2009* s. 82

¹⁵⁹ *HE 106/2009* s. 49

¹⁶⁰ *Mäenpää* 2013 s. 254

¹⁶¹ *Merikoski* 1967 s. 38–39

¹⁶² *Mäenpää* 2013 s. 255

¹⁶³ *Laakso – Suvivirta – Tarukannel* 2006 s. 311

4.1.1 Oikeusharkinta ja tarkoituksenmukaisuusharkinta

Selvittäessämme viranomaisen harkintavaltaa aselupa-asiassa, meidän on erotettava toisistaan käsitteet oikeusharkinta ja tarkoituksenmukaisuusharkinta ja tarkasteltava miten ne määrittelevät harkintavallan luonnetta. Viranomaisen harkinta on perinteisesti jaettu kahteen toisistaan eroavaan lajiin – oikeusharkintaan eli sidottuun harkintaan ja tarkoituksenmukaisuusharkintaan eli vapaaseen harkintaan. Oikeusharkinnasta eli sidotusta hallintoratkaisusta on kyse silloin, kun säännös, ylemmän viranomaisen toimivaltansa puitteissa antama yleismääräys tai viranomaista velvoittava toimintaohje selvästi osoittaa, miten asia on ratkaistava. Oikeusharkinnalla ratkaistavassa kysymyksessä, päätöksenteossa sovellettavat säännökset ovat siis sen verran yksiselitteiset, että asiassa olisi ainakin periaatteessa mahdollista päätyä yhteen ainoaan oikeaan ratkaisuun. Tarkoituksenmukaisuusharkinnalla ratkaistavassa kysymyksessä taas on mahdollista päätyä useampaankin erilaiseen mutta yhtäläillä lainmukaiseen ratkaisuun.¹⁶⁴ ¹⁶⁵ Näissä vapaaharkintaisissa ratkaisuissa oikeusjärjestys asettaa Merikosken mukaan vain puitteet, joiden sisällä hallintoviranomaisen ratkaisun pitää pysyä.¹⁶⁶ Vapaata harkintaa ei kuitenkaan saa käyttää tekosyynä hallinnolliselle mielivallalle. Kuvaava yhä edelleen on Merikosken vaatimus, ettei vapaaharkintaista päätöstä saa ratkaista oikku, mielivaltaisuus, sattuma tms.¹⁶⁷

Jos täysin teknisiä ja triviaaleja päätöksiä ei lasketa, niin puhtaasti sidotulla harkinnalla ratkaistavia kysymyksiä ei hallintotoiminnassa juurikaan esiinny. Ja toisaalta kun puhutaan ns. vapaasta harkinnasta, on muistettava, että silloinkin viranomaisen harkintavaltaa rajoittavat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet. Vapaan harkinnan vapauskin on siten suhteellista.¹⁶⁸ Kahtiajako vapaaseen ja sidottuun harkintaan, kun tarkastelemme yksittäistä kysymystä, on modernissa hallinnossa äärimmäisen vaikeaa. Harkintavalta on järkevämpi luonnehtia laajuudeltaan vaihtelevaksi. Siihen vaikuttaa kyseistä asiaa sääntelevät normit, pyrkimys soveltamiskäytännön yhdenmukaisuuteen, oikeuskäytäntö, yhteen sovitettavien intressien ja

---

¹⁶⁴ Mäenpää 2013 s. 499

¹⁶⁵ Syrjänen 1999 s. 58–59

¹⁶⁶ Merikoski 1967 s. 56

¹⁶⁷ Syrjänen 1999 s. 55

¹⁶⁸ Mäenpää 1992 s. 146

oikeuksien merkittävyys sekä yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet.¹⁶⁹ Erityisesti harkintavallan laajuuteen vaikuttaa harkittavan asian luonne itsessään. On myös täysin tavallista, että lupapäätös tehdään osaksi oikeusharkinnalla ja osaksi tarkoituksenmukaisuusharkinnalla.¹⁷⁰ Oikeusharkinnan ja tarkoituksenmukaisuusharkinnan välisellä erottelulla ei edellä mainituista syistä ole enää kovin merkittävää asemaa käytännön hallintotoiminnassa.¹⁷¹ Erottelusta on kuitenkin edelleen apua yleisenä lähtökohtana ja ajattelumallina,¹⁷² varsinkin nyt kun tarkastelemme lupaviranomaisen harkintavallan luonnetta.

4.1.2 Joustavat oikeusnormit

Yleisesti ottaen, kun päätöksentekijälle on tarkoitettu suoda enemmän tai vähemmän laajaa harkintavaltaa eli jonkin tasoista itsenäisyyttä suhteessa lainsäädäntövaltaan, on lainsäätäjätoteuttanut tämän sisällyttämällä lakiin ns. ”joustavia normeja”.¹⁷³ Vapaan harkinnan olemusta käsittelevässä tutkimuksessaan Merikoski on kuvaillut joustavaa oikeusnormia oikeussäännöksi, ”joka ei ole tarkoitettu rakentumaan määräsisältöisten käsitteiden ja selvien lähtökohtien pohjalle sillä tavoin kuin kiinteäsisältöiset eli »ankarat» oikeusnormit”. Tämä on, kuten Merikoskikin toteaa, yleistävä määritelmä.¹⁷⁴ Suurin osa viranomaisen harkintavaltaa sääntelevistä toimivaltasäännöksistä sisältää nykyään enemmän tai vähemmän joustavin tai väljin normein määriteltyjä edellytyksiä. Yhteistä joustaville normeille on, että niissä annetaan viranomaiselle mahdollisuus tai velvollisuus ottaa harkinnassaan huomioon esimerkiksi erilaisia arvoja, suojeltavia intressejä tai hallinnollisia tarkoituksenmukaisuusnäkökohtia.¹⁷⁵ Joustavat normit mahdollistavat myös yhteiskunnassa ja olosuhteissa tapahtuneiden muutosten asianmukaisen huomioon ottamisen päätöksenteossa.¹⁷⁶ Merikosken mukaan siitä, että kyseessä on joustava oikeusnormi, ei voida vielä päätellä, edellyttääkö sen soveltaminen sidottua vaiko vapaata harkintaa. Tämä päättely voidaan tehdä vain yksittäistapauksessa tai korkeintaan tietyn sääntelyalan puitteissa.¹⁷⁷

¹⁶⁹ Mäenpää 2013 s. 500–501

¹⁷⁰ Mäenpää 1992 s. 154

¹⁷¹ Laakso – Suvivirta – Tarukannel 2006 s. 312

¹⁷² Mäenpää 2013 s. 500

¹⁷³ Mäenpää 1992 s. 147–148

¹⁷⁴ Merikoski 1967 s. 49

¹⁷⁵ Mäenpää 2013 s. 503

¹⁷⁶ Määttä 2007 s. 265

¹⁷⁷ Mäenpää 1992 s. 148

Mitä joustavia normeja poliisin lupahallinnossa sitten sovelletaan, kun on kyse luonnollisen henkilön aseluvista? Jos käytämme edellä mainittua Merikosken määritelmää kriteerinä, niin ampuma-aselain hankittavaa asetta koskevia edellytyksiä sääntelevä 44 §:n 1 momentti sisältää periaatteessa joustavan normin. Ase ei saa lippaan patruunamäärän, kaliiperin ja muiden ominaisuuksiensa perusteella olla hakijan ilmoittamaan käyttötarkoitukseen nähden tarpeettoman tulivoimainen. Myös AmpAL 18.2 §:ssa säädetty lupien myöntämisen yleisedellytys, eli että ei saa olla syytä epäillä, että hankkimisluvan nojalla hankittavia aseita käytettäisiin väärin, on joustava normi. Luonnollisesti myös AmpAL 45.1 §:n hakijan sopivuutta sääntelevä yleislauseke on joustava normi, kuten myös voimassa olevan luvan peruuttamisen edellytyksiä sääntelevän 67 §:n 2 momentti.

4.2 Hallinnon sisäinen ohjaus

Etsittäessä täsmennystä lain sisältöön, lain esityöt ovat perinteisesti huomionarvoinen oikeuslähde. Välillä, varsinkin kun on kyse joustavista normeista, lain tarkempi täsmentäminen saatetaan jättää tarkoituksella ainakin osaksi oikeuskäytännössä tapahtuvaksi.¹⁷⁸ Lakia soveltavan hallintoviranomaisen päätöksentekoon saattaa myös vaikuttaa erityyppisten soveltamisohjeiden, yleiskirjeiden ja määräysten sekä lausuntojen muodossa tapahtuva hallinnollinen ohjaus. Esimerkiksi lupapäätöksen tekoa normittava hallinnonsisäinen ohjaus on mahdollista, jos se on sisällöltään yleistä ja perustuu laissa olevaan yksilöityyn valtuutukseen ja pysyy tuon valtuutussäännöksen puitteissa.¹⁷⁹

Ampuma-aseluvista päättävän lupaviranomaisen päätöksentekoa normitettiin hallinnonsisäisesti vuonna 2007 sisäasiainministeriön antamilla aselupakäytäntöjen yhtenäistämisoheilla. Yhtenäistämisoheiden voimassaolo päättyi vuonna 2013.¹⁸⁰ Yhtenäistämisoheiden vaikutus lupaviranomaisen työhön oli kuitenkin huomattava. Poliisihallituksen aselupakäytäntöjen yhtenäistämisoheiden seurantaryhmä esitti vuonna 2010

---

¹⁷⁸ Määttä 2007 s. 271

¹⁷⁹ Mäenpää 1992 s. 183

¹⁸⁰ Kuusikko 2013 s. 148 (alaviite 20)

julkaistun loppuraporttinsa johtopäätöksissä, että: ”ampuma-aseisiin liittyvät lupaprosessit ja linjaukset ovat valtaosin muuttuneet yhtenäistämisohjeiden mukaisiksi”.¹⁸¹ Arvioidaksemme yhtenäistämisohjeiden vaikutusta tämän hetkiseen lupamenettelyyn meidän on syytä hieman läpikäydä ohjeiden sisältöä ja tavoitteita sekä sitä muuttunutta kansallista turvallisuustilannetta, jonka aikana niitä sovellettiin.

Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet tulivat voimaan 19.10.2007, eli täsmälleen samana päivänä, jolloin Pekka-Eric Auvinen sai hankkimisluvan .22 lr-kaliiperiseen pienoispistooliin. Tästä kaksi viikkoa myöhemmin (7. marraskuusta) Auvinen surmasi hankkimallaan aseella kahdeksan ihmistä Jokelan koulukeskuksessa. Myös Auvinen kuoli saman päivän iltana itse aiheuttamiinsa vammoihin.^{182 183} Jokelan tapaus sekä seuraavana vuonna Kauhajoella sattunut 11 kuolonuhria vaatinut vastaavan tyyppinen koulusurma herätti Suomessa keskustelun ampuma-aseisiin kohdistuvan valvonnan tiukentamisesta. Suomen turvallisuustilanne oli muuttunut. Uusi, aikaisemmin lähinnä Yhdysvalloista tuttu, väkivallan ilmiö oli tullut Suomeen. Jokelan ja viimeistään Kauhajoen jälkeen oltiin tilanteessa, jossa tarve aselainsäädännön tiukentamiselle oli ilmeinen. Mainittujen murhenäytelmien aikana voimassa ollut ampuma-aselaki ei vielä sisältänyt niitä tiukennettuja ampuma-aseen saannin edellytyksiä ja luvanhakijan sopivuuden arvioinnin instrumentteja, jotka vuoden 2011 ampuma-aselain uudistus toi tullessaan. Erityisesti hankkimisluvan saajaa koskevia edellytyksiä sääntelevä ampuma-aselain 45 § oli sisällöltään verrattain suppea eikä välttämättä enää kunnolla vastannut niihin haasteisiin, joita uudet uhkakuvat toivat tullessaan. Sen aikaisen ampuma-aselain 45 §:n 1 momentin joustavalla normilla säännelty pääsääntö, jonka mukaan luvan hakijan on oltava terveydentilansa ja käyttäytymisensä perusteella sopiva, oli silti muodollisesti täysin saman sisältöinen kuin nykyäänkin. Aiemmin joustavia normeja käsittelevässä jaksossa (4.1.2) on tuotu esiin se, miten joustavat normit avoimien ilmaisujensa takia erityisesti mahdollistavat yhteiskunnassa ja olosuhteissa tapahtuneiden muutosten asianmukaisen huomioon ottamisen päätöksenteossa. Ja viimeistään Kauhajoen jälkeen oli selvää, että yhteiskunnan turvallisuustilanteessa oli tapahtunut muutos. Oltiin siis tilanteessa, jossa joustava normi osoitti erityisen hyödyllisyytensä sääntelymekanismina. Voimassaolleen ampuma-aselain sisältämä joustava normi mahdollisti linjan tiukentamisen ja yhtenäistämisohjeet joustavan normin

---

¹⁸¹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeiden seurantatyöryhmän loppuraportti s. 28

¹⁸² Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeiden seurantatyöryhmän loppuraportti s. 5

¹⁸³ Jokelan koulusurmat 7.11.2007 – Tutkintalautakunnan raportti s. 15 ja 44

täsmäntämis- ja konkretisointimekanismina toimivat ohjenuorana uuden perusteellisemmän lupaharkinnan käytännön toteuttamisessa.

Minkälaista lupaviranomaisen harkintavaltaan vaikuttavaa ohjausta yhtenäistämisohteet tarkemmin ottaen pitivät sisällään? Kaiken kaikkiaan 86 sivuinen (ilman liitteitä) aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohje oli varsin kattava lähes koko lupaharkinnan prosessin kulun ohjeistava tietopaketti. Yhtenäistämisohjeessa ohjeistettiin koko lupaharkintaprosessin käytännön järjestelyt sekä määriteltiin suositukset sille, millaisia vaikutuksia erinäisillä käsittelyn aikana ilmi tulleilla seikoilla tulisi olla luparatkaisun lopputulokseen. Jo alkuperäisen ampuma-aselain esitöissä todettiin, että 67 §:n 2 momentissa säänneltyjä luvanhaltijan elämäntapaan ja moitittavaan käyttäytymiseen liittyviä aseluvan peruuttamisperusteita voidaan käyttää apuna harkittaessa henkilön sopivuutta ampuma-aseen hallussapitoon. Kuten seuraavaksi tulen osoittamaan, yhtenäistämisohjeilla oli merkittävä yhtenäistävä ja ohjaava vaikutus siihen miten mainitussa lainkohdassa säännellyt seikat tulevat lupaviranomaisen tietoon ja mitä lupapäätökseen ja voimassaolevan luvan voimassaoloon vaikuttavia johtopäätöksiä lupaviranomaisen pitäisi tietojen perusteella tehdä.

Ohjeessa on selostettu hakijan taustan merkityksen asianmukaisesta huomioon ottamista lupaharkinnassa ja lupien peruuttamisessa luettelemalla yleisimmät rikokset rikosnimikkeittäin ns. estetaulukoihin, joissa kunkin teon kohdalla on valmiiksi määriteltynä este uuden luvan myöntämiselle (esim. vähintään 2 vuotta. Normaali vaihteluväli 2–5 vuotta) sekä rikoksen vaikutus jo myönnetyn luvan peruutusperusteena (Kyllä/Kyllä, katso kuitenkin teksti/Ei/Ei, jos tapaukseen ei liity muuta moitittavaa käyttäytymistä/Pääsääntöisesti ei yksittäinen metsästysrikkomus, jne).¹⁸⁴ Ampuma-aselain 67 §:n 2 momentti sisältää peruuttamisperusteiden yksilöityjen määrittelyjen kuten muun muassa ”väkivaltaista käyttäytymistä osoittava rikos” ja ”rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettu rikos” lisäksi myös hyvin tulkinnanvaraisen joustavan normin: ”tai muu rikos, joka osoittaa hänet sopimattomaksi”. Vaikka joustavankin oikeusnormin soveltaminen kuuluu pääsääntöisesti oikeusharkinnan piiriin, niin käytännössä tulkintatilanne on usein avoin.¹⁸⁵ Tähänkin harkintaan aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeella voi tulkita olleen rajoittava vaikutus. Ensinnäkin

¹⁸⁴ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet 2007 s. 13–24

¹⁸⁵ *Mäenpää* 1992 s. 275

yhtenäistämisohjeen estetaulukkoihin on sisällytetty ampuma-aselaisissa nimenomaisesti mainittujen rikosten lisäksi myös ”yleisimmin lupaharkinnassa esiintyneet muut rikokset, jotka osoittavat luvanhakijan tai -haltijan sopimattomaksi hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia”. Yhtenäistämisohjeen esteperusteita perustellaan melko kattavasti oikeuskäytännöllä.^{186 187} Myös muun kuviteltavissa olevan sopimattoman käyttäytymisen (esim. lähestymiskiellot, uhkaava käytös jne.) ja terveydentilan osalta yhtenäistämisohjeessa on linjattu lupien myöntämisedellytyksistä, puuttumiskynnyksistä ja ajallisista vaikutuksista.¹⁸⁸

Kuten mainittua, yhtenäistämisohjeissa annetaan myös käytännön ohjeita koskien lupaharkinnan käytännön prosesseja, kuten luvanhakijan haastattelemisen järjestämistä. Vaikka hallituksen esityksen perustelujen mukaan hakijan henkilökohtaisten ominaisuuksien arvioimiseksi olisi tärkeää, että hakija esittäytyy lupaviranomaiselle, niin ampuma-aselaisissa hieman yllättäen ei edelleenkään ole säännelty luvan hakijan haastattelemisesta.¹⁸⁹ Tässäkin asiassa aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohje tavallaan paikkasi lainsäädännöllisen aukon. Yhtenäistämisohje ohjeistaa hakijan haastatteluprosessin kulun ja ne asiat, jotka haastattelijan tulisi siinä selvittää.¹⁹⁰ Yhtenäistämisohjeessa opastetaan portaistetusta haastattelumenettelyn kulusta, jossa mikäli haastattelun aikana tulee ilmi hakijan terveydentilaan liittyviä lupaharkintaan vaikuttavia tietoja tai epäilyjä, tulee hakija ohjata erikseen vielä toiseen lupaosaston esimiehen suorittamaan haastatteluun. On tietysti hankala sanoa, kuinka laajasti tätä yhtenäistämisohjeissa ohjeistettua haastatteluprosessin kaavaa edelleen noudatetaan ympäri Suomea. Lupaviranomaisen harkintavallan kannalta kysymys ei välttämättä kuitenkaan ole kovin mielenkiintoinen. Yhtenäistämisohjeiden oleellisin vaikutus nykyiseen lupaharkintaan oli, että ne pysyivät kaiken aikaa ampuma-aseain joustavien normien puitteissa,

¹⁸⁶ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet 2007 s. 12

¹⁸⁷ Järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumisen voidaan katsoa olevan kiistatta osoitus ampuma-aseain 67 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaisesta ”omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavasta elämäntavasta tai käyttäytymisestä. Tähän liittyen yhtenäistämisohjeen sivulla 33 ohjeistetaan, että jos hakijan lähipiiriin kuuluu henkilö tai henkilöitä, jotka ovat syyllistyneet väkivalta- tai huumausainerikoksiin, niin myös tämä tilanne voidaan rinnastaa rikoslain 17 luvun 1 a §:n mukaiseen järjestäytyneeseen rikollisryhmään kuulumiseen. Tätä perustellaan eräällä aikaisemmalla poliisilaitoksen päätöksellä, jossa hakijan ampuma-aseain hankkimislupahakemus oli hylätty, koska hänen isänsä oli syyllistynyt metsästysrikokseen sekä kahteen ampuma-aserikokseen. Yhtenäistämisohjeen sivulla 33 on kuitenkin lisäys: ”Lupaviranomaiselta ei normaalitapauksissa kuitenkaan voida edellyttää kovin pitkälle meneviä tutkimuksia hakijan lähipiiristä.”

¹⁸⁸ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet 2007 s. 25–33

¹⁸⁹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeet 2007 s. 36

¹⁹⁰ Yhtenäistämisohjeen sivulla 37 luetellut ”haastattelussa selvitettävät asiat” näyttävät käytännössä olevan täydennetty versio ampuma-aseasetuksen 43 §:ssä säädetyistä hankkimislupa-hakemuksessa ilmoitettavista seikoista (hakijan tunnistaminen, aseain käyttötarkoitus, aseain tiedot jne).

tiukensivat ja yhtenäistivät lupakäytäntöjä valtakunnallisesti. Mutta vaikka ohjeet vuonna 2013 muodollisesti lakkasivat olemasta voimassa, yhdenvertaisuusperiaatteesta johdettavasta johdonmukaisuuden vaatimuksesta seuraa, ettei ole mitään syytä olettaa, että ohjeiden aikaan saama yhtenäistävä vaikutus olisi kadonnut mihinkään. Tästä näkökulmasta katsoen ampuma-asetlain 45 ja 67 pykälät toimivat eräänlaisina ”kodifioivina joustavina normeina”. Kodifioiva joustava normi on joustavalta normilta näyttävä normi, mikä samalla kuitenkin toimii tarkempien vakiintuneiden tulkintojen ja käytäntöjen kirjauksena.¹⁹¹ Tässä tapauksessa aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeet saivat aikaan uusia vakiintuneita käytäntöjä ja vuoden 2011 ampuma-asetlain uudistuksessa voimaan jätetyt joustavat normit pitivät ohjeissa muotoillut linjaukset voimassa osana oikeuskäytäntöä.

4.3 Hallinnon oikeusperiaatteet

Viranomaisen harkintavaltaa ohjaavilla periaatteilla on vakiintuneesti ollut keskeinen asema harkintavallan laajuutta arvioitaessa.¹⁹² Hallinnon oikeusperiaatteet ovat puolueettomuus-, suhteellisuus-, luottamuksensuoja- ja yhdenvertaisuusperiaate sekä tarkoitussidonnaisuuden periaate. Näiden periaatteiden keskeiset perusteet on säännelty tiiviisti ja ytimekkäästi hallintolain 6 §:ssä, joka kuuluu näin: ”Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisten toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.” Nykykäsityksen mukaan hallinnon oikeusperiaatteiden katsotaan koskevan yleisellä tasolla kaikkea hallinnollista toimintaa. Ne ohjaavat oikeussääntöjen soveltamista ja tulkintaa riippumatta siitä, kuinka täsmällisesti viranomaisen päätösvallasta on säännelty.¹⁹³ Tämän tutkimuksen kannalta lienee kuitenkin mielenkiintoisinta keskittyä tarkastelemaan mainittuja periaatteita alkuperäisen kontekstinsa mukaisesti ns. harkintavallan rajoitusperiaatteina.

---

¹⁹¹ Määttä 2007 s. 268–271

¹⁹² Mäenpää 2013 s. 506

¹⁹³ Niemivuo – Keravuori-Rusanen – Kuusikko 2010 s. 121

4.3.1 Yhdenvertaisuusperiaate

Ensimmäisenä hallintolain 6 §:stä tulee ilmi yhdenvertaisuusperiaate: ”Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti”. Kaikenlaisen syrjinnän kiellon lisäksi yhdenvertaisuusperiaatteeseen sisältyy tietynlainen päätöksenteon johdonmukaisuuden vaatimus. Samanlaisissa asioissa olisi siten noudatettava samanlaista menettelyä ja johdonmukaista ratkaisulinjaa. Hallintolupa-asiaa käsiteltäessä tämä tarkoittaa luonnollisesti sitä, että lain mukaisia lupaperusteita tulisi tulkita kaikkien hakijoiden kohdalla samalla tavalla.¹⁹⁴ Johdonmukaisuus ei kuitenkaan estä ratkaisulinjan muuttamista, jos muuttamiseen on perusteltu syy. Uusi ratkaisulinja, esimerkiksi uusi tiukempi tulkinta ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaisista luvan peruuttamisen perusteista, voi perustua esimerkiksi ratkaisuun sovellettavaan lain uudenlaiseen tulkintaan, asiaa koskevan oikeuskäytännön muutokseen, uuteen selvitykseen tai olosuhteiden muutokseen. Kun uusi ratkaisulinja on omaksuttu, sitä olisi myös muutoksen jälkeen alettava noudattaa johdonmukaisesti.¹⁹⁵ On syytä olettaa, että yhdenvertaisuusperiaate ei ole välttämättä aina toteutunut niin hyvin kuin pitäisi ampuma-aselupia koskevassa lupaharkinnassa, mutta että tilanne on parantunut. Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistuksen säätämisen yhteydessä oli havaittu, että hankkimis- ja hallussapitolupien myöntämiseen ja peruuttamiseen liittyvät lupakäytännöt olivat toisistaan hyvin poikkeavia eri lupaviranomaisissa.¹⁹⁶

4.3.2 Tarkoitussidonnaisuuden periaate

Hallintolain 6 §:n kohta, jonka mukaan viranomaisen on ”käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin” ilmentää tarkoitussidonnaisuuden periaatetta. Tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisen ei saa edistää laista ilmenevälle tehtävälle tai tavoitteelle vieraita tarkoituksia.¹⁹⁷ Niinpä lupaviranomaisena toimiva poliisi ei siis esimerkiksi saa antaa omien ampuma-aseisiin liittyvien poliittisten mielipiteidensä vaikuttaa päätöksensä suuntaan tai toiseen. Erityisesti ampuma-aseen väliaikaisen haltuunoton tilanteita voitaisiin tarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta pitää potentiaalisesti riskialttiina.

---

¹⁹⁴ Kulla 2012 s. 97

¹⁹⁵ Mäenpää 2013 s. 152

¹⁹⁶ HE 106/2009 s. 24

¹⁹⁷ Mäenpää 2013 s. 154

AmpAL 92 § mahdollistaa soveltajalleen tietyn tyyppisissä tilanteissa niin laajan harkintavallan, että on mahdollista syntyä tilanteita, joissa päätöksen vaikuttimet ovat virheelliset, mutta koska päätös on muodollisesti lain mukainen, päätöksen mielivaltaisuutta ei voida osoittaa.^{198 199}

4.3.3 Puolueettomuusperiaate

Puolueettomuusperiaate tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että viranomaisen toimien on oltava puolueettomia. Ampuma-aselupahakemusta käsittelevä poliisiviranomainen ei saa esimerkiksi antaa myönteistä lupapäätöstä tuntemalleen hakijalle puhtaasti henkilökohtaisena palveluksena. Puolueettomuus on tärkeä ja ehdoton edellytys viranomaisen toiminnan legitimitetin kannalta. Pelkkä hallintolain 6 §:n mukainen periaate itsessään on kuitenkin sisällöltään melko väljä. Sitä on konkretisoitu monilla erityissäätelyillä, kuten mm. lainalaisuusperiaatteella, eri virkarikossäännöksillä ja esteellisyysäännöksillä. Itse periaate yleisenä oikeusperiaatteena on jokseenkin julistuksenomainen ja tulee siksi vain harvoin sovellettavaksi käytäntöön.²⁰⁰

4.3.4 Suhteellisuusperiaate

Hallintolain 6 § toisen virkkeen mukaisesti viranomaisten toimien on myös oltava ”oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden”. Tarkemmin sanottuna tämä tarkoittaa sitä, että viranomaisten toimien on oltava asianmukaisia, tarpeellisia ja oikein mitoitettuja sen tavoitteen kannalta, joihin kyseisillä toimilla pyritään.²⁰¹ Hallintotoimen ”ankarusaste” olisi siis sopeutettava toimen yleisen laadun ja kulloinkin kysymyksessä olevan intressin tärkeyden mukaiseksi. Tätä periaatetta nimitetään suhteellisuusperiaatteeksi ja sillä voidaan perustellusti sanoa olevan korostettu merkitys vapaaharkintaisen hallintotoimen kannalta katsoen.²⁰²

¹⁹⁸ Ampuma-aseen väliaikaisesta haltuunotosta tarkemmin jaksossa 5.3

¹⁹⁹ Tarkoitussidonnaisuus on pidettävä käsitteellisesti erillään päätöksen tarkoituksenmukaisuudesta. Tarkoitussidonnaisuuden periaatteen, kuten muidenkin HL 6 §:ssä säädettyjen hallinnon oikeusperiaatteiden vastaisesti tehty hallintopäätös on lainvastainen. Tarkoituksenmukaisuutta koskevassa arvioissa on sen sijaan kyse siitä onko hallintopäätös useista lainmukaisista vaihtoehdoista optimaalisin tai onnistunein. Päätöksen tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen kuuluu viranomaisen hallinnollisen harkintavallan piiriin. Ks. *Mäenpää* 2013 s. 1005 ja *HE 230/2014* s. 53

²⁰⁰ *Kulla* 2012 s. 103

²⁰¹ *Niemivuo – Keravuori-Rusanen – Kuusikko* 2010 s. 130

²⁰² *Merikoski* 1967 s. 75

Suhteellisuusperiaatteella on tärkeä merkitys erityisesti silloin, kun viranomainen harkitsee hallinnon asiakkaan kannalta epäedullisia oikeudellisten seuraamuksia.²⁰³ Ampuma-aselupiin liittyvissä asioissa periaate tulee luonnollisesti sovellettavaksi harkittaessa lupahakemuksen epäämistä, kun harkitaan jo voimassa olevan luvan peruuttamista tai kun harkitaan luvan myöntämistä erityisestä syystä määräaikaisena. Turun hallinto-oikeuden vuonna 2010 ratkaisemassa tapauksessa (Turun HaO 15.3.2010 10/0159/3) oli kysymys viimeksi mainitusta tilanteesta. Ratkaistavana oikeuskysymyksenä oli, oliko lupaviranomainen voinut myöntää pienoispistoolin hallussapitoluvan ampuma-aselain 53 §:n mukaisesti määräaikaisena siitä erityisestä syystä, että kyseinen ase on kätkevävyytensä ja itselataavan toimintatapansa vuoksi riskialtis yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Kyseessä ei ollut henkilön ensimmäinen käsiase. Tämän seikan sekä hallintolain 6 §:ssä ilmaistun suhteellisuusperiaatteen huomioon ottaen hallinto-oikeus katsoi, että luvan myöntäminen määräaikaisena ei ollut välttämätöntä ja kumosi poliisilaitoksen päätöksen palauttaen asian sille uudelleen käsiteltäväksi.

Suhteellisuusperiaate voi vaikuttaa saman tyyppistä asiaa koskevaan harkintaan hyvin eri tavalla riippuen siitä onko kyseessä ampuma-aseluvan myöntämistä vai peruuttamista koskevasta asiasta. Kuten lupaviranomaisen tietojensaantioikeutta käsittelevässä jaksossa (2.2.4) on jo tuotu esiin, tätä tutkielmaa tehdessä vastaan ei ole tullut ainuttakaan oikeustapausta, josta olisi käynyt ilmi, että lupaviranomainen olisi käyttänyt ampuma-aselain 45 §:n mahdollistamaa oikeutta saada hakijasta lääketieteellinen arvio ilman hakijan suostumusta. Mutta kuten samassa yhteydessä tuli myös mainittua, tiedossa on ainakin yksi tapaus, jossa poliisilaissa säädetyä peruuttamisharkintaa koskevaa vastaavaa tietojensaantioikeutta oli hyödynnetty. Esiin nousee mielenkiintoinen kysymys. Onko 45 §:ssä säädetty lupaviranomaisen itsenäinen tietojensaantioikeus ristiriidassa suhteellisuusperiaatteen kanssa? Toisin sanoen, voiko lääketieteellisen arvion tilaaminen hankkimisluvan hakijasta ilman hakijan nimenomaista suostumusta koskaan olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden? Katsoisin, että vastaus tähän on ei. Kuten jaksossa 2.2.4 olen tarkemmin osoittanut, lupaviranomaisen ei tarvitse käyttää itsenäistä tietojensaantioikeutta, koska lievempi keino ajaa saman asian. Katson, että suhteellisuusperiaatteen vaikutus ei kuitenkaan samalla tavalla poissulje poliisilain 35 pykälän 3 momentin soveltamista. Asiasta ei ole mainintaa lain esitöissä, mutta itsenäisellä tietojensaantioikeudella saattaa olla luvan peruuttamisharkinnassa

---

²⁰³ Niemivuo – Keravuori-Rusanan – Kuusikko 2010 s. 131

erityistä taktista hyötyä. Jos asetta ei ole otettu väliaikaisesti haltuun, luvan peruuttamisharkinnassa on kyse tilanteesta, jossa ampuma-ase on henkilön hallussa, joka potentiaalisesti on vaaraksi itselleen tai muille. Tällaisissa tilanteissa lupaviranomaisella saattaa olla luvanhaltijan provosoimisen välttämiseksi perusteltu tarve hankkia selvityksiä luvanhaltijan tietämättä.

4.3.5 Luottamuksensuojaperiaate

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisten toimien on myös ”suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia”. Tämä kohta on luottamuksensuojaperiaatteen ilmentymä. Luottamuksensuojaperiaate on tarkoitettu ennen muuta yksilön suojaksi julkista valtaa vastaan. Periaatteen keskeisenä ajatuksena on se, että yksityisten tulee voida luottaa viranomaisten toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen sekä viranomaisten tekemien hallintopäätösten pysyvyyteen.²⁰⁴ Luottamuksensuojan tavoitteena ei kuitenkaan ole muodostaa kerran tehdystä hallintopäätöksestä saavutettua oikeutta. Myönnetty lupa tai etuus voidaan siis peruuttaa tai niitä voidaan muuttaa, jos tällaiselle päätökselle on lainmukaiset perusteet.²⁰⁵ Luottamuksensuojaperiaate suojaa siis oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia – ei pelkkiä odotuksia. Toinen erityisesti aselupien kannalta mielenkiintoinen luottamuksensuojaperiaatteen ilmentymä on viranomaisen velvollisuus noudattaa omaksuttua tulkintalinjaa. Mutta tässäkin ei ole kyse ehdottomasta velvollisuudesta. Viranomaisen voi muuttaa perustellusta syystä vakiintunuttakin ratkaisukäytäntöään.²⁰⁶ Perusteltuna syynä voidaan pitää sitä, että aikaisemmin voimassa ollut käytäntö on johtanut lain tavoitteiden (esimerkiksi aseiden väärinkäytön estäminen) kannalta huonoihin tuloksiin.²⁰⁷

Vuodelta 2009 olevassa ratkaisussaan eduskunnan oikeusasiamies otti kantaa siihen olivatko sisäasiainministeriön poliisiosaston aikaisempina vuonna antamat ampuma-aselupia koskevat ohjeet lainmukaisia mm. luottamuksensuojaperiaatteen kannalta.²⁰⁸ Ratkaisu oli vastaus

²⁰⁴ Niemivuo – Keravuori-Rusanen – Kuusikko 2010 s. 132

²⁰⁵ Mäenpää 2016 s. 101

²⁰⁶ Mäenpää 2016 s. 99–101

²⁰⁷ Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 11.12.2009, Dnro 4564/2/09, Kohta 3.2, Luottamuksensuoja

²⁰⁸ Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 11.12.2009, Dnro 4564/2/09

useisiin lokakuussa 2008 oikeusasiamiehelle tehtyihin kanteluihin.²⁰⁹ Kannanotossaan oikeusasiamies tunnusti hallinnon asiakkaan oikeuden luottaa siihen, että viranomaisen noudattaa omaksumaansa tulkintaa ja soveltamiskäytäntöä. Oikeusasiamies kuitenkin muistutti, että tämä oikeus on vain silloin, kun olosuhteet eivät ole olennaisesti muuttuneet tai aiempi käytäntö ei ole selvästi lainvastainen. Olosuhteiden muuttuessa soveltamiskäytännön pitää voida kehittyä, kunhan kehitys pysyy lain puitteissa. Tällä perusteella oikeusasiamies katsoi, että aselupakäytäntöjen muuttaminen ei ollut yksittäisen luvanhakijan kannalta luottamuksensuojan vastaista. Samassa yhteydessä oikeusasiamies korosti, että ”kenelläkään ei ole ehdotonta subjektiivista oikeutta saada asetta itselleen”. Yhteiskunnan muutostarpeiden ja luottamuksensuojan välillä vallitsee selkeä jännite²¹⁰ ja oikeusasiamiehen tässä asiassa antama ratkaisu voidaan nähdä osoituksena siitä. Luottamuksensuojan soveltamiseen ei vaikuta ainoastaan luottamuksen suojaamisen arvoisuus vaan myös yksilön intressin painavuus verrattuna julkiseen etuun.²¹¹ Ja ampuma-aseisiin liittyvissä asioissa julkinen intressi on tunnetusti korostuneesti merkittävä. Ampuma-aseen hallussapitoluvassa on myös aina kyse poikkeuksesta yleiseen kieltoon. Katson, että nämä seikat vähentävät luottamuksensuojan periaatteen merkitystä ampuma-aseisiin liittyvässä päätöksenteossa.

4.4 Perusoikeudet

Tämän tutkielman Yhdysvaltoja käsittelevässä jaksossa on tuotu esiin se, miten Yhdysvaltain perustuslaki antaa kansalaisille oikeuden pitää hallussa ampuma-aseita. Koska Suomessa ei ole vastaavaa oikeutta ampuma-aseiden hallussapitoon, intuitiivisesti emme välttämättä tule helposti ajatelleeksi ampuma-aseisiin liittyvää lupaharkintaa perusoikeusnäkökulmasta. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on kuitenkin turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ja koska hallintoviranomaiset ovat osa julkista valtaa,²¹² velvoittaa PL 22 § myös poliisiviranomaista sen käyttäessä ampuma-aselupiin liittyvää

---

²⁰⁹ ”Kanteluissa arvosteltiin ensinnäkin sitä, että pistoolin, pienoispistoolin, revolverin ja pienoisrevolverin hallussapitoluvat tulisi ohjeen mukaan antaa aina määräaikaisina. Kantelijat viittasivat siihen, että ampuma-aselain mukaan hallussapitolupa myönnetään toistaiseksi, jollei sitä erityisestä syystä ole annettava määräajaksi. Kantelijat arvostelivat myös vaatimusta lääkärintodistuksen esittämisestä. Samoin pidettiin kohtuuttomina niitä vaatimuksia, joita ohjeet asettavat ampumaharrastuksen osoittamiselle. Lisäksi kantelijat olivat huolissaan aseharrastajien tasapuolisesta kohtelusta.” Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu 11.12.2009, Dnro 4564/2/09, Kohta 1

²¹⁰ *Kulla* 2012 s. 108

²¹¹ *Kulla* 2012 s. 111

²¹² *Hallberg ym.* 2011 s. 818

harkintavaltaansa. PL 2.3 §:n yleinen lainalaisuusvaatimus, jonka mukaan kaiken julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia, on tietysti myös perustuslaillinen velvoite. Soveltaessaan lakia lupaviranomainen siis sopeuttaa harkintavaltansa perustuslain määrittelemiін puitteisiin.²¹³ Näin ollen periaatteessa kaikki lupaviranomaisen oikeaoppinen harkintavallan käyttö on samalla perustuslain mukaista harkintavallan käyttöä.

Mutta vaikka perusoikeudet ovat käytännön ratkaisutilanteissa periaatteessa sovellettavaa oikeutta, niiden välitön soveltaminen viranomaisissa on silti poikkeuksellista.²¹⁴ Tämä johtuu osaksi siitä, että Suomessa perustuslainmukaisuuden valvonta on painottunut ennakkolliseksi. Ennakkovalvonnalla eduskunnan perustuslakivaliokunta pyrkii jo lainvalmisteluvaiheessa eliminoimaan säädettävistä laeista perustuslain kanssa ristiriitaisiksi katsottavia lainsäätämiskäytöksiä.²¹⁵ Perusoikeussäännökset eivät kuitenkaan pelkästään rajoita eduskunnan toimivaltaa lainsäätäjänä. Niistä myös usein johdetaan lainsäätäjään kohdistuvia aktiivisia toimintavelvoitteita.²¹⁶ Seuraavaksi käsitellään vielä erikseen kolmea perusoikeutta, jotka usein assosioidaan liittyvän ampuma-aseisiin liittyvään lupaharkintaan – oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, yhdistymisvapautta sekä omaisuuden suoja.

4.4.1 Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Turvallisuuden nimenomaisella mainitsemisella on tarkoitettu korostaa julkisen vallan positiivisia toimintavelvoitteita yhteiskunnan jäsenten suojaamiseksi rikoksilta ja muilta heihin kohdistuvilta oikeudenvastaisilta teoilta, olivatpa niiden tekijät julkisen vallan käyttäjiä tai yksityisiä tahoja.²¹⁷ Kun on kyse toisten yksilöiden taholta tulevista uhista, välittyy perusoikeuksien

---

²¹³ Mäenpää 2013 s. 503

²¹⁴ Hallberg ym. 2011 s. 870

²¹⁵ Hallberg ym. 2011 s. 865–866

²¹⁶ HE 309/1993 s. 26

²¹⁷ HE 309/1993 s. 46

vaikutus käytännössä perusoikeuksia konkretisoivan tavallisen lainsäädännön välityksellä.²¹⁸ Tästä näkökulmasta katsoen ampuma-aselain voidaan katsoa olevan merkittävä yksityisten keskinäisten suhteiden turvallisuutta edistävä laki. Esitöissä ilmaistu ampuma-aselain keskeinen tavoite nimittäin on ”ampuma-aseiden käyttöön liittyvän turvallisuuden parantaminen sekä yksilöön kohdistuvan väkivallanteon ja tapaturman vaaran vähentäminen”.²¹⁹ Näin ollen ampuma-aselain keskeisin pyrkimys ja sitä kautta myös lakia soveltavan lupaviranomaisen harkintaa ohjaava julkisen edun turvaamisen tavoite on palautettavissa perustuslain 7 §:n mukaisen oikeus elämään perusoikeuden turvaamiseen. Ampuma-aselaissa säännellyt henkilön soveltuvuudelle ja aseiden ominaisuuksille asetetut edellytykset eivät siis ole itseisarvoisia päämääriä vaan keinoja ihmisten elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen kohdistuvien uhkien minimoimiseksi sekä ehkäisemiseksi.

4.4.2 Yhdistymisvapaus

Perustuslain 13 §:ssä on turvattu yhdistymisvapaus. Positiivisen yhdistymisvapauden lisäksi yhdistymisvapauteen kuuluu myös oikeus olla kuulumatta yhdistykseen eli ns. negatiivinen yhdistymisvapaus. Hallituksen esityksessä ampuma-aseiksi vuodelta 1998 tämän on katsottu vaikuttavan ampuma-aselupiin siten, että luvanhakijoilta ei voida edellyttää ampuma- tai metsästysseuran jäsenyyttä. Intuitiivisesti tätä voisi pitää lupaharkinnan kannalta tarpeettoman tiukkana ja epätarkoituksenmukaisena tulkintana. Olisihan toki kätevää, varsinkin jos on kyse ampumaurheilun tai -harrastuksen aktiivisuuden selvittämisestä, että voitaisiin vaatia että hakija tosiasiallisesti kuuluu johonkin ampuma- tai metsästysseuraan. Vuoden 2011 ampuma-aselain uudistusta valmisteltaessa tämä kilpaileva ”kapeampi” tulkinta alkoikin saada kannatusta. Katsottiin, että ampumaseuran jäsenyyden edellyttäminen luvanhakijoilta ei enää olisi yhdistymisvapauden vastaista ja että tällainen edellytys olisi siksi myös täysin hyväksyttävä lainsäätämiskäytäntö. Utta tulkintaa perusteltiin sillä, että koska lähtökohtaisesti on kyse vapaaehtoisesta harrastustoiminnasta, henkilö voi vapaasti ratkaista ryhtyykö hän harrastamaan ampuma-urheilua. Ja jos hän ryhtyy, hän voi myös ”vapaasti” ratkaista sen, minkä

---

²¹⁸ Hallberg ym. 2011 s. 135

²¹⁹ HE 183/1997 s. 35

yhdistyksen jäseneksi hän liittyy.²²⁰ Ehdotettu uusi edellytys ampumaseuran jäsenyydestä ei kuitenkaan lopulta päätynyt vuonna 2011 voimaan tulleeseen uuteen ampuma-aselain 45 §:än.²²¹ Mutta vaikka laki ei edelleenkään suoranaisesti aseta luvansaannin edellytykseksi, että hakija itse kuuluu yhdistyslain 4 §:ssä tarkoitettuun yhdistykseen, se kuitenkin edellyttää, että hakija esittää YhdL 4 §:ssä tarkoitetun luvan saaneen yhdistyksen ampuma-asekouluttajan antaman todistuksen harrastuksesta, joka on jatkunut vähintään kaksi vuotta. Lain siis kenties voisi katsoa johtavan tilanteeseen, jossa yhdistyksen jäsenyyttä käytännössä odotetaan. Lain sanamuoto itsessään ei kuitenkaan ole ristiriidassa PL 13 §:n kanssa. Mutta vaikka kysymystä voidaan ehkä edelleen pitää ongelmallisena, se on lainsäätäjän toimesta ratkaistu, eikä se käytännössä vaikuta yksittäisen lupaviranomaisen harkintaan.

4.4.3 Omaisuuden suoja

Kuten on jo tullut esiin, kun aseiden hallussapitoon oikeuttava lupa raukeaa tai peruutetaan, poliisin on tehtävä päätös aseiden haltuunotosta. Esiin herää kysymys, että eikö tämä ole ristiriidassa perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan kanssa. Vastaus on ei. Periaatteessa on totta, että omistusoikeus ampuma-aseisiin kuuluu omaisuuden suojan piiriin. Perusoikeuksilla ei ole kuitenkaan tarkoitettu suojattavan omaisuuden erilaisia vaarallisia ja vahingollisia käyttötapoja.²²² Näin ollen poliisi voi ottaa luvallisenkin aseiden haltuun, kun laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Jotta haltuunotosta aiheutuisi aseiden omistajalle mahdollisimman vähän taloudellisia menetyksiä, ampuma-aselain 99 §:n mukaan ampuma-aseet, jotka ovat haltuunotosta samaisen lain 91 §:n perusteella tehdyn päätöksen nojalla poliisin hallussa, voidaan luovuttaa kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tekemisestä omistajan ilmoittamalle tai hyväksymälle asianmukaisen luvan haltijalle. Aseiden omistajalla on

²²⁰ ”Ampumaurheilussa tai –harrastuksessa on kysymys vapaaehtoisesta harrastustoiminnasta. Henkilö voi siis vapaasti ratkaista sen, ryhtyykö hän harrastamaan ampumaurheilua. Jos hän ryhtyy, hänen on liityttävä jonkin yhdistyslain 4 §:n mukaisen luvan saaneen yhdistyksen jäseneksi. Hän voi vapaasti ratkaista sen, minkä yhdistyksen jäseneksi hän liittyy. Käytännössä haja-asutusalueella voi olla kuitenkin vain vähän vaihtoehtoja. Ottaen huomioon, että kysymys on harrastustoiminnasta, eikä toimintaa ole sidottu minkään tietyn yhdistyksen jäsenyyteen, ei kysymyksessä ole perustuslain 13 §:n 2 momentin vastaisesta yhdistymisvapauden rajoittamisesta.” *HE 106/2009* s. 42

²²¹ Sanamuoto jota alun perin ehdotettiin, mutta johon ei päädytty kuului: ”Hankkimislupa ampumaurheilussa ja -harrastuksessa käytettävää 6 §:n 2 momentin 4–7 kohdassa tarkoitettua ampuma-asetta varten voidaan antaa luonnolliselle henkilölle vain, jos tämä on yhdistyslain (503/1989) 4 §:ssä tarkoitetun luvan saaneen yhdistyksen jäsen ja esittää yhdistyksen ampuma-asekouluttajan antaman todistuksen harrastuksestaan, jonka on oltava jatkunut aktiivisesti vähintään kaksi vuotta.” *HE 106/2009* s. 106

²²² *Hallberg ym.* 2011 s. 569–570

siis kolme kuukautta aikaa etsiä aseelle ostaja.²²³ AmpAL 99 §:n mukaan määräaika voidaan erityisestä syystä jatkaa enintään kolmella kuukaudella. AmpAL 100 §:n mukaan, jos aseelle ei löydy ostajaa, poliisi myy aseensa julkisella huutokaupalla omistajan lukuun.

4.5 Kauhajoki

Perustuslain 118 §:n mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Vakiintuneesti on katsottu, että virkavastuu sisältää sekä rikosoikeudellisen että vahingonkorvausoikeudellisen vastuun. Rikosoikeudellisesta virkavastuusta säädetään rikoslain 40 luvussa ja virkavastuuseen perustuvasta korvausvastuusta vahingonkorvauslaissa (VahKL, 412/1974).²²⁴ Lupaviranomaisen virkavastuu ei sinällään kuulu tämän tutkimuksen rajauksen piiriin. Virkavastuu ja lupaviranomaisen harkintavalta ovat kuitenkin kiinteästi yhteydessä toisiinsa, kuten tulen seuraavaksi osoittamaan.

Virkavastuusta puhuttaessa on katsottu, että jos virkamies tekee päätöksen harkintavaltansa rajoissa, sitä ei voida pitää virkavelvollisuuden vastaisena menettelynä, vaikka päätös olisi kuinka huono.²²⁵ Vapaata harkintaa koskevassa tutkimuksessaan Merikoski tuo esiin saman sisältöisen huomion. Merikosken mukaan lain asettamissa puitteissa tapahtuvan aidon vapaan harkinnan käytöstä ei voi seurata oikeudellisia sanktioita.²²⁶ Tämä päätelmä on hyvin johdonmukainen ja eräällä tavalla jopa itsestään selvä. Ja koska Merikoski ei analysoi asiaa sen tarkemmin, intuitiivisesti ajatellen kysymys olisi mahdollista jättää tässäkin tutkielmassa Merikosken viitoittamalla tavalla ”avoimeksi ja oikeusteoreetikoiden selvitettäväksi”. Kauhajoen koulusurmia seuranneen virkarikosasian johdosta annetun Vaasan hovioikeuden tuomion (Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596) takia asia ansaitsee kuitenkin tulla tarkemmin selvitetyksi. Uuden oikeuskäytännön johdosta, siitä mitä on sanottu viranomaisten virkavastuusta, voidaan nyt tehdä paremmin päätelmiä suhteessa aseluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavaltaan.

---

²²³ HE 5/2003 s. 8

²²⁴ Parviainen 2010 s. 18

²²⁵ Lappi-Seppälä ym. 2013 s. 1132

²²⁶ Merikoski 1968 s. 95

4.5.1 Syyte ja tapahtumainkulku

Virallisen syyttäjän esittämän syytteen mukaan kyse oli siitä oliko Kauhajoen koulusurmat tehneelle Matti Juhani Saarelle ampuma-aseen hankkimisluvan myöntänyt poliisi A syyllistynyt tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen, kun hän ei ollut määrännyt Saaren asetta otettavaksi väliaikaisesti poliisin haltuun. Asianomistajien esittämän syytteen mukaan A oli lisäksi toiminut virkavelvollisuuksiensa vastaisesti jo luvan myöntämisvaiheessa laiminlyömällä hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaisen selvitysvelvollisuutensa ja myöntämällä aseiden hankkimisluvan ampuma-aselain vastaisesti.²²⁷

Saari oli vuoden 2008 kesäkuussa hakenut hankkimislupaa 22-kaliiperiseen pienoispistooliin. Käyttötarkoitukseksi Saari oli ilmoittanut tarkkuusammunnan Sotkan ampumaradalla Kauhajoella. Hakemuksensa liitteenä Saari oli esittänyt kuitin Kauhajoen Ampujat ry:lle suorittamastaan 10 euron suuruudesta maksusta. Maksu oli oikeuttanut Saaren harjoittelemaan Sotkan ampumaradalla. Saari ei kuitenkaan ollut maksanut seuran jäsenmaksua, joka olisi oikeuttanut myös kilpailemiseen. Vakuuttaakseen A:n harrastuksensa vakavuudesta, Saari oli myös väittänyt ampuneensa mökillä isänsä pistoolilla. Koulusurman jälkeen oli kuitenkin selvinnyt, ettei väite pitänyt paikkaansa. Saari oli käynyt A:n haastateltavana 7.8.2008, minkä jälkeen A oli myöntänyt Saarelle aseiden hankkimisluvan.²²⁸

Ensimmäiset viitteet Saaren sopimattomuudesta aseiden hallussapitoon ilmenivät, kun Saari kävi tarkastuttamassa ostamansa aseiden Kauhajoen poliisiasemalla 2.9.2008. Aseiden tarkastanut konstaapeli B oli aistinnut Saaren käytöksessä jotain epäilyttävää. Konstaapelin mukaan Saarella oli tarkastuksen aikana ”tilanteeseen sopimaton valokuvamainen hymy”. Tarkastuksen jälkeen konstaapeli oli ilmaissut huolensa toimistosihteerille sanomalla, että toivottavasti kysymyksessä ei ole seuraava kouluampuja. Perjantaiamuna 19.9.2008 Kauhajoen lukion pihalta löydettiin hautakynntilä, jonka johdosta huolestunut puistotyöntekijä alkoi etsiä internetin YouTube-sivuilta tietoa Kauhajoki-hakusanalla. Esiin oli tullut Saaren

---

²²⁷ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 2–3

²²⁸ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 15

ampumaradalla kuvaamia ampumavideoita, joihin oli liitetty tulipaloihin ja äitien itkemiseen viittaavia tekstejä sekä englanninkielinen uhkaavan oloinen runo. Kaikista havainnoista ilmoitettiin Kauhajoen poliisille vielä saman päivän aikana. Paikalla olivat tuolloin olleet Saaren aseiden tarkastanut B, kenttäjohtajana toiminut konstaapeli C sekä konstaapelit D, E ja F. Poliisit olivat katsoneet Saaren internettiin lisäämät videot. Saaren IRC-Galleria -profiilista löydettiin vielä lisäksi mm. viittaus Columbinen koulusurmaan. Paikalla olleiden tiedossa oli myös, että erään Kauhajoella asuvan opettajan postilaatikko oli yritetty räjäyttää kaksi päivää aiemmin. Saaren aseiden tarkastanut B toi muiden tietoon Saaren käytöksestä tekemänsä havainnot ja ilmoitti kantanaan, että ase pitäisi ottaa Saarelta pois välittömästi. Saaresta saatavilla ollut internet-aineisto oli tuonut C:n mieleen Jokelan koulusurman.²²⁹

Koska A:lla oli perjantaina vapaapäivä, C ja D olivat soittaneet päällystön johtovalmiudessa Seinäjoella toimineelle apulaispoliisipäällikkö G:lle, joka oli antanut käskyn ottaa ase pois Saarelta. G:lle oli kertomansa mukaan jo tässä vaiheessa syntynyt mielikuva koulusurman vaarasta. Viisi poliisia lähti suorittamaan tehtävää Saaren asunnolle. Saari oli kuitenkin jo ehtinyt lähteä viikonlopun viettoon kotipaikkakunnalleen Pyhäjärvelle. Tässä vaiheessa G katsoi, että vaikka tilanteessa olisi perusteet suorittaa kotietsintä, niin taktisista syistä olisi kuitenkin varmintaa, että ase otetaan pois vasta maanantaina, ettei asia paljastuisi Saarelle. G kehotti poliisimiehiä kääntymään maanantaina asiassa A:n puoleen ja ehdotti, että mahdollisista operaatioista viikonlopun aikana päättää johtovalmiudessa toimiva komisario. Seuraavana päivänä (lauantai 20.9.2008) C oli tavannut A:n häätälaisuudessa. C oli kertonut A:lle lyhyesti perjantain tapahtumista ja pyytänyt lupaa ottaa ase pois Saarelta. Eräs toinen paikalla ollut konstaapeli oli esittänyt mielipiteenään, että ase tulisi ottaa pois, ”ettei tule seuraavaa Jokelaa”. A ei kuitenkaan tullut vakuuttuneeksi asian kiireellisyydestä ja päätyi siihen, että asia voidaan ratkaista maanantaina. Sunnuntaina konstaapelit C ja E olivat käyneet Saaren asunnon ulkopuolella katsomassa olisiko Saari jo palannut. E oli kertonut C:lle, ettei aio päästää lapsiaan maanantaina kouluun.²³⁰

Maanantain aamupalaverissa A:nkin ollessa paikalla asiaa alettiin jälleen selvittämään ja Saaresta viikonlopun aikana tietoon saatu aineisto saatettiin A:n tietoon. C esitti jälleen

---

²²⁹ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 16–17

²³⁰ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 17–18

mielipiteenään, että ase pitäisi hakea Saarelta pois. A oli katsonut Saaren YouTube-videot. C:n ja erään toisen poliisimiehen mukaan A oli kuitenkin vaikuttanut kärsimättömältä – ikään kuin hän ei olisi ollut kovin kiinnostunut katsomaan videoita. A:n mukaan häntä oli esitetystä aineistosta jäänyt askarruttamaan ainoastaan englanninkielinen teksti, jollaisen kirjoittaminen saattaisi A:n mukaan viitata mielenterveyden häiriöihin. A oli aikeissa ryhtyä toimiin aseiden haltuun ottamiseksi, mutta päätti, että sen sijaan hän kutsuu Saaren haastatteluun poliisilaitokselle Saaren terveydentilan selvittämiseksi. Jos aihetta ilmenisi, A määräisi Saaren aseiden otettavaksi haltuun haastattelun jälkeen. A:n päätökseen oli ilmeisesti osana vaikuttanut se, että maanantaihin mennessä oli saatu selvitystä, jonka mukaan Saarella ei aiemmista epäilyistä huolimatta ollutkaan mitään tekemistä hautakenttien asettamisen ja postilaatikon räjäyttämisen kanssa. Saari oli saapunut haastatteluun vielä samana päivänä. Haastattelussa A oli kysynyt Saarelta uhkaavana pitämästään englannin kielisestä tekstistä ja siitä missä motiiveissa Saari on tekstin internettiin laittanut. Saari oli kertonut, että kysymyksessä ovat ainoastaan laulun sanat ja että internet on täynnä sellaisia. Saari oli ilmeisesti muutenkin esiintynyt hyvin ja luottamusta herättävästi. A oli päätenyt siihen, ettei aseiden väliaikaiselle haltuun ottamiselle eikä luvan peruuttamiselle ole olemassa edellytyksiä. Seuraavana päivänä Saari surmasi edellä mainitulla aseella Seinäjoen ammattikorkeakoulun Kauhajoen toimipisteessä 10 henkilöä ja lopuksi itsensä.²³¹

4.5.2 Hovioikeuden tuomio

Mitä tulee aseiden hankkimisluvan myöntämiseen, hovioikeus tuli samaan tulokseen kuin käräjäoikeus ja katsoi, että A:n ei ole osoitettu menetelleen lain tai määräysten vastaisesti tai muutoinkaan huolimattomasti. HO:n kanta ei ole yllättävä. Aikana jolloin A myönsi hankkimisluvan Saarelle, ei ollut ollut käytäntönä vaatia kovin perusteellista selvitystä hakijan harrastuneisuudesta.²³² A oli käyttänyt lisäselvityksen hankkimiseksi haastattelua joka oli aselupakäytäntöjen yhtenäistämisoheessa suositeltu menettelytapa.²³³ Ja koska haastattelun perusteella ei ollut syytä epäillä Saaren sopivuutta luvanhaltijaksi, ei ollut myöskään perusteita edellyttää Saaren esittävän tarkempia terveydentilaansa koskevia tietoja.

---

²³¹ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 18–19 ja 26–27

²³² Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 22

²³³ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisoheet 2007 s. 61

Ratkaisussa oleellisin oli kysymys aseiden väliaikaisesta haltuunotosta. Virallinen syyttäjä oli katsonut, että A oli huolimattomuudesta laiminlyönyt AmpAL 92.1 §:n mukaisen velvollisuutensa ottaa ase Saarelta pois ja näin ollen syyllistynyt RL 40 luvun 10 §:n mukaiseen tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen. Mitä tulee A:n mahdolliseen hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaisen selvitysvelvollisuuden laiminlyöntiin, HO tuli samaan tulokseen kuin käräjäoikeuskin. HO katsoi, että kyseinen säännös on sanamuodoltaan siinä määrin avoin ja yleispiirteinen, ettei A ole voinut syyllistyä virkavelvollisuuden rikkomiseen sen osalta.²³⁴

²³⁵ Ongelman ytimeksi muodostui siis se, kuinka laajan harkintavallan AmpAL 92.1 § mahdollisti A:lle ja mitä eri selvitysten tekemistä sen asianmukainen soveltaminen olisi edellyttänyt. Hallituksen esityksen mukaan AmpAL 92.1 §:n mukaisena aseiden väärinkäyttönä voitaisiin pitää ”kaikkea sellaista toimintaa, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa, vahinkoa tai ampuma-aseiden asianmukaiseen käyttöön liittymätöntä häiriötä”. Väärinkäyttöä olisi esimerkiksi ”aseiden käyttäminen toisen ihmisen tai omaisuuden tahalliseen vahingoittamiseen, uhkaamiseen tai ilkeämieliseen häiriön tuottamiseen.”²³⁶ Harkinnassaan HO päätyi lopulta siihen, että Saaren internetiin laittama aineisto kokonaisuutena oli maanantaihin 22.9.2008 mennessä aiheuttanut sellaista ampuma-aseiden asianmukaiseen käyttöön liittymätöntä olennaista häiriötä ja ollut jo sellaisenaan ampuma-aseiden väärinkäyttöä. Toisin sanoen tilanne ei siis HO:n mielestä ollut enää sillä tavoin tulkinnanvarainen, että A:n voitaisiin katsoa toimineen AmpAL 92.1 §:n salliman harkintavallan rajoissa.²³⁷ Tämä oli HO:n pääperustelu sille, että se katsoi A:n syyllistyneen tuottamukselliseen virkavelvollisuuden rikkomiseen.²³⁸

4.5.3 Tapauksen merkityksestä

Tapahtuneen murhenäytelmän valossa on täysin päivänselvää, että A teki ilmeisen virhearvioinnin jättäessään aseiden Saarelle. Tämä ei silti tarkoita, etteikö HO:n ratkaisu olisi altis kritiikille. Eräs huomiota herättävimpiä piirteitä tapauksen tosiseikastossa oli se pelon ja uhkan ilmapiiri, joka tiettyjen poliisimiesten välillä vallitsi koulusurmaa edeltäneenä

²³⁴ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 23–24

²³⁵ Kauhajoen KO 29.1.2010 R 09/50/718 s. 39

²³⁶ HE 183/1997 s. 124

²³⁷ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 26

²³⁸ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 31

viikonloppuna. Lukiessa esimerkiksi siitä, miten A:ta oli surmia edeltäneenä lauantaina kehoitettu ottamaan ase pois ”ettei tule seuraavaa jokelaa”, on hankala olla eläytymättä tilanteeseen Saaren myöhemmin toteuttaman teon valossa. Kumpi vain A olisi ottanut aseensa pois. Arvioidaksemme A:n toimintaa objektiivisesti meidän tulisi kuitenkin parhaamme mukaan keskittyä vain ja ainoastaan siihen, mitkä olivat tiedossa olevat tosiseikat maanantaina 22.9.2008, kun asia oli A:n ratkaistavana. Maanantaihin mennessä tilanne oli olennaisesti muuttunut. Arviossaan A:n menettelystä HO toteaa, että maanantaina ”hautakynntilän jättämisestä ja postilaatikon räjäyttämistä ei ollut ollut enää kysymys” ja että A:n oli ”arvioitava aseensa väliaikaisen haltuunoton edellytyksiä Saaren internet-aineiston ja haastattelun perusteella”.²³⁹ Tämä on keskeistä, koska perjantaina 19.9.2008 Saaresta poliisille ilmoituksen tehneiden henkilöiden huoli ja pelko oli herännyt alkujaan nimenomaan hautakynntilän takia. Myös viikonlopun aikana poliisimiesten keskuudessa tilannetta oli arvioitu, ei pelkästään internet-aineiston kannalta, vaan mitä ilmeisimmin myös hautakynntilästä ja postilaatikon räjäytyksestä aiheutuneiden mielikuvien valossa.

HO ei kuitenkaan perusteluissaan pohdi hautakynntilän ja postilaatikon räjäytyksen merkitystä mielletyn uhkan ja häiriön synnylle. Perusteluissaan HO nimittäin erottaa kysymykset siitä, oliko A:lla velvollisuus ottaa ase pois aseensa väärinkäytön perusteella²⁴⁰ ja sen, oliko A:lla perusteltu syy epäillä Saaren tekemä koulusurma.²⁴¹ HO kyllä tunnustaa sen, että hautakynntilä ja postilaatikon räjäyttäminen eivät maanantaina enää liittyneet Saaren asiaan ja katsoo, että A:lla ei muun muassa tämän takia ollut perusteltua aihetta epäillä Saaren tekemän koulusurmaa. HO johtaa tästä kuitenkin ainoastaan sen, että A ei ollut asianomistajien rangaistusvaatimuksessa esitetyn tavoin laiminlyönyt velvollisuuttaan estää rikos ennalta ja aloittaa esitutkinta.²⁴² Saaren internet-aineisto ei siis ollut HO:n mielestä niin pahaenteistä, että A:n olisi pitänyt sen perusteella epäillä Saaren suunnittelemaan joukkomurhaa. Mutta sama aineisto oli HO:n mielestä kuitenkin kokonaisuutena tarpeeksi pelkoa herättävää ollakseen kuitenkin ampuma-aseensa väärinkäyttöä.

---

²³⁹ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 27

²⁴⁰ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 25

²⁴¹ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 26

²⁴² Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 27–28

Mutta kuinka paljon uhkaa ja häiriötä pelkän Saaren internetiin lataaman aineiston voidaan katsoa aiheuttaneen? Voidaanko objektiivisesti arvioiden katsoa, että pelkkä Saaren internet-aineisto oli niin ilmeistä aseiden väärinkäyttöä, että A:lla olisi ollut yksistään sen perusteella velvollisuus ottaa ase pois? Käsitykset aineistoon tutustuneiden poliisimiesten välillä vaihtelivat. Poliisien kertomuksista käy ilmi, etteivät Saaren lataamat videot sinällään olleet kovin huolestuttavia. Ampumista edeltäneenä perjantaina konstaapeli D oli kertonut pitäneensä videoihin liitettyä runoa uhkaavana, mutta ei niinkään itse videoita.²⁴³ C:llä oli vahvin käsitys internet-aineiston uhkaavuudesta. Perjantaina hän oli ilmaissut, että hänelle tulee siitä mieleen Jokelan koulusurma.²⁴⁴ Toisaalta maanantaina eräs konstaapeli oli kommentoinut videoita sanomalla, että internet on täynnä vastaavia ja suositellut välttämään ylireagointia asiassa.²⁴⁵ Asiasta ei siis vallinnut yksimielisyyttä. Mutta kuten mainittua, HO:n kanta tästä huolimatta oli, että tilanteen ei olisi pitänyt olla tulkinnanvarainen.

Hovioikeuden ratkaisua on toisaalta kritisoitu siitä, että siinä ei menty tarpeeksi pitkälle. Tapausta tiiviisti seurannut emeritusprofessori Jyrki Virolainen on blogissaan esittänyt mielipiteenään, että konstaapeli A:lla oli konkreettisten seikkojen perusteella selkeästi perusteltu syy epäillä ja mieltää koulusurmien tai joka tapauksessa asetta käyttäen tapahtuvan väkivaltarikoksen tekeminen.²⁴⁶ Virolaisen mielestä HO kelpuutti tuomionsa perusteluiksi liikaa puolustuksen väitteitä tukevia ”lillukanvarsia”.²⁴⁷ Virolaisen kritiikki on paikoittain melko vakuuttavaa ja hyvin perusteltua. Esimerkkinä mainittakoon se, miten HO perusteluissaan vähättelee aseiden haltuunottopäätöksen merkitystä painottamalla sitä, että päätökseen perustuva toimenpide oli kirjattu alimpaan C-kiireellisyysluokkaan.²⁴⁸ Virolainen on toisaalta vähemmän vakuuttava yrittäessään perustella omaa Kauhajoen poliisissa 22.9.2008 vallinneesta tutkintalinjasta poikkeavaa mielipidettään hautakenttilän jättämisen ja postilaatikon räjäyttämisen merkityksestä.²⁴⁹

---

²⁴³ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 17

²⁴⁴ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 17

²⁴⁵ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 18

²⁴⁶ Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa VI, kohta 6, 22.6.2011

²⁴⁷ Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa V; tuomion perustelut eivät vakuuta, kohta 12, 16.6.2011

²⁴⁸ Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa V; tuomion perustelut eivät vakuuta, kohdat 19–20, 16.6.2011

²⁴⁹ Virolaisen mielestä HO sivuuttaa Saaren osallisuuden mahdollisuuden liian pikaisesti. HO ei kuitenkaan mainitse asiaa vain ohimennen arvioidessaan A:n menettelyä (s. 27), kuten Virolainen antaa ymmärtää. Se että hautakenttilän jättämisestä ja postilaatikon räjäyttämisestä epäiltiin muita henkilöitä, tuodaan esiin jo HO:n

Mutta oltiin HO:n tuomiosta mitä mieltä hyvänsä, tuomion perusteluista voidaan tehdä mielenkiintoisia päätelmiä liittyen aseluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavaltaan. Kuten jo aiemmin on tuotu esiin, aidon vapaan harkinnan käytöstä ei voi seurata oikeudellisia sanktioita. Kuten on jo tullut mainittua, HO hylkäsi asianomistajien esittämän syytteen, jonka mukaan A oli toiminut virkavelvollisuuksiensa vastaisesti jo luvan myöntämisvaiheessa. HO:n mukaan A:n ”ei ole osoitettu menetelleen lain tai määräysten vastaisesti tai muutoinkaan huolimattomasti myöntäessään Saarelle 7.8.2008 ampuma-aseen hankkimisluvan”.²⁵⁰ Mutta jos tarkastelemme kyseisenä aikana voimassa ollutta ampuma-aselakia ja lain esitöitä, tämä ei välttämättä pidä täysin paikkaansa. Hakiessaan hankkimislupaa Saaren ilmoittamana käyttötarkoituksena oli ”tarkkuusammunta Sotkan ampumaradalla Kauhajoella”. Periaatteessa tätä ei olisi voinut pitää ampuma-aseen hyväksyttävänä käyttötarkoituksena. Vuoden 1997 hallituksen esityksen mukaan jos lupaa haetaan harrastusperusteella, harrastuksen tulisi nimittäin käsittää jonkin sellaisen ”ammunnan lajin aktiivista harrastamista, jossa järjestetään kilpailuja”. ”Satunnaista maaliin ampumista” ei voida pitää laissa tarkoitettuna ampumaurheiluna tai harrastuksena.²⁵¹ ”Tarkkuusammunta” ei tunnetusti ole ammunnan laji, jossa järjestetään kilpailuja. Miten HO selittää ilmeisen ristiriidan? HO viittaa vain aikana vallinneeseen ”käytäntöön”, jonka mukaan aseiden käyttötarkoituksesta ei ollut tapana vaatia yhtä perusteellisia selvityksiä kuin nykyään. Hallintokulttuuri toisin sanoen voi siis legitimoida väärän lain soveltamisen, vähentää virkamiehen vastuuta ja tätä kautta mahdollistaa vapaamman harkinnan kuin lain esitöistä voisi päätellä. Virolainen tekee eräässä poleemisessa blogikirjoituksessaan samansuuntaisia huomioita sekä antaa ymmärtää, että A:n menettely luvan myöntämisessä olisi ollut jollain lailla laajemminkin lain, annettujen virallisohejien sekä lain esitöiden vastaista.²⁵² Se että HO otti vallinneen käytännön huomioon vastuusta

---

ratkaisun sivulla 18 osana selvitettyä tapahtumainkulkua. Ks. Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa V; tuomion perustelut eivät vakuuta, kohdat 19–20, 16.6.2011

²⁵⁰ Vaasan HO 15.4.2011 R 10/596 s. 22

²⁵¹ HE 183/1997 s. 89

²⁵² ”4. Hovioikeus kuitenkin katsoi, että H:n ei oltu osoitettu menetelleen ”lain tai määräysten vastaisesti tai muutoinkaan huolimattomasti” myöntäessään Saarelle aseiden hankkimisluvan.” Mihin seikkoihin ja päätelyyn hovioikeuden mainittu johtopäätös oikeastaan perustuu? 5. Hovioikeus on luetellut perusteluissaan pitkän litanian H:n menettelyä (muka) puoltavia perusteita. Ne voidaan kiteyttää lyhyesti sanottuna seuraavaan perusteluista ilmenevään lauseeseen: ”Ajankohtana, jolloin H oli tehnyt ratkaisunsa, ei ollut ollut käytäntönä vaatia aseiden käyttötarkoituksesta yhtä perusteellista selvitystä kuin nykyään.” Toisin sanoen hovioikeus on hylännyt syytteen mainitulta osin siksi, että H oli (ainoastaan) noudattanut tuolloista lupakäytäntöä, joka näyttäisi olleen täydellisen lepsua. 6. Hovioikeuden mukaan höllän käytännön mukainen menettely poistaa virkamiehen vastuun, vaikka menettely ei vastaisikaan lakia, annettuja virallisohejia eikä lain esitöitä. Perustelujen myöhemmässä vaiheessa (kun on kysymys valtion korvausvastuusta) hovioikeus toisaalta toteaa sitä, että olivatpa ministeriön antamat ohjeet millaisia ja kuinka yksityiskohtaisia tahansa, virkamies aina lopulta tekee lupapäätöksen kirjoitetun lain ja

vapauttavana seikkana, ei välttämättä ole kuitenkaan niin suuri skandaali kuin Virolainen katsoo sen olevan. Virkavirheen perustuminen pitkäaikaiseen käytäntöön saattaa nimittäin olla tekijä, joka on otettava huomioon teon vähäisyyttä arvioitaessa.²⁵³

4.6 Harkintavalta päätöksenteon tyyppitilanteissa

4.6.1 Luvan myöntäminen

Kuten edellä on tullut jo todetuksi, ampuma-aseluvan myöntämisen keskeisintä perusedellytystä säännellään joustavalla normilla. Ampuma-aselain 45 §:n mukaan hankkimislupa ”voidaan antaa” henkilölle, jota käyttäytymisensä ja terveydentilansa perusteella voidaan pitää sopivana. Yleisellä tasolla mainitun kaltaisia ilmaisia sisältäviä toimivaltanormeja pidetään jokseenkin epäinformatiivisina sen suhteen, minkälaisen harkintavallan ne viranomaiselle perustavat.²⁵⁴ Mutta vaikka vuonna 2011 uudistettu ampuma-aselain 45 §:n ensimmäinen virke säilytti alkuperäisen väljästi muotoillun toimivaltanormin, voimassaoleva pykälä kokonaisuudessaan on kuitenkin kaikkea muuta kuin väljäsisältöinen. Säännöksen kokonaissisällön hahmottamiseksi ja siinä olevien uutuuksien merkityksen ymmärtämiseksi, on aluksi tarkoituksenmukaista jakaa pykälässä säännellyt luvansaannin edellytykset kolmeen luokkaan:

- 1) Kiinteät hakijaan liittyvät luvansaannin perusedellytykset (ikä)
- 2) Hakijan ilmoittamaan ampuma-aseen käyttötarkoitukseen liittyvät edellytykset (luotettavat selvitykset hakijan metsästys/ampuma-urheiluharrastuksesta, siitä työstä mitä varten hakija aseensa tarvitsee, asekeräilystä jne.) ja
- 3) Hakijan terveydentilaan ja käyttäytymiseen liittyvät edellytykset (hakijan ”sopivuus”)

Syy miksi uusi 45 § eroaa niin suuresti aiemmasta, liittyy kohtien kaksi ja kolme edellytyksiin. Edeltäneen pykälän sanamuoto oli hyvin toteava. Hankkimislupa voitiin antaa vain henkilölle,

---

oman harkintansa perusteella.” Jyrki Virolaisen blogi, Vaasan HO:n tuomio 15.4.2011 Kauhajoen koulusurmajutussa, osa IV, kohdat 4–6, 15.6.2011

²⁵³ Bruun – Mäenpää – Tuori 1995 s. 222

²⁵⁴ Laakso – Suviranta – Tarukannel 2006 s. 311

jota terveydentilansa ja käyttäytymisensä perusteella voitiin pitää sopivana ja joka oli esittänyt harrastuksestaan luotettavan selvityksen. Sitä, miten hakijan terveydentila ja käyttäytyminen tulisi käytännössä arvioida ja mitä luotettavan selvityksen pitäisi vähintään pitää sisällään, ei yksilöity. Näiden seikkojen arvioinnissa vanha pykälä jätti paljon tilaa muodostuneille käytännöille ja poliisiviranomaisen harkinnalle. Käsiaseeseenkin hankkimisluvan sai käytännössä hyvin vähäisin selvityksin.²⁵⁵ Vuoden 2015 ”Poliisi kertoo” kirjassa ylikomisario *Seppo Immonen* kertoo: ”Ennen kesäkuun 2011 tiukennuksia hankkimis- ja hallussapitoluvan käsiaseeseenkin sai normaali nuhteeton henkilö, joka sitä poliisilta haki ja ilmoitti haluavansa ryhtyä harjoittelemaan ammuntaa. Ellei ollut erityistä perustetta lupaa evätä, se myönnettiin”.²⁵⁶ Ampuma-aselain uusi 45 § näyttää möhkälemäiseltä, koska siinä yksityiskohtaisesti määritellään ja standardisoidaan se dokumentaatio mitä harrastuksesta esitettävään luotettavaan selvitykseen pitää eri tilanteissa vähintään sisältyä.

Kuinka vapaata tai sidottua ampuma-aseen hankkimisluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavalta sitten on? Edellä on selvitetty kuinka aseluvista päättävän lupaviranomaisen ratkaisuvallasta on sidottu osaksi kiintein ja osaksi joustavin oikeusnormein. Edellä on myös tuotu esiin se miten yleisillä hallinto-oikeudellisilla periaatteilla voi olla merkitystä siihen mitä lupaviranomainen ei saa tehdä. Veli Merikoski on päätellyt, että se mitä kaiken tämän poiserottelun jälkeen on jäljellä hallintoviranomaisen toimivaltuuksista ja ratkaisuvallasta, muodostaa tämän viranomaisen varsinaisen vapaaharkintaisen toimialan.²⁵⁷ Tätä päätelyä käyttäen pyrin analysoimaan, kuinka vapaata harkintaa luvan myöntämisvaiheessa voidaan käyttää.

Aloitin hankkimisluvan saajaa koskevista kiinteistä edellytyksistä. Ampuma-aselaki ja tarkemmin ampuma-aselain 45 § asettaa luvan hakijalle tiettyjä asiallisia edellytyksiä, jotka lupaviranomainen voi tutkia puhtaan mekaanisesti oikeuskysymyksenä. Näitä ovat ikäedellytykset. Myös tiettyjen luvanhakijalta vaadittavien selvitysten, kuten asevelvolliselta edellytettävien todistusten ja käsi-aseeseen lupaa hakevan aktiivisen harrastuksen osoittavien selvitysten muotovaatimukset voidaan tutkia mekaanisesti. Myös suuri osa hankittavan

---

²⁵⁵ HE 106/2009 s. 42

²⁵⁶ Immonen 2015 s. 392

²⁵⁷ Merikoski 1968 s. 88

ampuma-aseen edellytyksiä sääntelevästä ampuma-aselain 44 §:n sisällöstä on kategorisia kieltoja, joiden soveltamisessa ei voi tulla epäselvyyksiä. Yleiselläkin tasolla ampuma-aseiden ominaisuuksiin liittyvät asiat ovat kysymyksiä, jossa päätöksenteon edellytykset ovat määritelty laissa ja oikeuskäytännössä melko yksiselitteisesti.²⁵⁸ Jos lupaviranomainen havaitsee, että hakija tai jokin hakemuksessa ilmoitettu seikka ei vastaa mainittuja edellytyksiä, lupaviranomainen seikasta riippuen joko pyytää hakijaa täydentämään hakemustaan tai antaa kielteisen lupapäätöksen. Näissä tapauksissa lupaviranomainen on päätenyt ratkaisuun kaavamaisen rutiinin kautta – toisin sanoen täysin vailla aitoa ns. vapaata harkintaa.

On ilmeistä, että lupaharkinnan osa-alueista tulkinnallisim on edelleen hakijan sopivuus, josta säännellään joustavalla normilla ampuma-aselain 45 §:n ensimmäisessä virkkeessä. Kysymys ei ole tietenkään lähtökohtaisesti aina vapaasti harkittavissa. Vaikka lain sanamuoto (”Hankkimislupa voidaan antaa”) jättää muodollisesti harkintavaltaa, ovat lupaviranomaisen tietoon tulevat epäkohdat usein niin räikeitä, että lupapäätöksen hakijan kielteinen lopputulos on sidottu. Vastaavasti silloin, kun hakija täyttää kaikki luvansaannin kiinteät edellytykset, eikä hänen taustastaan tai käytöksestään nouse esiin mitään epäilyttävää, ei lupaviranomaiselle jää käytännössä muuta vaihtoehtoa kuin myöntää lupa. Tämä siitäkin huolimatta, että ampuma-aseen hallussapito ei ole subjektiivinen oikeus. Hakijalle myönteinenkin päätös voi siis olla lupaharkinnan sidottu lopputulos. Tämä voidaan nähdä luottamuksensuojaperiaatteen ilmentymänä.²⁵⁹ Luottamuksensuojaa korostetaan myös aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeessa. ”Ampuma-aseasioissa luottamusperiaate tarkoittaa sitä, että kansalaisilla on oikeus tiettyjen lailla säädettyjen edellytysten täytyessä hankkia ja pitää hallussa ampuma-aseita.” Jokaisen kielteisen päätöksen, vaikka se johtuisi epätodennäköisestä vaaran riskistä, on perustuttava ”konkreettiseen tosiseikkaan”.²⁶⁰

Koska aseiden hyväksyttävän käyttötarkoituksen olemassaolon tarkistaminen on uuden lain myötä muodostunut hyvin kaavamaiseksi, on todellisen vapaan harkinnan mahdollisuus supistunut koskemaan itse koko prosessin ydinkysymystä eli sopivuutta. On ilmeistä, että ampuma-aselakiin lisätyt henkilön sopivuuden arvioimista sääntelevät lisäykset, hakemuksen

---

²⁵⁸ Aiheesta tarkemmin jaksossa 3.4

²⁵⁹ Luottamuksensuojaperiaatteesta tarkemmin jaksossa 4.3.5

²⁶⁰ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeet 2007 s. 6

käsittelyn edellytykseksi säädetty henkilön soveltuvuutta mittaava atk-pohjaisen testin suorittaminen ja poliisin uudet tietojensaantioikeudet ovat muuttaneet lupaviranomaisen harkintavallan luonnetta. Mutta kuten olen jo tuonut ilmi, nämä muutokset koskevat kuitenkin lähinnä menetelmiä ja tietojensaantia. Atk-testin tulosta ei voida käyttää yksinään kielteisen päätöksen perusteena. Testi muodostaa kategorisen esteen luvan saannille vain jos hakija kieltäytyy sen suorittamisesta. Lääketieteellisen arvion toimittamisen edellyttäminen riippuu sen sijaan aina lupaviranomaisen yksittäistapauksellisesta harkinnasta. Se on lupaviranomaisen keinovalikoimaan kuuluva instrumentti, jota lupaviranomainen voi hyödyntää. Sopivuuden arviointi jättää siis edelleen tilaa vapaalle harkinnalle.

Kuten edellä on jo tullut ilmi, hankkimisluvan myöntämisessä ja voimassa olevan luvan peruuttamisessa on kyse periaatteessa täysin samojen asioiden huomioonottamisesta. Eri yhteyksissä on kuitenkin esitetty tulkinta, jonka mukaan kynnys uuden luvan epäämiselle on matalampi kuin luvan peruuttamisen kynnys. Tätä eroa käsitellään seuraavan jakson yhteydessä.

4.6.2 Luvan peruuttaminen

Ampuma-aseiden hankkimis- ja hallussapitolupien peruuttamisesta säännellään ampuma-aselain 67 §:ssä. AmpAL 67.1 §:n mukaan lupa tulee peruuttaa, jos luvanhaltija sitä pyytää tai jos luvanhaltija menettää sen suostumuksen, jota luvan saaminen tai voimassaolo edellyttää. Nämä tilanteet ovat luonnollisesti poliisiviranomaisen harkinnan kannalta hyvin yksiselitteisiä, eikä niiden olemassaolo vaadi tutkintaa. Samaten AmpAL 66 §:n mukaiset tilanteet, jollain aselupa raukeaa, ovat melkoisen yksiselitteisiä. Hallintolupien peruuttamisen ns. normaalimuotona on pääsääntöisesti pidetty jonkinlaista luvan voimassaolon jatkumisen kannalta merkityksellistä luvanhaltijan moitittavaa tai muuten virheellistä menettelyä,²⁶¹ eivätkä ampuma-aselupia koskevat asiat ole tästä poikkeus. Näistä luvanhaltijan käyttäytymiseen, terveydentilaan ja elämäntilanteeseen liittyvistä seikoista, jotka ovat hyväksyttävä peruste luvan peruuttamiselle, säännellään ampuma-aselain 67 §:n 2 momentissa.

---

²⁶¹ Mäenpää 1992 s. 267

Kuten jaksossa 2.2.1 on jo tuotu esiin hallussapitoluvan myöntämisessä ja peruuttamisessa on kyse samojen asioiden tulkinnasta ja AmpAL 67 §:n säännöksiä voimassa olevan luvan peruuttamisen edellytyksistä voidaan lain esitöiden mukaan yhtäläillä käyttää apuna myös hakijan sopivuutta arvioitaessa. Lain esitöissä on kuitenkin ampuma-aselain 69 §:n mukaisen varoituksen osalta tuotu esiin se, että ampuma-aseen hallussapitoluvan peruuttaminen merkitsee haltijalleen usein varsin suuria menetyksiä – menetyksiä joita uutta lupaa hakeva ei kohtaa, jos hänen lupahakemuksensa evätään. Erityisesti metsästysseurueeseen kuuluvalla luvan menettäminen voi olla erityisen raskas ja vaikea tilanne.²⁶² Tästä voidaan tehdä sen suuntainen johtopäätös, että tietty moitittava käytös, joka olisi este uuden luvan saannille, ei kuitenkaan välttämättä olisi luvan peruuttamisperuste. Kynnyseroa voitaisiin pitää perusteltuna luonnollisesti myös hallinnon suhteellisuusperiaatteen johdosta.²⁶³ Viittaus eri harkintakynnyksiin moitittavan käytöksen ja myös terveydentilan arvioinnin suhteen löytyy myös vuoden 1997 hallituksen esityksen 67 §:n 2 momentin 4 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa – tosin mutkan kautta. Perustelujen lopussa nimittäin viitataan lisäksi siihen, mitä aseenkäsittelyluvan raukeamista ja peruuttamista käsittelevän ampuma-aselain 29 §:n 3 momentin 4 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, ja mainituissa perusteluissa todetaan mm. että kynnys luvan (aseenkäsittelyluvan) peruuttamisella olisi ”pääsääntöisesti hieman korkeampi kuin antamatta jättämiselle”.²⁶⁴ Kynnysero tuodaan lyhyesti esiin myös aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeissa.²⁶⁵

Kynnyserojen soveltaminen tulee ilmi myös Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaalista. Otettakoon esimerkkinä Rovaniemen hallinto-oikeuden ratkaisema tapaus (Rovaniemen HaO 8.12.2011 11/0604/1), jossa poliisilaitos oli ampuma-aselain 67 §:n 2 momentin 1 kohdan nojalla peruuttanut henkilöltä aseiden hallussapitoluvat. Syynä peruuttamiseen oli henkilön syyllistyminen laittomaan saaliin kätkemiseen sekä kahden vuoden takainen rangaistusmääräys metsästysrikkomuksesta. Hallinto-oikeus oli kumonnut poliisilaitoksen päätöksen ja todennut perusteluissa, että kun otetaan huomioon ampuma-aselain 69 §:ssä säädetty mahdollisuus varoituksen antamiseen, poliisilaitoksen ei olisi tullut peruuttaa lupia. Toisessa vuodelta 2014

²⁶² HE 183/1997 s. 111

²⁶³ Kuusikko 2013 s. 147 (alaviite 13)

²⁶⁴ HE 183/1997 s. 110 ja 79

²⁶⁵ ”Kuitenkin kynnys uuden luvan epäämiseen on matalampi kuin jo voimassa olevien lupien peruuttamiseen.” Aselupakäytäntöjen yhtenäistämishjeet s. 10

peräisin olevassa mielenkiintoisessa tapauksessa (Pohjois-Suomen HaO 5.6.2014 14/5127/1) henkilön aseluvat oli peruutettu, koska oli tullut ilmi, että henkilö oli säilyttänyt aseitaan vuokraamansa kiinteistön hallissa, jota poliisi ei ollut hyväksynyt aseiden säilytystiloiksi. Poliisin tullessa paikalla, henkilö oli niskoitellut poliisia vastaan kieltäytymällä aluksi avaamasta ”asehuoneeksi” nimittämänsä huoneen ovea. Aseita säilytettiin huoneessa levällään sekä lukitsemattomissa kaapeissa. Yksi pienoispistooli oli panostettu sekä viritetty. Henkilö oli ollut myös kolme kertaa poliisilakiperusteisesti kiinniotettuna sekä kaksi kertaa aikaisemmin ampuma-aselain mukaisen tutkinnan kohteena. Nämä tapaukset olivat kuitenkin vuosien takaa. Viimeisin poliisilakiperusteinen kiinniotto oli vuodelta 2012 ja sitä edellinen vuodelta 2008. Edellinen ampuma-aselain mukainen tutkinta oli vuodelta 2007. Hallinto-oikeus oli kumonnut poliisilaitoksen päätöksen ja muuttanut sen AmpAL 69 §:n mukaiseksi varoitukseksi.

Muutaman päätöksen perusteluissa oli nimenomaan tuotu esille se, että lupaa myönnettäessä tulisi pitää hieman tiukempaa linjaa.²⁶⁶ Kaikissa tapauksissa, joissa aselupien peruuttamis päätös oli kumottu, oli kuitenkin ollut kyse suhteellisen lievistä moitittavista käytöksistä. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaalista saa sen kuvan, että hallinto-oikeudet muuttavat peruutus päätöksiä varoituksiksi oikeastaan melko vähän. Luvan myöntämisen ja peruutusharkinnan välinen kynnysero on myös todennäköisesti verrattain pieni. Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden materiaaliin sisältyi muutamia tapauksia, joissa valitus kielteisestä päätöksestä hankkimislupahakemukseen oli hylätty, mutta joiden tosiseikasto olisi mahdollisesti saattanut johtaa varoituksen antamiseen, jos kyseessä olisi ollut peruutusharkinta.²⁶⁷ Asiaa on kuitenkin hankala arvioida. Suurta kynnyseroa olisi vaikea perustella jo pelkästään siitä syystä, että kenelläkään ei ole Suomessa ehdotonta oikeutta ampuma-aseen hallussapitoon. Hallussapitoluvat eivät myöskään liity haltijansa toimeentuloon samalla tavalla kuten aseenkäsittelyluvut.²⁶⁸ Kun kyse on luvan haltijan ”lievästä” moitittavasta käytöksestä, kysymys varoituksen antamisesta on selvästi hyvin harkinnanvarainen. Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohjeissa todetaan: ”Tarkkaa rajanvetoa sen suhteen, missä

---

²⁶⁶ Vastaan tuli kaksi päätöstä, joiden perusteluissa asia oli muotoiltu hieman erikoisesti: ”Lupaharkinnan aloittamiskynnys on joka tapauksessa alempi kuin lupien peruutuskynnys”. Oulun HaO 30.9.2013 13/0429/1 ja Oulun HaO 22.11.2013 13/0517/1

²⁶⁷ Esimerkkinä mainittakoon tapaus (Oulun HaO 16.8.2013 13/0345/1), jossa poliisilaitos oli hylännyt haulikon hankkimislupaa koskevan hakemuksen, koska hakija oli ollut viimeisen kahden vuoden sisällä kolme kertaa poliisilakiperusteisesti kiinniotettuna. Kahdessa näistä tapauksista hakija oli löydetty sammuneena julkiselta paikalta. Yhteen tapaukseen liittyi myös hakijan lievää aggressiivista käytöstä ravintolassa.

²⁶⁸ Ampuma-aselain 20 §:n 3 momentti edellyttää, että ase-elinkeinonharjoittajalla hänen ollessaan luonnollinen henkilö, on myös aseenkäsittelylupa.

tilanteissa varoitus on riittävä seuraamus, on mahdoton tehdä, sillä varoituksen antamisen edellytyksenä on, että aselupien peruuttaminen olosuhteisiin nähden olisi kohtuutonta”.²⁶⁹

Vaikka peruuttamisharkinnassa arvioidaan siis lähtökohtaisesti samoja kysymyksiä kuin myöntämisharkinnassa, menettelyt eroavat toisistaan siinä, että lupien peruuttamisessa noudatettavassa menettelyssä ei noudateta hallintolakia vaan poliisitutkintaa koskevia poliisilain 4 luvun säännöksiä. Tästä on viittaussäännös ampuma-aselain menettelytapasäännöksiä ja turvaamistoimia sääntelevän 8 luvun 98 §:ssä. Kun kyseessä on ampuma-aseen hallussapitoluvan peruuttaminen, luvan haltija on lain (PolL 38.2 §) silmissä periaatteessa rikoksesta epäiltyyn rinnastettavassa asemassa. Tämä tarkoittaa sitä, että lupaviranomainen soveltaa hallussapitoluvan haltijaan rikoksesta epäiltyä koskevia esitutkintalain säännöksiä – näin siis siitakin huolimatta, että kysymyksessä on edelleen hallintoasia, eikä henkilöä kuulustella rikoksesta epäilyä.²⁷⁰ Ratkaisun KHO 2013:172 perusteluissa korkein hallinto-oikeus linjaa ampuma-aseen hallussapitoluvan peruuttamisen funktion perusteellisesti. Ensinnäkään kyse ei ole luvan haltijan rankaisemisesta eikä pelotusvaikutuksen aikaansaamisesta. Toisin kuin rikosasiassa, ampuma-aseen hallussapitoluvan peruuttamisasiassa ei arvioida henkilön yksittäisen teon moitittavuutta sinänsä, vaan ainoastaan sitä, täyttääkö henkilö teon jälkeenkin kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen ampuma-aseella yleisen turvallisuuden takaamiseksi asetetut luvan edellytykset.

4.6.3 Ampuma-aseen väliaikainen haltuunotto

Aselupien peruuttamistilanteille ominainen menettelyllinen seikka on se, että ennen lupien peruuttamista saattaa usein olla aiheellista ottaa aseet väliaikaisesti poliisin haltuun. Asiasta säännellään tarpeettoman epäselvästi ampuma-aselain 92 §:ssä. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan poliisin on tehtävä päätös aseiden ottamisesta väliaikaisesti haltuun jos on perusteltua aiheita epäillä, että aseita käytetään väärin tai jos niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille. Pykälän kaksi momentin mukaan poliisimiehen on otettava ampuma-ase sen haltijalta jos aseiden väärinkäytön vaara on ilmeinen. Intuitiivisesti ajatellen

²⁶⁹ Aselupakäytäntöjen yhtenäistämisohteet 2007 s. 12

²⁷⁰ Helminen – Kuusimäki – Rantaeskola 2012 s. 346

suurin ero momenttien välillä on väärinkäytön todennäköisyyden aste. Lain sanamuoto viittaa siihen, että ensimmäisen momentin (perusteltu syy epäillä) soveltamiskynnys on pienempi kuin kaksi momentin, jossa vaaditaan, että väärinkäytön vaara on ilmeinen. Tämä on kuitenkin harhaanjohtavaa. Sekä poliisihallitus että eduskunnan apulaisoikeusasiamies ovat perustellusti sitä mieltä, että toimenpiteiden kynnykset pitäisi olla nimenomaan toisinpäin.²⁷¹ Kahden momentin merkittävin ero ei kuitenkaan liity toimenpiteen kynnykseen. Ensimmäinen momentti sääntelee tilannetta, jossa on tehtävä päätös aseiden väliaikaisesta haltuunotosta. Kaksi momentti sen sijaan koskee tilannetta, jossa poliisimiehen täytyy uhkaavan väärinkäyttötilanteen takia tosiasiallisesti ottaa ase pois henkilön hallusta ennen ensimmäisessä momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä.²⁷² Normaalisti aseiden väliaikaisessa haltuunotossa on siis kyse AmpAL 92.1 §:n soveltamisesta.

Teoriassa 92 §:n 1 momentin mukaisen väliaikaisen haltuunoton perusteita on lainkohdan mukaan kaksi: 1) perusteltu syy ja 2) luvan peruuttaminen on pantu vireille. Näiden kahden perusteen eroavaisuus on kuitenkin hyvin epäselvä. Apulaisoikeusasiamies on kummaksunut sitä, että vaikka ampuma-aselain 67 §:ssä on sinänsä säädetty hallussapitoluvan peruuttamisen edellytyksistä, laissa ei ole kuitenkaan säädetty mitään siitä, että millä perusteilla itse peruuttamismenettely voidaan tai on pantava vireille. Apulaisoikeusasiamiehen mukaan ”aseiden väliaikaisen poisottamisen perusteena voi lain sanamuodon mukaan olla pelkästään se muodollinen peruste, että aseluvan peruuttamisasia on pantu vireille”. Apulaisoikeusasiamies kuitenkin katsoo, että asian luonteen vuoksi kynnys peruutusharkintaan ryhtymiseksi ei voi olla kovin korkea. Asian vireillepanolta edellytetään periaatteessa vain sitä, että vireillepanolla on asialliset perusteet, jotka ovat yhteydessä luvan peruuttamisen edellytyksiin.²⁷³ Turvaamistoimeen voidaan siis ryhtyä melko vähäisistä syistä. Toimenpiteen luonnetta kuvaillaan erään Oulun hallinto-oikeuden päätöksen (Oulun HaO 30.9.2013 13/0429/1) perusteluissa seuraavasti: ”Turvaamistoimenpiteenä tehtävän aseiden väliaikaisen haltuunoton edellytyksenä ei ole se, että on todettu olevan varmaa tai edes todennäköistä, että luvan peruuttamisperuste on olemassa”. Mutta vaikka kynnys on erittäin matala, se ei ole kuitenkaan olematon. Vuonna 2015 julkaistussa ratkaisussa apulaisoikeusasiamies oli kritisoinut Sisä-Suomen poliisilaitoksen toimintaa tapauksessa, jossa poliisi oli tehnyt päätöksen aseiden

²⁷¹ Oikeusasiamiehen ratkaisu 28.9.2010 Dnro 709/4/09

²⁷² HE 183/1997 s. 123–124

²⁷³ Oikeusasiamiehen ratkaisu 28.9.2010 Dnro 709/4/09

väliaikaisesta haltuunotosta sillä perusteella, että luvanhaltija oli käyttäytynyt poliisipartiota kohtaan ”ylikohteliaasti ja virnistellen”. Kannanotossaan apulaisoikeusasiamies katsoo, että tilanteen ei voida katsoa olleen sillä tavalla kiireellinen kuin mitä ampuma-asetlain 92 §:n 1 momentti edellyttää. Mielenkiintoista kyllä, apulaisoikeusasiamies toteaa, että ei pidä poliisin toimintaa tapauksessa kuitenkaan mielivaltaisena ja korostaa että kynnys haltuunottopäätöksen tekemiseen ei ole korkea.²⁷⁴

Ampuma-asetlain 92 § jättää siis poliisille epäselvissä tapauksissa erittäin laajan harkintavallan. Mutta jos ilmi tulee ilmiselvästi perusteltu syy epäillä väärinkäyttöä, poliisin on lain sanamuodon mukaan toimittava ”viipymättä”. Tällöin harkintavaltaa turvaamistoimenpiteeseen ryhtymisen suhteen ei enää ole. Tilalle tulee velvollisuus toimia ja apaattisuus voi johtaa rikosoikeudelliseen virkavastuuseen kuten Kauhajoen tapauksessa.²⁷⁵

---

²⁷⁴ Poliisipartio oli toisen tehtävän hoidon yhteydessä tavannut klo 20:40 uimarannan vieressä pusikosta kadulle tulleen miehen. Mieheltä oltiin kysytyt henkilötiedot. Mies oli kertonut olleensa rannalla dippaamassa ja punnertamassa. Mies oli kuitenkin partion mukaan käyttäytynyt ”ylikohteliaasti ja virnistellen”. Poliisilaitoksella oltiin tehty päätös ottaa miehen aseet väliaikaisesti poliisin haltuun. Apulaisoikeusasiamies pitää todennäköisenä, että päätökseen oli ainakin jossain määrin vaikuttanut poliisin viisi päivää aiemmin saama ilmoitus siitä, että alueen läheisyydessä oli liikkunut asemies. Aseen haltuunotosta päätöksen tehnyt poliisimies oli kuitenkin todennut, ettei asemies sinällään ollut päätöksen peruste, eikä sitä siksi mainittu päätöksessä. Oikeusasiamiehen ratkaisu 16.9.2015 Dnro 3021/4/14

²⁷⁵ Aiheesta tarkemmin jaksossa 4.5

5. Yhteenveto

Tässä tutkielmassa on käsitelty luonnollisen henkilön ampuma-aselupia sääntelevää lainsäädäntöä lupaviranomaisen harkintavallan kannalta. Vaikka tarkoituksena ei ole ollut kiinnittää suurta huomiota lainsäädännön historiallisiin juuriin, on mielenkiintoista havaita miten omintakeiset kansalliset näkökulmat vaikuttavat lainsäädäntöratkaisuihin. Yhteistä Suomelle ja tämän tutkielman vertailumaille Yhdysvalloille ja Iso-Britannialle on se, että ampuma-aseisiin liittyvien lakien ja käytäntöjen kehittymiseen on kaikissa kolmessa maassa vaikuttaneet erilaiset uhkakuvat. Suomessa jopa erittäin vaarallisten sotilaskiväärien siviiliversioidenkin hallussapito on haluttu pitää mahdollisena reserviläistoiminnan ylläpitämiseksi.²⁷⁶ Historiallisesti uhkan on siis nähty tulevan ulkoa päin. Yhdysvalloissa perustuslaillista aseenkanto-oikeutta on perusteltu sillä, että se suojelee kansalaisia siltä varalta, että tyrannimaisesti käyttäytyvä liittovaltio joskus koettaisi pakolla ja vahingollisesti kajoja yksilön tai osavaltioiden oikeuksiin.²⁷⁷ Uhkan on siis perinteisesti nähty tulevan keskusvallan taholta. Isossa-Britanniassa uhkan on myös nähty tulevan sisältä päin. Mutta sen sijaan, että keskusvalta nähtäisiin uhkaksi yksilöä kohtaan, yksilö on nähty potentiaalisena uhkana keskusvaltaa kohtaan.²⁷⁸ Dikotomia on hätkähdyttävä.

Linja aselupien myöntämisessä ja peruuttamisessa on tiukentunut Suomessa huomattavasti Jokelan ja Kauhajoen koulusurmia seuranneina vuosina. Ennen vuoden 2011 ampuma-aselain muutosta lupien myöntämiseltä edellytettiin käytännössä vain, että hakemus täytettiin oikein eikä esiin noussut erityistä perustetta olla myöntämättä lupaa.²⁷⁹ Aseiden hallussapidon luvanvaraisuudesta huolimatta vanhoissa käytännöissä oli siis tiettyjä asenteellisia yhtäläisyyksiä Yhdysvaltojen ”Shall issue” osavaltioiden käytäntöjen kanssa.²⁸⁰ Nykykäytäntö on paljon tiukempi ja kaavamaisempi. Käsiaseen hankkimislupa voidaan myöntää vain, jos hakija toimittaa laissa tarkasti määritellyt dokumentit todistukseksi harrastuksen aktiivisuudesta.²⁸¹ Kun asian tilaa vertaa vuoden 1997 hallituksen esitykseen ampuma-

---

²⁷⁶ Ks. jakso 3.4

²⁷⁷ Ks. jakso 2.1.1

²⁷⁸ Ks. jakso 2.2

²⁷⁹ Ks. jakso 5.1

²⁸⁰ Ks. jakso 2.1.3

²⁸¹ Ks. jaksot 3.3.1 ja 3.3.2

aselaiksi, jossa painotettiin negatiivisen yhdistymisvapauden kunnioittamisen tärkeyttä ja jossa todettiin, ettei harrastuksen aktiivisuutta voida kokonaisuudessaan lain säännöksillä ratkaista, voidaan havaita, että muutos on ollut merkittävä.²⁸² Kysymyksen ratkaisu ei siis enää edellytä harkintavallan käyttöä samalla tavalla kuin ennen. Myös ampuma-aseen hyväksyttävien ominaisuuksien kriteerit ovat todella tarkasti määriteltäviä.²⁸³ Mutta kuten tässä tutkielmassa on tullut moneen otteeseen esiin, kaikkien ampuma-aseiden hallussapidon tärkein edellytys, henkilön sopivuus, on kuitenkin edelleenkin jossain määrin abstraktio. Vaatimuksesta on jo asian luonteen vuoksi hankala säännellä kiinteäsisältöisin oikeusnormein. Vielä muutama vuosi sitten voimassa olleet aselupakäytäntöjen yhtenäistämishojeet kattavine estetaulukoineen olivat toisaalta eräällä tavalla askel tähän suuntaan.²⁸⁴ Ampuma-aselain 45 §:ssä säännellyt poliisin korostetut tietojensaantioikeudet ja 45 c §:n soveltuvuustesti eivät poista harkintavallan taakkaa, mutta ne lisäävät lupaviranomaisen käytettävissä olevia tietoja luvan hakijasta.²⁸⁵

Vapaaharkintaisuus aselupiin liittyvässä päätöksenteossa ei siis ole väistynyt. Se on kuitenkin supistunut huomattavasti ja keskittynyt henkilön sopivuuteen liittyviin rajanvetotilanteisiin. Jos hyväksymme *Ronald Dworkinin* käyttämän metaforan, jonka mukaan harkintavalta on reikä lainalaisuuden vaatimusten muodostamassa munkissa,²⁸⁶ niin aselupiin liittyvissä asioissa tämä reikä on nykyään symmetrisempi kuin ennen. Tämä voidaan nähdä myönteisenä kehityksenä oikeusvarmuuden ja hallintotoiminnan ennakoitavuuden näkökulmasta.²⁸⁷ Tämä ei tietenkään poista sitä tosiasiaa, että aseluvista päättävän lupaviranomaisen harkintavallan käyttöön liittyy tietyissä tilanteissa väistämättä tiettyä ennalta-arvaamattomuutta ja joustavuutta. Aseluvissa luvanvaraistamisen tarkoituksena on pitää yllä jatkuvaa viranomaisvalvontaa ja mahdollistaa lupapäätöksen joustava muuttaminen jos luvanhakijan tai -haltijan soveltuvuutta aseiden hallussapitoon voidaan pitää kyseenalaisena. On siten luonnollista, että erityisesti aselupien pysyvyys muodostuu heikoksi.²⁸⁸

---

²⁸² HE 183/1998 s. 95–96

²⁸³ Ks. jakso 3.4

²⁸⁴ Ks. jakso 4.2

²⁸⁵ Ks. jakso 3.2.4

²⁸⁶ Galligan 1992 s. 32

²⁸⁷ Oikeusvarmuudesta hallintotoiminnan tärkeänä arvona ja periaatteena ks. Mäenpää 2013 s. 543

²⁸⁸ Valvonnallisten ja suojaavien lupien suhteesta oikeusvarmuuden ja hallinnon ennustettavuuden periaatteisiin ks. Mäenpää 1992 s. 313

Tässä tutkielmassa on myös sivuttu lupaviranomaisen virkavastuun ja harkintavallan vapauden välistä suhdetta ja myös tästä katsontakannasta havaittu, että lupaviranomaisen harkintavalta on aikaisempaa sidotumpaa. Asian luonteen johdosta, aseluvista päättävän lupaviranomaisen riski joutua virkavastuuseen, oli se kuinka epätodennäköistä tahansa, näyttää kuitenkin liittyvän lähinnä päätösharkintaa varten asetettujen normien vastaisesti tehtyihin luvanhakijan tai haltijan kannalta myönteisiin päätöksiin. Poliisi on esimerkiksi selkeästi paljon vapaampi toimimaan intuiotensa varassa niissä tapauksissa, joissa se johtaa aseiden väliaikaiseen haltuunottoon,²⁸⁹ kuin niissä tapauksissa joissa se johtaa siihen, että ei nähdä syytä ryhtyä toimenpiteisiin.²⁹⁰ Harkintamarginaalin voidaan siis katsoa ulottuvan hieman pidemmälle, jos päätöstä ollaan tekemässä luvanhakijan tai luvanhaltijan vahingoksi. Subjektiiivisten oikeuksien toteuttamisesta päätettäessä asia on päinvastoin.²⁹¹ Tämä kuvastaa ampuma-aseiden hallussapidon luonnetta harkinnanvaraisena oikeutena.

Kaikista muutoksista huolimatta, ampuma-aseiden hallussapitolupien myöntäminen ja peruuttaminen perustuu yhä suurelta osin joustavien normien tulkintaan. Ja joustavilla normeilla säätämisen on yleisellä tasolla katsottu viittaavan viranomaisen ”laajaan harkintaan” oikeuden myöntämisessä.²⁹² Teoreettiset lain sanamuodosta johdetut konstruktiot siitä, mitkä osat samasta päätöksestä ovat oikeusharkinnalla ja mitkä tarkoituksenmukaisuusharkinnalla ratkaistavia, olivatpa ne kuinka loogisia hyvänsä, eivät kuitenkaan välttämättä vastaa todellisuutta käytännön hallintotoiminnassa.²⁹³ Tämän tutkielman eri jaksoissa on pyritty tuomaan esiin miten uusi yksityiskohtaisempi lainsäädäntö, KHO:n ennakkoratkaisut, hallinnon sisäinen ohjaus ja hallintokulttuurin muutos ovat muovanneet lupaviranomaisen harkintavallan käyttöä. Jokelan, Kauhajoen sekä ulkomaiden tapahtumista järkyttyneiden kansalaisten odotukset poliisin toimintaa kohtaan ovat todennäköisesti myös yleisellä tasolla lisänneet lupaviranomaisen varovaisuutta uusien lupien myöntämisessä sekä hanakkuutta voimassa olevien lupien peruuttamiseen. Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat voidaankin nähdä eräänlaisina katalyyttisinä tapahtumina, jotka jakoivat ampuma-aseiden soveltamisen

²⁸⁹ Apulaisoikeusasiamiehen kannanotto tapaukseen, jossa aseet oli otettu väliaikaisesti poliisin haltuun luvanhaltijan ylikohteliaan käytöksen johdosta on hyvä esimerkki. Ks. jakso 5.3

²⁹⁰ Kauhajoen koulusurmaa seuranneesta virkarikosasiasta tarkemmin jaksossa 4.5

²⁹¹ Subjektiiivisiin oikeuksiin liittyen Mäenpää tuo esiin sen miten oikeuden epääminen voi johtaa virkavastuun ja julkisyhteisön korvausvastuun syntymiseen. *Mäenpää* 2013 s. 255

²⁹² ”Mikäli edun tai oikeuden saamisen edellytykset on määritelty joustavien normien, sen myöntäminen on yleensä viranomaisen laajan harkinnan kohteena.” *Mäenpää* 2013 s. 256

²⁹³ *Mäenpää* 1992 s. 170

oikeushistoriallisesti ainakin jossain määrin aikaan ennen ja aikaan jälkeen koulusurmia. Itse lupasääntelyn tarkoitus ei tietenkään muuttunut luonteeltaan, mutta niitä resursseja ja sitä yksittäistapauksellista kiinnostusta, mitä asialle omistettiin ”aikana ennen” voidaan ymmärrettävästi pitää selkeästi riittämättöminä kun asiaa tarkastelee nyt eli ”aikana jälkeen”.

Vuoden 2015 Pariisin terroristi-iskujen jälkeen EU:n komissio julkaisi asedirektiiviehdotuksen, joka toteutuessaan toisi merkittäviä muutoksia suomalaiseen ampuma-aselainsäädäntöön. Toteutuessaan asedirektiivin muutos kieltäisi esimerkiksi puoliautomaattiasetet, joissa voidaan käyttää yli 21 patruunan lippaita. Suomen tärkein tavoite on, että asedirektiivin muutos ei vaikuttaisi reserviläistoimintaan. Näyttää siltä, että tämä tavoite on saavutettu. Euroopan parlamentin sisämarkkinavaliokunta on esittänyt, että direktiiviä ei sovellettaisi kansallisiin puolustusvoimiin ja että kansallisiin puolustusvoimiin katsottaisiin kuuluvaksi myös kansallisen puolustusjärjestelmän puitteissa toimivat reserviläiset ja vapaaehtoiset puolustusjärjestöt. Euroopan parlamentti on myös esittänyt, että EU-mailla olisi oikeus sallia poikkeuksia aseharrastajille, mikäli he kuuluvat kilpailuihin osallistuvaan ampumaseuraan.²⁹⁴

295

---

²⁹⁴ Asedirektiivi: Sisämarkkinavaliokunta äänesti aseluvista ja poikkeuslausekkeista <http://www.europarl.europa.eu/news/fi/news-room/20160711IPR36757/asedirektiivi-sisämarkkinavaliokunta-äänesti-aseluvista-ja-poikkeuslausekkeista>

²⁹⁵ Kiistellyn asedirektiivin vaikutus huolettaa metsästäjiä ja ampumaharrastajia <http://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/kiistellyn-asedirektiivin-vaikutus-huolettaa-metsastajia-ja-ampumaharrastajia/730183/>